

Abstract

In this Master Thesis, I tried to find the relationship between party preferences and attitudes towards immigration and immigrants. Initially, I investigated the extent to which such a relationship exists at the general level, then I investigated the extent to which such a relationship exists between Norwegian voters, and their attitudes toward three specific minority groups; respectively, Jews, Muslims and Romani (Gypsies) in Norway. Finally, based on this, I measured the 'social distance' between the majority population and each of the mentioned minority groups above.

Multiple regression analysis in line with previous research shows that party preference has a significant effect on attitudes towards immigration and immigrants in general. Socialist Left Party (SV) and Liberal Party (V)- voters are least skeptical towards immigration and immigrants. Progress Party (FrP)- voters are most skeptical towards immigration and immigrants, and other minority groups included in this analysis. Labor Party (AP), Conservative Party (H), Center Party (SP) and Christian Democratic party (KRF)- voters do not express strong negative attitudes towards immigration and immigrants as Progress Party (FrP)- voters. This is in line with previous research, including the Statistics Norway (SSB), which has been carried out annually since 1982 (see for example SSB's Samfunnspeilet nr. 6, 1998).

With the help of Logistic regression analysis (Binary), I found the determinants of attitudes towards minority groups as follows; Romani is the group which, the majority of the population in Norway, having the most negative attitudes toward. I have found that the determinants of negative attitudes towards Jews are the least compared with attitudes towards Muslims and Romani in Norway.

Furthermore, my analysis shows that the 'social distance' between the majority population and Jews are lowest. Based on the newspapers and media reports around Muslim immigrants, it has been expected that this group will have the highest social distance to the majority. Surprisingly I do not find the Muslims immigrants with the highest social distance to the Norwegian majority. The distance between the majority and Romani (Gypsies) is the highest.

I find that education, gender and income have significant effect on attitudes of respondents to immigration and immigrants in general. On the other hand, there was no significant correlation between respondents' age or religion and their attitudes towards immigration and immigrants.

With regards to attitudes towards specific minority groups, the analysis shows that

education, age and religion have a significant effect on attitudes of respondents towards Jews. On the other hand, the analysis shows that, only education and age have significant statistical effect on attitudes towards Muslims and Romani.

Sammendrag

I denne masteroppgaven prøvde jeg å dokumentere eventuelle sammenhenger, mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere. Innledningsvis undersøkte jeg hvorvidt det finnes en slik sammenheng på generelt nivå, deretter undersøkte jeg om det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper; henholdsvis jøder, muslimer og romfolk (Sigøynere). Til slutt, basert på resultatet, målte jeg den sosiale avstanden mellom majoritetsbefolkningen og hver av de tre nevnte minoritetsgrupper i Norge.

Multipel regresjonsanalyse i tråd med tidligere forskning viser at partipreferanse har signifikant effekt på holdninger til innvandring og innvandrere generelt. Respondenter med partitilhørighet til Sosialistisk Venstreparti (SV) og Venstre (V) er minst skeptisk mot innvandring og innvandrere. Fremskrittspartiets (FrP)- velgere er mest skeptiske mot innvandring og innvandrere. Respondenter som oppgir tilhørighet til Arbeidspartiet (AP), Kristelig Folkepartiet (KRF), Senterpartiet (SP) og Høyre (H), gir ikke uttrykk for like sterke negative holdninger til innvandring og innvandrere som FrP- ere. Dette er i tråd med tidligere forskning, blant annet Statistisk Sentralbyrå (SSB) som årlig har gjennomført undersøkelser siden 1982 (SSBs Samfunnsspeilet nr. 6, 1998).

Ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse (binomisk) viser dataene at romfolk er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har mest negative holdninger til. Færrest respondenter gir uttrykk for negative holdninger overfor jøder. Med tanke på den 'sosiale avstanden' finner jeg i min analyse at den sosiale avstanden mellom majoritetsbefolkningen og jøder er lavest. Ut i fra mengden avis og medieoppslag rundt muslimske innvandrere har det gitt en forventning om at denne gruppen kommer dårligst ut. Overaskende nok, finner jeg ikke den høyeste avstanden mellom majoriteten og den muslimske minoritetsgruppen. Det er avstanden mellom majoriteten og romfolk som er høyest.

Utdanning, kjønn og inntekt har signifikant effekt på hvilken holdning respondentene gir uttrykk for overfor innvandring og innvandrere generelt. Derimot var det ingen signifikant sammenheng mellom respondentenes alder eller religion og deres holdninger til innvandring og innvandrere generelt. Når det gjelder holdning til spesifikke minoritetsgrupper viser analysen at utdanning, alder og religion har signifikant effekt på hvilken holdning respondentene har overfor jøder. Derimot, det er kun utdanning og alder som har signifikant effekt på holdning respondentene gir uttrykk for overfor muslimer og romfolk. Med andre ord, inntekt, kjønn og religion hadde ikke signifikant effekt på holdning overfor de to sistnevnte gruppene.

Forord

Denne Masteroppgaven ble skrevet i svært spesielle omstendigheter. For de som er interesserte å lese hva det gikk ut på kan de besøke www.Faridsmasteroppgave.com.

Det har vært en spennende og lærerik prosess å analysere partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere, og noen spesifikke minoritetsgrupper som er en dagsaktuell problemstilling.

Jeg vil gjerne takke alle medstudenter for et faglig inspirerende og godt sosialt miljø på UiO (avd. Blindern).

Jeg vil takke min veileder professor Zan Strabac først og fremst for tålmodigheten og for mange gode innspill og dytt i riktig retning. Takk til Runar Strand for at du leste korrektur.

Jeg vil takke min kjære kone som har støttet meg gjennom hele studieforløpet og var på min side når livet var hardest.

Det beste som har hendt meg i løpet av de to årene med Masterstudier er at vi fikk to barn, Maria og Benjamin. Maria kom til verden rett før starten av første skoleår, Benjamin ble født rett etter starten av andre skoleår. Det å kombinere det sammen med Masterstudier hadde sine utfordringer og gleder. Uansett hvor mye utfordringer, er jeg utrolig takknemlig for at vi ble beriket med to skjønne barn.

Eventuelle feil eller mangler i oppgaven er mitt fulle ansvar.

Farid Latifi

Trondheim Mai 2018

Antall ord: 29455

Innhold

1	INNLEDNING	1
1.1	PROBLEMSTILLING	2
2	BEGREPSDEFINISJONER OG HISTORISKBAGGRUNN	3
2.1	BEGREPET 'VESTLIG' 'IKKE-VESTLIG' INNVANDRER.....	3
2.2	BEGREPET INNVANDRER.....	3
2.3	BEGREPET ASYLSØKER OG FLYKTNING	5
3	TYPE INNVANDRING TIL NORGE	7
3.1	INNVANDRING ETTER 2. VERDENSKRIG.....	7
3.2	ARBEIDSINNVANDRING.....	7
3.3	FAMILIEINNVANDRING/FAMILIEGJENFORENING.....	9
3.4	ASYL OG INNVANDRING.....	9
3.5	INNVANDRERES OPPRINNELSESLAND.....	11
4	POLITISKE PARTIER VS. VELGERE	15
4.1	ENDRINGSPROSESSER I POLITISKE PARTIER.....	16
4.2	SAKSEIERSKAP	18
4.3	VIKTIGHETEN AV INNVANDRING SOM SAK	20
5	TEORI.....	23
5.1	ETNISK FORDOMMER	23
5.2	SOSIALE AVSTAND.....	29
5.3	TIDLIGERE FORSKNING OG HISTORISK BAKGRUNN.....	30
5.3.1	Tidligere forskning og historisk bakgrunn av innvandrere generelt	31
5.3.2	Tidligere forskning og historisk bakgrunn av Jøder.....	34
5.3.3	Tidligere forskning og historisk bakgrunn av muslimer.....	36
5.3.4	Tidligere forskning og historisk bakgrunn av Romfolk (Sigøynere)	39
5.3.5	Tidligere forskning av 'Etnisk fordommer'	41
5.3.6	Tidligere forskning av 'Sosial avstand'	43
6	HYPOTESER.....	45
6.1	HYPOTESER OM HOLDNING TIL INNVANDRERE GENERELT.....	45

6.2	HYPOTESER OM HOLDNING TIL MINORITETSGRUPPER, ‘SOSIAL AVSTAND’	46
7	DATA, METODE OG OPERASJONALISERING.....	49
7.1	DATASETT.....	49
7.2	ANALYSETEKNIKKER.....	50
7.2.1	Multippel og (OLS)- regresjon.....	50
7.2.2	Logistisk regresjon (Binomisk).....	52
7.3	OPERASJONALISERING.....	54
7.3.1	Avhengig variabel (Innvandrersepsis indeks).....	54
7.3.2	Avhengige variabler holdning til spesifikke minoritetsgrupper.....	56
7.3.3	Uavhengige og kontrollvariabler med tilhørende hypoteser.....	58
8	RESULTATER OG ANALYSE	63
8.1	HOLDNING TIL INNVANDRERE GENERELT ‘ETNISK FORDOMMER’	64
8.2	HOLDNING TIL MINORITETSGRUPPER ‘SOSIAL AVSTAND’	68
8.2.1	Holdning til Jøder.....	70
8.2.2	Holdning til Muslimer	73
8.2.3	Holdning til Romfolk (Sigøynere)	76
8.3	DISKUSJON ‘ETNISK FORDOMMER’	79
8.3.1	‘Sosiale avstanden’	80
9	AVSLUTNING OG KONKLUSJON.....	85
9.1	VEIEN VIDERE	86
	LITTERATURLISTE.....	89
	APPENDIKS.....	99

1 Innledning

Knut Heidar mfl. (2008) skriver at, «en amerikansk statsviter stilte for over 40 år siden spørsmålet: «Why should anyone want to study Norwegian politics?», forfatterens generelle siktemål da var å drøfte betingelsene for stabilitet og effektivitet, og Norges politiske historie, mente han vitnet om et demokrati preget av stabilitet, varighet, legitimitet og effektive beslutningsstrukturer samt en kultur preget av borgerånd» (Heidar mfl. 2008: 42). Stein Rokkan og Lipset på sin side, kommer frem til at det var en del konflikter som preget norsk politikk uten å bryte denne stabiliteten. Disse konfliktene gikk ut på kampen mellom sosialistene, de konservative og primærnæringene som hadde satt sitt spor på etterkrigstidens politikk i Norge (Heidar mfl. 2008: 42). Jeg har gjennom minst fem års Statsvitenskapstudiet hørt nok ganger, hvorfor studere norsk politikk når man kan studere for eksempel Amerikansk politikk, eller internasjonalpolitikk? Jeg på min side er av en annen oppfatning, og synes det er spennende å studere norsk politikk, særlig i tiden etter andre verdenskrig, da det har skjedd så mye spennende også i asyl- og innvandringsfeltet. Gjennom denne masteroppgaven skal jeg prøve å vise hvor spennende det er å studere norsk politikk ved å kaste lys over velgeres partitilhørighet og deres holdning til innvandring og innvandrere. Jeg har også lagt merke til at det er mye som er skrevet om holdning til innvandring og innvandrere i Norge, men mindre er skrevet om assosiasjonen mellom partipreferanse og holdning til undergrupper av innvandrere eller spesifikke minoritetsgrupper i Norge. Det var med dette utgangspunktet at jeg bestemte meg for å undersøke assosiasjonen mellom partitilhørighet og holdning til innvandring og innvandrere på generelt nivå, deretter undersøker jeg hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper; henholdsvis jøder, muslimer og romfolk. Til slutt basert på dette, kommer jeg til å måle den 'sosiale avstanden' mellom majoriteten og hver av nevnte minoritetsgrupper.

For å avgrense det i tid, inkluderer jeg en historisk framstilling av innvandrere som kom til Norge mot slutten av 1960-tallet. For det var da negative holdninger var mest følbare overfor innvandrere generelt (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 293). Utfordringen å avgrense det i tid vil være når det gjelder historisk framstilling av jøder og romfolk. For her må jeg gå mye lenger tilbake i tid enn etterkrigstiden, i og med at jøder og romfolk har bodd i Norge i mange generasjoner.

For å kunne gi en riktig begrunnelse og for å bidra til å forklare assosiasjonen mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til innvandring og innvandrere, særlig nevnte spesifikke minoritetsgrupper, som angår mitt primære teoretiske siktemål, kommer jeg til å fokusere mest på de syv største politiske partier. Disse er Sosialistisk Venstreparti (SV), Venstre (V), Kristelig Folkeparti (KrF), Arbeiderpartiet (AP), Høyre (H), Senterpartiet (SP) og Fremskrittspartiet (FrP). Begrunnelse for hvorfor akkurat disse partiene er inkludert i oppgaven er gitt i kapitel fire.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen som skal belyses i denne Masteroppgaven er som følger.

Partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere;

Hvilken sammenheng kan påvises mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere generelt? Hvordan varierer denne sammenhengen mellom partitilhørighet og spesifikke minoritetsgrupper, henholdsvis jøder, muslimer, romfolk og deres avstand til majoritetsbefolkning?

Opgavens problemstilling blir besvart ved hjelp av kvantitative modeller i to forskjellige deler. I den første delen av oppgaven er det utviklet en 'skala variabel' (innvandrerskepsis indeks) med fem forskjellige spørsmål norske velgere svarer relatert til holdning mot innvandring og innvandrere generelt. Med dette vil jeg undersøke 'etnisk intoleranse'. Multippel regresjonsanalyse og (OLS) som estimeringsmetode vil være den mest hensiktsmessige analyseteknikken her.

I den andre delen av oppgaven, er det utviklet flere modeller med tre avhengige variabler. Ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse (binomisk) som analyseteknikk, vil jeg undersøke hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til ovennevnte minoritetsgrupper. Til slutt basert på resultatet, kommer jeg til å måle den 'sosiale avstanden' mellom majoriteten og hver av de tre nevnte minoritetsgrupper. Analyseteknikkene vil bli presentert i oppgavens methodedel.

2 Begrepsdefinisjoner og Historiskbakgrunn

I følgende del av oppgaven vil jeg gå gjennom begrepsdefinisjoner. Deretter, for å gi en oversikt over forskjellige innvandrergupper i Norge, skal jeg ta for meg en historisk fremstilling av de forskjellige innvandrergupper og hvorfor de kom til Norge i neste kapittel.

2.1 Begrepet 'vestlig' 'ikke-vestlig' innvandrere.

I denne oppgaven deles innvandrere inn i to forskjellige kategorier, 'Vestlig' og 'ikke-vestlig'. Innvandrere fra Afrika, Asia, Sør-Amerika og Mellom-Amerika blir betegnet som 'ikke-vestlige innvandrere' (Bjørklund og Bergh 2013: 14, SSB 2018). 'Vestlige-innvandrere' i denne sammenhengen betegnes de fra EU/EØS land, USA, Canada, Australia og New Zealand og deres norskfødte barn (NOU 2011: 7, SSB 2018). Disse begrepene vil innbefatte personer fra over 200 land. Statistisk Sentral Byrå (SSB) har i den siste tiden sluttet å bruke begrepet 'vestlig' og 'ikke-vestlig', fordi SSB mener at disse begrepene tilhørte verdensbildet før slutten av den kalde krigen, og ikke gir mening nå lenger. Statistisk sentralbyrå (SSB 2008) har tidligere brukt disse begrepene selv om disse begrepene hadde mistet sin forklaringskraft særlig etter at flere østeuropeiske land ble medlem av EU, meningen for å bruke begrepene likevel var ment å forenkle bruken av data.

På den ene siden blir inndelingen av landene mellom vestlig og ikke-vestlig kritisert, fordi det kan oppleves ubehagelig og stigmatiserende. Høydahl (2008) kommenterer at, «Det som er vestlig, er ofte forstått som noe positivt og høyt utviklet, mens 'ikke-vestlig' oftere forbindes med problemer av ulike slag». På den andre siden blir bruken av begrepet forsvart i og med at det forenkler bruken av data og ofte blir sett på som nødvendig (Høydahl 2008: 67). Grunnen til at jeg bruker begrepet 'vestlig', 'ikke-vestlig' i den første delen av oppgaven er kun for en forenkling av bruk av data, og for å vise til hvilken verdensdel innvandrere kommer fra.

2.2 Begrepet Innvandrere

Innvandrere; Historisk sett har fenomenet innvandring vært brukt lengre enn begrepet innvandrere. Før ordet innvandrere ble brukt, ble det brukt ord som 'utenlandsk mann' (Gulatingsloven, 1100-tallet), det ble også brukt 'frammete herrer' i 1439, i midten av 1600-tallet ble det brukt 'ikke innfødt i landet', og på 1840-tallet ble det også brukt 'uinnfødt' (Taranger 1912: 183-184) Ordet utvandring og emigrasjon ble brukt fra 1839 og 1853 (Semmingsen 1941: 202, 216). Det har også blitt betegnet som «personer som har flyttet over,

fra et land til et annet land, for alltid eller for en periode av en viss varighet». fra 1900-tallet ble ordet innvandrer og innvandring tatt i bruk, men fra ca. 1970-årene ble ordet 'fremmedarbeider' brukt om de som kom fra det globale sør for å arbeide i Norge, dette blant annet for å vise at de er her midlertidig (Semningsen 1941: 202, 216, Taranger 1912: 183-184, Gulatingsloven, 1100-tallet, Haugen 1988: 77, Gjengitt i Brochmann Kjeldstadli 2014: 432).

Begrepet innvandrer har vært under fokus også i de siste årene i Norge, og det har vært mye diskusjoner rundt dette. I takt med endringer i samfunnet, og i takt med globalisering, det har vært tanker blant en del folk som ville vurdere endringer av ordet innvandrer. Definisjonen av ordet innvandrer har blitt endret hos regjering etter at Høyre (H) og Fremskrittspartiet (FrP) tok over makta i 2013. Definisjonen per i dag hos den norske regjeringen er som følger;

- *Innvandrer*: «personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som på et tidspunkt selv har innvandret til Norge».

- *Andre generasjons innvandrer*; «Norskfødte med innvandrerforeldre som er født i Norge, men har to foreldre som er innvandrere».

Men så har den nåværende regjeringen hovedsakelig bestående av Høyre (H) og FrP, en tredje definisjon som gjør at det hele blir noe vagere og uklart med tanke på hvor mange generasjoner skal kalles for innvandrer. Regjeringen skriver «personer med innvandrerbakgrunn er personer som selv har innvandret, eller personer som er født i Norge av innvandrerforeldre» (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2014: 4).

I Sverige, etter anbefalinger fra myndighetene har man endret på betegnelsen *andre generasjons innvandrere* og erstattet den med *födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar* (Statistisk sentralbyrå 2008). I Danmark har man delt betegnelsen i tre hovedkategorier: *Indvandrere, efterkommere og øvrige*. Ordet *innvandrer* betegner personer som er født i utlandet av foreldre som også er født i utlandet. Ordet *etterkommere* betegner personer som er født i Danmark, men av foreldre som verken er født i Danmark eller er danske statsborgere. Dette for å inkludere flere grupper i betegnelsen innvandrer, 1. *Andre generasjonsinnvandrere*, 2. og personer *født av en innvandrer* og 3. *en etterkommer*.

Statistisk Sentralbyrå foreslo i sitt høringsnotat tre alternative modeller til bruk av betegnelsen *andre generasjonsinnvandrere* (2001).

- Den kanadiske modellen som innebærer at det som i dag kalles innvandrerbefolkningen vil deles inn i første- og andre generasjons nordmenn.

- Den danske modellen som innebærer at betegnelsen etterkommere brukes om

personer født i Norge med utenlandsk bakgrunn.

- Den svenske modellen som innebærer at betegnelsen skrives helt ut: Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre.

Oppdatert informasjon viser at Statistisk Sentralbyrå (SSB) ønsker å bruke nye betegnelser som er mer presise og mer inkluderende enn før. Derfor fjerner SSB begrepet 'førstegenerasjons innvandrere', i stedet vil de bruke begrepet 'innvandrere' kun til de som ble definert som 'førstegenerasjon innvandrere' tidligere. Det SSB legger i betegnelsen *innvandrere er som følger*: «en innvandrere er en person som fysisk har vandret inn til Norge, og som ikke har foreldre eller besteforeldre som er født her i landet» (SSB 2008). De som er født i Norge vil fortsatt ha betegnelsen 'norskfødte med innvandrerforeldre'. En definisjon tilnærmet den svenske definisjons/modell som brukes av SSB for statistiske formål (SSB 2018). I tillegg fjerner SSB begrepet 'innvandrerbefolkning', slik at det ikke skal være en samlekategori for innvandrere og ikke-innvandrere/norskfødte (SSB 2018: definisjon av viktige begrep og variabler). Med andre ord vil SSB skille mellom de som innvandret til Norge og de som ikke innvandret til Norge men som så langt regnes som innvandrere.

2.3 Begrepet Asylsøker og flyktning

Gjennom tiden har det vært forskjellige definisjoner på hvem som betegnes som flyktning, og asylsøker. Fra 1980-tallet var definisjonen av en flyktning «et menneske i nød med behov for beskyttelse» og som mottaker landet hadde en moralsk plikt til å ta imot. Mottakerlandene er avhengige av en definisjon av flyktning og asylsøkere for å kunne navigere (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 269). Det er FNs konvensjon om flyktninger som definerer hvem en flyktning er. I følge FNs flyktningkonvensjon er «enhver person som befinner seg utenfor det land han er borger av på grunn av velbegrunnet frykt for å bli forfulgt på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell sosial gruppe» (Bahus, Vegard Bø & Leraand, Dag. 2018; UNHCR 2011; FNs konvensjon 1951/1967). Etter norsk rett om hvem som skal anses som flyktning er som følger; «En utlending som er i riket eller på norsk grense, skal etter søknad anerkjennes som flyktning dersom utlendingen;

- a) har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, og er ute av stand til, eller på grunn av slik frykt er uvillig til, og*

påberoper seg sitt hjemlands beskyttelse, jf. (flyktningkonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1 A og protokoll 31. januar 1967).

eller;

b) uten å falle inn under bokstav a likevel står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet.» (Utlendingsrett: 2016, Utlendingsloven § 28 første ledd).

Etter hvert ble denne definisjonen utilstrekkelig, og måtte revideres. Sist ble utlendingsloven i 2008 revidert. I følge Flyktningkonvensjonen i fra 2008 men gjeldende fra 2012 blir dermed alle som er individuelt forfulgt og har beskyttelsesbehov og de som ikke er 'individuelt forfulgt' regnet som flytninger. Det er det enkelte landet som har rett og ikke plikt til å gi beskyttelse til en flyktning (Flyktningkonvensjonen 2018).

Både de som kommer selv til Norge og har en velbegrunnet frykt og får beskyttelse, og de som blir hentet via FN, som konvensjon flyktninger og kvoteflyktninger, går under samme betegnelse og får status 'flyktning' (FN-Sambandet 2018). Grunnen til presiseringen her var at det finnes en kategori til, det dreier seg om de som kommer til Norge på egen hånd, påberoper seg beskyttelse, men at myndighetene ikke finner en velbegrunnet frykt hos dem som kvalifiserer dem til FN-konvensjon som flyktning. Likevel får de oppholdstillatelse siden myndighetene ikke anser det som hensiktsmessig eller forsvarlig å returnere dem til deres hjemland, kalt for 'humanitært grunnlag' (Utlendingsloven 2016).

3 Type innvandring til Norge

3.1 Innvandring etter 2. verdenskrig

I følgende del av oppgaven vil jeg kort gå gjennom historisk bakgrunn for de forskjellige innvandringsgruppene som kom til Norge etter andre verdenskrig. Det er hovedsakelig fire forskjellige grunner for at innvandrere kommer til Norge; arbeid, familiegjennomføring, beskyttelse og utdanning. De som kommer på bakgrunn av utdanning til Norge vil ikke bli drøftet i denne oppgaven. Det skal kastes lys over nevnte gruppene som er relevant for oppgavens formål. Poenget med å kaste lys over de forskjellige kategoriene av innvandrere er å finne ut variasjonen med tanke på hvor innvandrere hovedsakelig kommer fra og hvilken bakgrunn de har. Helt på slutten vil andelen bli presentert både grafisk og tabellarisk.

3.2 Arbeidsinnvandring

I følge Brochmann og Kjeldstadli (2014: 395) er innvandring styrt av en rekke samfunnsmessige forhold. Til Norge har innvandrere kommet «av hovedsakelig fire forskjellige grunner: Ønske om arbeid, ønske om å leve med familiemedlemmer, ønske om utdanning og ønske om beskyttelse». Selv om fra gammelt av har det alltid vært arbeidsinnvandrere fra nordisk og europeiske land i Norge, slik som «tyske handelsmenn, svenske anleggsarbeidere, og danske embetsmenn» (Østby, L. 2017). Arbeidsinnvandrere som kom til Norge i etterkrigstiden, og som fikk 'lovlig opphold i Norge for å jobbe' (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2015). For i denne perioden i nyere tid begynte asyl- og innvandringspolitikk å utvikle seg da det kom innvandrere og flyktninger fra mange forskjellige land og fra fremmede kulturer som skapte uro og negative holdninger blant majoriteten.

Etter at andre verdenskrig tok slutt begynte Europa å reise seg igjen. De forskjellige landene som var berørt av krigen hadde fått store ødeleggelser. Europa trengte arbeidskraft i moderniseringsprosessen. Flere vest-europeiske land åpnet dørene for arbeidsmigranter, deriblant Tyskland, Nederland, Norge og Danmark mfl. Først på slutten av 1960-tallet, etter at det ble strengere regimer i flere andre europeiske land overfor arbeidsinnvandrere fra lavinntektsland fant de veien til Norge (NOU 1973:17). I Norge ble de betegnet som 'fremmedarbeidere' og 'gjestarbeidere' for å vise at de er her midlertidig. I ordets betydning dreide det seg om de innvandrere som av økonomiske grunner forlot sitt hjemland og kom til Norge for å arbeide og 'hadde arbeid som grunnlag for opphold' (St. meld. 2007-2008/18).

I starten var det arbeidsinnvandrere fra land som Tyrkia, India og Marokko som

innvandret til Norge. Deretter begynte arbeidsinnvandring hovedsakelig fra Pakistan og flere andre asiatiske land å komme til Norge (St. meld. 2007-2008/18: 42, Brochmann og Kjeldstadli 2014: 217-269). Selv om de kom til Norge på grunn av arbeid, var de fleste av dem ufaglærte. I følge Østby, L. (2017) «Fra starten på den moderne arbeidsinnvandringen til Norge i 1967 og fram til innvandringsstopp ble innført i 1975 kom det drøyt 5 000 ‘fremmedarbeidere’. De fleste slo seg ned i Oslo-området. Dette er beskjedne innvandring sammenlignet med de over 200 000 europeerne som er kommet til Norge etter at land som Polen og Litauen ble med i EU. I dag finner vi utenlandske arbeidere over store deler av landet» (Østby, L. 2017).

Frykt for innvandring fra fremmede kulturer blant majoriteten var allerede utbredt, det at det kom mange innvandrere til Norge fra fremmede kulturer etter andre verdenskrig vakte uro både blant befolkning og blant politikere på grunn av konsekvensene dette kunne medføre. For det første på grunn av frykt for innvandrere fra fremmede kulturer og for det andre den økonomiske lavkonjunktoren på begynnelsen av 1970-tallet (Østby, L. 2017). Forestillinger om at innvandrere ville være en byrde for velferdsstaten og at de vil bli netto mottakere av offentlige velferdsgoder førte til negative holdninger mot innvandrere. Med andre ord, Norge ønsket å begrense innvandring av sosiokulturelle, økonomiske grunner. Fra 1975 ble det innført en midlertidig stans for innvandring til Norge (St. Meld. 2007-2008/18: 43). Denne midlertidige innvandringsstoppen ble permanent i 1981, inntil det ble avløst av utlendingsloven i 1991 (Østby, L. 2017). Det er viktig å presisere at, for det første forbudet gjaldt arbeidsinnvandring, for det andre, var dette rettet mot ‘arbeidsinnvandrere’, i denne oppgaven kalt for ‘ikke-vestlige’ arbeidsimmigranter (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 224-229, Brochmann 2003).

Innføring av innvandringsstopp mot fremmedarbeidere i 1981 forhindret ikke innvandringen, innvandringen fortsatte på annet grunnlag. «Loven om midlertidig innvandringsstopp i 1975 innførte i prinsippet lukking, men i perioden fram til 2010 har døren i praksis stått på klem overfor tredjelands-innvandrere. Men overfor EØS-innvandrere (og for EU-borgere) stått vid åpen siden 2004» (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 435-443). De fleste innvandrere som allerede hadde kommet til Norge, begynte å hente sine familiemedlemmer etter at de var etablert i Norge i 1980-årene. Dette gjaldt ikke bare ‘fremmedarbeidere’ men også de som hadde oppholdstillatelse på andre grunnlag.

3.3 Familieinnvandring/Familiegjenforening

Den gamle innvandringsdimensjonen, hvor det var snakk om arbeidsinnvandrere fra den 'ikke-vestlige verden' kalt for 'fremmedarbeidere' til Norge ble midlertidig stoppet i 1975 og permanent i 1981. Så kom det en ny dimensjon av innvandrere på overflaten, kalt for familiegjenforening (St. Meld. 2007-2008/18: 43). «Familieinnvandring er en fellesbetegnelse på utenlandske personer som får opphold i Norge fordi de enten har familie som bor lovlig i Norge, eller de er gift med en Norsk statsborger» (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2015; St. Meld. 2007-2008/18: 52).

Familiegjenforening/familieinnvandring dreier seg også om de som hadde blitt splittet opp fra sine familier og som søkte familiegjenforening for å gjenforenes (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2016).

De fleste arbeidsinnvandrerne fra lavinntektsland som kom til Norge fra slutten av 1960-årene kom uten sine familiemedlemmer og de fleste av dem var menn. Dette for å forbedre økonomien for enten å reise tilbake eller å pendle mellom arbeidslandet og hjemlandet. Etter at midlertidig innvandringsstopp i 1975 ble innført, kom redselen for at de ikke kunne returnere til arbeidslandet hvis de besøker familien i hjemlandet. Dette fikk innvandrerne til å hente sine familier til Norge. Det var først og fremst kjernefamilien som kunne hentes under familiegjenforening men, dersom personen som var bosatt i Norge var hovedforsørger, kunne de også hente sine andre familiemedlemmer.

Selv om familieinnvandring økte betydelig, var det lite man kunne gjøre noe med, for det var inspirert av internasjonale menneskerettigheter. Etterhvert ble det restriksjoner på det feltet også. Familiegjenforening i nyere tid ble for det meste gjeldende for norskfødte med utenlandsk foreldre også. Frem til 2001 blant pakistanere ble flest ekteskap inngått med en person som var bosatt i opphavslandet. «Blant pakistanere gjaldt dette tre av fire», dette gikk betydelig ned i senere årene, hele ti prosent ned fra 1998 til 2001 (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 235-419). Avslutningsvis vil jeg understreke at familiegjenforening ikke bare gjaldt fremmedarbeidere, det gjaldt også alle som kom til Norge på grunn av arbeid, utdanning eller asyl- og innvandring. Og som var splittet opp fra sin familie, 'vestlige' samt 'ikke-vestlige' innvandrere.

3.4 Asyl og innvandring

Den tredje kategorien i denne oppgaven dreier seg om innvandrere som enten kom på egen hånd til Norge og søkte om beskyttelse, samt de som ble hentet direkte via FN grunnet

krig, politisk uro, og diverse katastrofer i deres hjemland (FN-konvensjon, IMDI 2015, utlendings rett). Dette ble beskrevet grundig i definisjonsdelen ovenfor. Som jeg var inne på, det var forskjellige grunner til at det kom så mange flyktninger på forskjellige tidspunkter til Norge. For å presisere det må jeg si at, før 'fremmedarbeidere' kom til Norge på slutten av 1960-tallet, var det en del innvandrere allerede fra forskjellige land i Norge, som hadde forskjellig status for å få oppholdstillatelse. Noen av de hadde flyktningstatus etter FN-konvensjonen av 1951 (som trådte i kraft i 1954), noen hadde fått asyl og en del hadde fått opphold på humanitært grunnlag. Disse gruppene var som følger; statsløse jøder, tsjekkosllovakere som kom etter 1948, ungare som kom etter 1956, deretter var det vietnamesere, iranere, tamilere, chilenerne, somaliere, bosniere, Kosovo og flere andre som kom etter 1970 (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 435).

Når det gjelder politiske flyktninger fra Iran var det etter den amerikansk støttede regimets fall og etter at de religiøse tok over som ga en god del politiske flyktninger verden over, en del av disse flyktningene fikk oppholdstillatelse i Norge. I Vietnam skapte kommunismens seier i 1975 politiske flyktninger som var mot det kommunistiske regimet. To hovedgrupper Vietnamesere ble representert i Norge, den ene gruppen var flyktninger som personlig var forfulgt og risikerte livet på grunn av tilknytning til det gamle regimet. Den andre gruppen var de som ikke så for seg en fremtid med et kommunistisk regime som hadde vunnet krigen mot amerikanerne (NOU 1986: 8). Flyktninger fra Chile mellom 1970-80-tallet som kom til Norge var av samme årsak som politiske flyktninger fra Vietnam der den CIA støttede diktatoren styrtet det lovlig valgte styret. Disse flyktningene kom til Norge via den norske ambassaden i Santiago. Til sammen var det flyktninger fra 11 forskjellige latin-amerikanske land som Norge tok imot i samme periode som chilenerne kom (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 257-8). I forlengelsen av dette kom flyktninger fra Sri Lanka på 1980-tallet som på grunn av borgerkrig flyktet fra deres hjemland samt flyktninger fra Balkan på 1990-tallet. I de siste årene har det vært en kraftig økning i både antall asylsøkere, flyktninger og ikke minst 'vestlige' arbeidsinnvandrere.

To hovedårsaker til økning av antall innvandrere fra den 'vestlig' og den ikke 'vestlige' verdensdeler kan nevnes. Når det gjelder økning i antall innvandrere og asylsøkere fra den 'ikke vestlige' verden til Norge, er det hovedsakelig borgerkrigene i diverse land som får skylden, særlig den USA ledede invasjonen av Irak, Afghanistan, Somalia, og Syriakrigen (Djuve & Friberg 2004: 7-10). Problemet ble forsterket i 2015 sånn at ikke bare Norge men flere land i Europa opplevde en flyktning tilstrømning som vakte debatten om innvandring og innvandrere på nytt.

Når det gjelder økning i antall innvandrere fra den 'vestlige' verden, er det utvidelsen av EU som er grunnen. Etter EU-ekspansjon i 2004 og 2007, hvorav ti nye medlemsland, (Polen, Estland, Latvia, Litauen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ungarn, Bulgaria og Romania) fra sentral og Øst Europa ble inkludert (European Union: 2000-2009), og revidering av EFTA/EØS-avtalen i nevnte årene og i 2013 (Regjeringen 2015: EØS-avtalen) ga en kraftig økning i antall 'vestlig- arbeidsinnvandrere' til Norge. Dette førte til en innvandringsbølge fra øst-europeiske land, som over natten hadde gitt fri tilgang til det europeiske indre marked, dvs. Rett til å søke arbeid og dermed hadde rett til opphold og familiegjenforening (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 349).

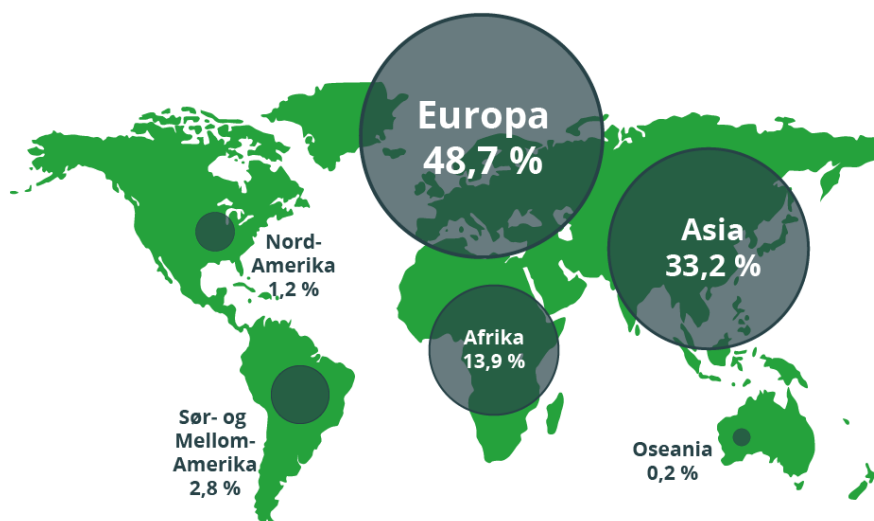
En tredje årsak til økning av innvandrere fra nabolandene er EØS-avtalen. Selv om innbyggere fra nordiske land har hatt fritt tilgang til det norske arbeidsmarkedet siden 50-tallet etter EFTA/EØS-avtalen (jfr. de fire friheter; fri bevegelse av kapital, varer og tjenester og personer for å bo, jobbe eller studere i et av EØS-landene (Regjeringen 2015), har Norge opplevd en god del arbeidsinnvandrere fra nabolandene særlig fra Sverige i de siste årene.

Hvor stor andel av 'vestlige' og 'ikke-vestlige' innvandrere som befinner seg i Norge vil bli vist både grafisk og tabellarisk i følgende del av oppgaven.

3.5 Innvandreres opprinnelsesland

I følgende del av oppgaven skal jeg kaste lys over hvilke verdensdeler innvandrergupper kommer fra og deres andel av den totale innvandrerandelen i Norge.

Figur 1. Andel innvandrere fra forskjellige verdensdeler.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (2018)

Det totallet innbyggertallet i Norge per 23.feb.2018 var på 5,295,619 personer. Den totale andelen innvandrere av dette, både ‘vestlig’ og ‘ikke-vestlig’, inkludert deres norskfødte barn, per 23.feb.2018 var 916625 personer, dvs. 17,3 prosent (SSB: 2018).

Ut i fra grafen ser vi at, av den totale innvandrерandelen i Norge i 2018, er hele 48,7 prosent andelen fra Europa kontinentet. Nest største innvandrерgruppen med en andel på 33,2 prosent av den totalen innvandrерandelen, finner vi innvandrere fra Asia og andelen innvandrere fra Afrika er på 13,9 prosent. Går vi videre til innvandrere fra nord- og Sør-Amerika, er de til sammen fire prosent av den totale innvandrерandelen. I neste tabell vil vi kunne se andelen innvandrere og deres norskfødte barn og hvilken verdensdel de kommer fra.

Tabell 2. Andelen innvandrere og Norskfødte med innvandrерforeldre etter landbakgrunn (2018).

	2018			
	Innvandrere og norskfødte med innvandrерforeldre i alt	Innvandrere	Norskfødte med innvandrерforeldre	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrерforeldre av totalbefolkningen. Prosent
I alt	916 625	746 661	169 964	17,3
EU28/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	382 882	343 470	39 412	7,2
Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU28/EØS	533 743	403 191	130 552	10,1
EU28/EØS-land	369 122	330 619	38 503	7,0
Europeiske land utenom EU28/EØS-land	77 131	59 756	17 375	1,5
Afrika	127 155	93 735	33 420	2,4
Asia med Tyrkia	304 042	227 631	76 411	5,7
Nord-Amerika	11 404	10 580	824	0,2
Sør- og Mellom-Amerika	25 519	22 171	3 348	0,5
Oseania	2 252	2 169	83	0,0

Notat: Statistisk sentralbyrå (2018)

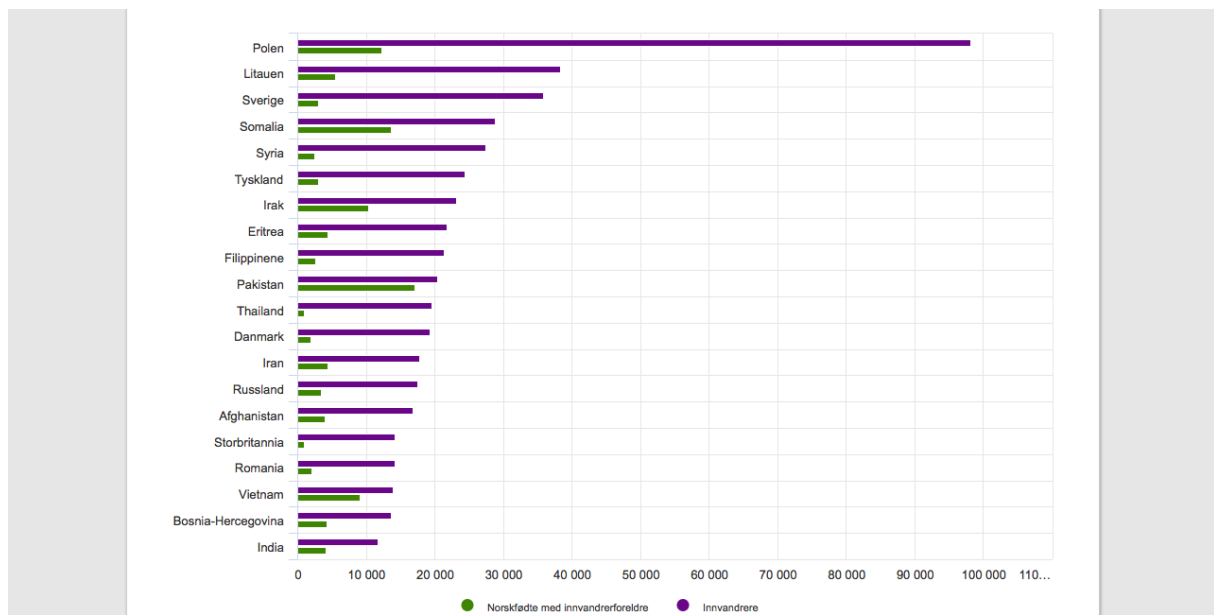
Av tabell 2 kommer det fram at den desidert største gruppen per 1.jan.2018 var innvandrere fra EU28/EØS-land med 369122 personer, som er syv prosent av Norges totale befolkning inkludert deres norskfødte barn.

Den nest største gruppen med en andel på 304042 personer, dvs. (5,7 %) av totalbefolkning bosatt i Norge var innvandrere fra asiatiske land inkludert Tyrkia.

Ser vi på andelen innvandrere ser vi at 'ikke-vestlig' innvandrere inkludert deres norskfødte barn, er den største innvandrerguppen i begynnelsen av 2018 med 533743 personer, (10,1 %). På andre plass finner vi andelen 'vestlig innvandrere' med en andel på 382882 personer inkludert deres norskfødte barn (7,2 %) bosatt i Norge.

Det er viktig å understreke at antall innvandrere i Norge alltid har variert fra tid til annen. I neste tabell blir det presentert hvilke land de fleste innvandrere kommer fra.

Graf 3. Landene med flest innvandrere i Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå (2018)

Når vi ser på andel og hvilket land innvandrere flest kommer fra ser vi at innvandrere fra Polen var den desidert største innvandrerguppen i 2018 (SSB: 2018). Av de 916 625 innvandrerne totalt (inkl. deres norskfødte barn) som var bosatt i Norge stod polakker for 110 509 personer, inkludert deres norskfødte barn, en andel på hele 12.06 % av den totale innvandrers andelen. Den nest største gruppen var arbeidsinnvandrere fra Litauen med 43 930 personer, inkludert deres norskfødte barn, 4,8 % av den totale innvandrers andelen bosatt i Norge (SSB: 2018).

Arbeidsinnvandrere fra Sverige er den tredje største gruppen; selv om innbyggere fra nabolandene har hatt fritt tilgang til det norske arbeidsmarkedet siden 50-tallet etter EFTA/EØS-avtalen (jfr. de fire friheter, fri bevegelse av kapital, varer og tjenester og personer for å bo, jobbe eller studere i et av EØS-landene (Regjeringen 2015), har Norge opplevd en god del arbeidsinnvandrere fra nabolandene de siste årene. Ved inngangen av 2018 var 38 870 personer, med andre ord 4,24 % av den totale innvandrers andelen, inkludert

deres norskfødte barn, fra Sverige.

Avslutningsvis vil jeg presentere de 5 største innvandrergroppene fra den 'ikke-vestlige' verden bosatt i Norge per 2018; innvandrere med somalisk bakgrunn ligger på første plass, med 42406 personer, dette utgjør en andel på ca. 4,63 % av den totale innvandrерandelen, (ink. deres norskfødte barn). Deretter innvandrere med irakisk bakgrunn med 42 416 personer bosatt. Dette utgjør en andel på ca. 4.63 % av den totale innvandrерandelen, inkludert deres norskfødte barn. På tredje plass var det innvandrere med pakistansk bakgrunn; 37412 personer, en andel på ca. 4,1 % av den totale innvandrерandelen, inkludert deres norskfødte barn. På fjerdeplass finner vi innvandrere fra Syria med 29 889 personer, en andel på ca. 3,25 % av den totale innvandrерandelen, inkludert deres norskfødte barn. På femte plass var det innvandrere fra Eritrea med 26 218 personer som utgjør en andel på ca. 2,9 % av den totale innvandrерandelen, inkludert deres norskfødte barn.

Av forskjellige årsaker finnes det ikke et register over etniske minoritetsgrupper. Det var derfor utfordrende å skaffe reelle tall over jøder, muslimer og romfolk. I stedet vil jeg gi en historisk fremstilling av holdninger til nevnte minoritetsgrupper og tidligere forskning for hver av disse gruppene i oppgaven.

Så langt i denne oppgaven har det handlet om minoriteter med 'vestlig' og 'ikke vestlig' bakgrunn som primært angår den første analysedel av oppgaven, nemlig analyse av innvandring og innvandrere på generelt nivå. I følgende del av oppgaven vil jeg kaste lys over politiske partier og norske velgere.

4 Politiske partier vs. velgere

I og med at denne oppgaven søker å dokumentere sammenheng mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere, ser jeg det hensiktsmessig å kaste lys over de politiske partier som er inkludert i analysen. Deretter vil jeg presentere hvor vidt innvandring var en viktig sak for velgere fra 1980-årene og videre. Poenget med dette kapitlet er å vise til om det kan være forskjeller mellom politikere og velgere når det gjelder holdning til innvandring og innvandrere.

De politiske partier som er inkludert i denne analysen er som følger; Sosialistisk Venstrepartiet (SV), Arbeiderpartiet (AP), Venstre (V), Kristelig folkepartiet (KRF), Høyre (H) og Fremskrittspartiet (FrP). Rødt og Miljøpartiet de Grønne er ikke med i analysen i og med at de ikke hadde passert sperregrensen ved Stortingsvalget, verken i 2013 eller i 2017.

Politiske partier i Norge blir tradisjonelt plassert langs den klassiske politiske aksene, fra venstre mot høyre. På venstresiden finner vi sosialistiske partier som legger mest vekt på statlig styring og regulering av økonomien og næringslivet. Tilgang til velferdsgoder skal være mulig for alle, og dette skal være et offentlig tilbud (Heidar mfl. 2008: 53). Høyresidens partier går i konservativ retning, for eksempel å verne om det samfunnet som er eller det som var fra før, derfor mindre vennlig mot innvandrere som kan skape kulturelle endringer. I tillegg, legger høyresidens partier mest vekt på individuell frihet, privat eiendomsrett og at næringslivet skal være mest mulig privat eid. I motsetning til venstresidens partier skal det helst være fri konkurranse og minst mulig offentlige inngrep (Heidar mfl. 2008: 46-55). I tillegg har vi noen partier som tilhører verken høyre eller venstresiden, de plasseres i sentrum av den høyre-venstre aksene. Vanligvis kristendemokrater, (i Norges tilfellet KrF), og sosialliberalisme (Venstre). I tillegg finner vi i norsk politikk enda et parti til som plasseres i sentrum, Senterpartiet (SP).

Bildet er litt mer komplisert enn som så. Miljøpartiet de Grønne (MDG) ønsker selv å være 'blokkuavhengig'. Men siden MDG ikke bare henter sine velgere fra sentrum, men også fra venstresiden er det rimelig å si at dette partiet i større grad har en rødgrønn velgerprofil enn en blå. Arbeiderpartiet (AP) og Høyre (H) regnes også som sentrum-venstre og sentrum-høyre partier. Til venstre for Arbeiderpartiet (AP) ligger Sosialistisk Venstre (SV), deretter finner vi partiet Rødt (ytterst til venstre). På høyresiden av partiet Høyre (H) finner vi Fremskrittspartiet (FrP), altså ytterst til Høyre (Aardal & Berg 2015: 12-28).

Ved undersøkelse av politiske partier, finner jeg at tradisjonelt har Sosialistisk Venstre (SV) under valgkamper fått frem at det handler om skole og miljø. For Arbeiderpartiet (AP),

pleier det å handle om eldreomsorg og arbeidsledighet. For Venstre (V) handler det som regel om miljø. For Senterpartiet (SP) handler det om distriktspolitikk og gjerne om de kan sette EU-saken på dagsorden. For Høyre (H) handler det om å jobbe med skatt og skole. For Fremskrittspartiet (FrP) handler det om å ha fokus på innvandring, kriminalitet og avgifter og skatter.

I følgende del av oppgaven skal jeg kaste lys over politiske endringer særlig de tre største partiene har gått gjennom for å vinne sakseierskap på vei til regjeringsmakt.

4.1 Endringsprosesser i politiske partier

Det har skjedd en dreining i de siste årene om hva partiene tradisjonelt har jobbet med, særlig etter at Frp har fått økt sin oppslutning har det oppstått en konkurranse mellom FrP, Arbeiderpartiet og Høyre i de siste årene, som vil bli drøftet. En av grunnene til at høyrepopulistiske partier i Europa lykkes og blir store kan være at de opparbeider seg sakseierskap, politikere bruker sin ekspertise til å ikke la kontrasten mellom velgere og politikere bli store. For å vinne troverdighet, og tillitt over for velgere trenger partiene å vinne sakseierskap. For å nå frem velgere med sine saker, trenger de mediene som kan sette saker som velgere er opptatt av på dagsorden (Aardal 2003: 22 gjengitt i Aardal og Berg 2015: 34).

I følge 'Spatial teori' som handler om å forklare om det er partiene som tilpasser seg velgeres synspunkter ved at de fører en slags politikk som er tilpasset det velgere i bunn og grunn ønsker (Meguid 2005). Eller, jfr. 'saliency teori' som handler om at det er partiene eller politikere som prøver å påvirke velgere gjennom saker de setter på dagsorden som de selv synes er viktige (Meguid 2005, Simonnes 2013), med andre ord politikere selv kan være viktige drivkrefter bak politikk de selv er opptatt av. På den andre siden kan etablerte partier ta i bruk tre strategier mot å begrense nyetablerte partiers innflytelse og fremgang på vei mot regjerings makt. De tre strategiene er som følger;

- Ignorere nyetablerte partiers politikk, for å virke mindre betydningsfylt.
- Tydelig å ta avstand fra nyetablerte partier.
- Endrer etablerte partier sin politikk i samme retning som nyetablerte partier (Meguid 2005: 347-349 Simonnes 2013: 145).

Utfallet av strategien de etablerte partiene velger å ta i bruk kan ha store konsekvenser for videre fremgang. I samsvar med 'saliency teorier' for å kunne begrense innflytelse og fremgangen av nyetablerte partier, må etablerte partier velge den første strategien, nemlig å ignorere politikken nyetablerte partier setter på dagsorden. Dette forutsetter at velgere blir

overbevist om at det de nyetablerte partier markerer som viktig, er ubetydelig. Dersom de etablerte partier velger den andre og eller den tredje strategien innebærer det mye større risiko for etablerte partier. Hvis etablerte partier likevel velger de to sistnevnte strategier, da må de gjøre en god jobb for at det skal virke troverdig overfor velgere om at de gjør en bedre jobb enn et nyetablert parti ville ha gjort. Poenget er at, hvis de etablerte partier mislykkes, eller ikke virker troverdig overfor velgere, da vil det motsatte skje, nemlig at nyetablerte partier vinner oppslutning (Simonnes 2013: 145).

Meguid (2005) bruker betegnelsen 'nisjeparti' synonymt med nyetablerte partier. ny etablerte partier er de partiene som har sakseierskap på et bestemt saksfelt for eks. innvandring, miljø og lokale saker. 'Nisjeparti' blir brukt synonymt med høyrepopulistiske og innvandringskritiske partier i europeisk sammenheng. i Norges tilfellet Fremskrittspartiet (FrP).

Meguid (2005) hevder at 1960-tallet var en start for nyetablerte partier i verden. Disse partiene har vanligvis sakseierskap (Meguid 2005: 347). 'Nisjepartier' begynte å etablere seg rundt saker som innvandring, miljø, og lokal autonomi. I følge Meguid (2005) har disse partiene fått så mye popularitet at de etter hvert begynte å utfordre de etablerte partier rundt stemmesedlene og regjeringmakta. «Siden 1960-tallet har over 54 prosent av de grønne og Høyre-radikale partier i Vest-Europa hatt et sete i nasjonal lovgivning. Nesten 10 prosent har deltatt i koalisjonsregjeringer, og deltakelsen av over halvparten av partiene var sentralt for dannelsen av flertallsregjeringer» (Meguid 2005: 347).

Det er utbredt undersøkt at den høye oppslutningen av anti-innvandrings partier får andre partier til å kopiere deres politikk og retorikk (Spanje 2010: 564). Og siden asyl- og innvandrings problematikk har fått stor oppmerksomhet i politikken, vil det neppe være reelt å ignorere dette lenger. Derfor blir etablerte partier fristet til å kopiere de innvandrings skeptiske partienes retorikk og politikk. Med andre ord, etablerte partier, ikke bare i Norge men også i de fleste vesteuropeiske land blir fristet til å ta i bruk denne strategien.

På slutten av 1980-tallet skrev Schain (1987) at etablerte partier i Frankrike, delvis hadde adoptert anti-innvandringsretorikken til nasjonalfronten i 1987 på vei til regjeringmakta. I Tyskland prøvde etablerte partier å fylle tomrommet i asyl- og innvandringspolitikken, (Schain 1987: 242, Schain 2002: 267, Spanje 2010: 564-565), slik at det ikke skal være behov for nyetablerte partier. William Downs (2001) understreker at strategien for å adoptere saksfelt fra 'nyetablerte' partier er utbredt i hele Vest-Europa, i Danmark er det både høyre og venstresidens partier som adopterer saksfeltet fra nisjepartier ved at de har blitt strengere i sin retorikk og politikk på asyl- og innvandringsfeltet (Downs

2002; Spanje 2010: 564). Det samme har også skjedd i Nederland.

I Norges tilfelle dreier det seg for det meste om partiet Høyre (H) og Arbeiderpartiet (AP) som konkurrerer med det høyrepopulistiske Fremskrittspartiet (FrP). Simonnes (2011) har undersøkt systematisk i hvilken retning Arbeiderpartiet og Høyre har beveget seg i siden 1980-tallet. Simonnes (2013) finner ut at, mens mellom 60 og 80 prosent av Fremskrittspartiets innvandrings- og integreringspolitikkenes utsagn i hvert av partiets program kan karakteriseres som restriktiv, er bildet litt annerledes når det kommer til Arbeiderpartiet (AP) og Høyre (H). Til å begynne med hadde Høyre (H), og særlig Arbeiderpartiet (AP) et mer liberalt syn på innvandring. I 1985 hadde Høyre (H) henholdsvis 3,8 prosent restriktiv asyl- og innvandringspolitikk, men gikk opp til 44,4 prosent i retning restriktiv til 2009. Det samme gjelder for Arbeiderpartiet med 4,3 prosent restriktiv asyl- og innvandringspolitikk siden 1985 og gikk opp til 24,3 prosent i 2005 og endte opp med 15,8 i retning restriktiv asyl- og integrerings politikk i 2009 (Simones 2011:148). I 2018 gikk Arbeiderpartiet (AP) så å si forbi FrP i retning restriktiv asyl- og innvandringspolitikk jfr. partiets utsagn etter Stortingsvalget i 2017, hvor Arbeiderpartiet kom med 22 konkrete forslag/tiltak i retning restriktiv asyl- og innvandrings politikk. Mulig at Arbeiderpartiet (AP) og Høyre (H) går ut i fra 'Salience teorien' hvor politikere prøver å påvirke velgere gjennom saker de setter på dagsorden som de selv synes er viktige (Meguid 2005). Saken de setter på dagsorden i dette tilfellet er asyl- og innvandring. Når de i konkurranse med anti-innvandringspartier velger å ta i bruk strategi nr. tre, som går ut på at etablerte partier endrer sin politikk i samme retning som 'nisjepartier' eller anti-innvandrings partier forutsetter det at de må gjøre en god jobb for å overbevise velgere om at det de gjør er den beste politikken. De partiene som lykkes med dette, er de partiene som har stor tillitt og troverdighet blant velgere i saksfeltet. Som jeg var inne på innledningsvis, det å vinne tillitt blant velgere skjer gjennom at politikere vinner sakseierskap. I følgende del av oppgaven skal jeg kaste lys over måten partier kan vinne sakseierskap.

4.2 Sakseierskap

Sakseierskap går ut på at et parti anses som ledende på et bestemt saksfelt. Sakseierskap opparbeider partiene seg i konkurranse med hverandre til ulike saker. Velgere ser på en bestemt sak som et problem, deretter ser de opp til et parti, og tror at partiet kan ha en bedre politikk eller kan være mer kompetent til å håndtere problemet enn andre partier (se

for. eks. Narud og Valen 2001, Petrocik 1996, Aardal og Waldahl 2004: 257).

Lipset og Rokkan (1967) kommenterer; «Velgere må mene at partiet er best til å håndtere dette saksfeltet. Denne troverdigheten eller tilliten kan være knyttet til innvandring, språk, religiøse eller økonomiske motsetninger som partiet har vokst fra» (sitat med mine tilførsler, se for eks. Lipset og Rokkan 1967, Aardal og Berg 2014/15: 35, Aardal 2003: 21).

To ting spiller en viktig rolle for å vinne velgeres tillit og dermed sakseierskap, den ene er koblinger som springer ut av den politiske konfliktstrukturen, og den andre er det langsiktige arbeidet og fokus på feltet (Lipset og Rokkan 1967; Aardal og Berg 2014/15: 35, Aardal 2003: 21). Når det er på plass, særlig «når velgere - uavhengig av hvilket parti de stemmer på, har en positiv oppfatning av en partipolitikk på et bestemt saksområde, innebærer dette selvsagt et vekstpotensial for vedkommende parti» (Aardal 2003: 22).

Forutsetningen er troverdigheten hos velgere. Troverdighetsspørsmål er noe partiene kan opparbeide seg gjennom å vinne sakseierskap til det bestemte saksfeltet. Sakseierskap blir også drøftet av Lipset og Rokkan (1967), det partier ønsker å jobbe med er ofte avgjørende for velgere, derfor må partiene være veldig klare på hva de ønsker å jobbe med for å vinne tillitt hos velgere. Det er viktig at velgere ikke er påvirket av saker som står i fokus i massemediene, noe som er fort gjort at velgere blir påvirket av. I følge Aardal, hvis velgere er påvirket vil deres svar på viktigheten av sak ikke virke helt dekkende (Aardal 2003: 21).

Det er utbredt undersøkt at den høye oppslutningen av anti-innvandrings partier får andre partier til å kopiere deres politikk og retorikk (Spanje 2010: 564). Siden asyl- og innvandringsproblematikk har fått stor oppmerksomhet i politikken, vil det neppe være reelt å ignorere dette lenger. Derfor blir etablerte partier fristet til å kopiere innvandrings skeptiske partienes retorikk og politikk. Etablerte partier, ikke bare i Norge men også i de fleste vesteuropeiske land har tatt i bruk strategien som er veldig risikabelt. Utfordringen er at det ikke er gitt at en streng asyl- og innvandrings politikk, for et hvert politisk parti virker troverdig, dette kan gjøre det vanskelig for dem å vinne sakseierskap. Det har veldig mye å si hvilke saker kjernevelgere er opptatt av. Dette kan være en av grunnene til at partiene, særlig Arbeiderpartiet (AP) taper sine velgere, vekstpotensialet var forbundet med å vinne sakseierskap, motsatte kan skje dersom kontrasten mellom politikere og velgere blir store. Siste meningsmåling utført av Avisenes Nyhetsbyrå (ANB) viser at AP mister sine velgere som en sil, «4 av 10 AP-velgere har forlatt partiet siden valget» 2017. Derimot viser undersøkelsen en fremgang hos FrP og KrF. Til tross for tap av velgere og medlemmer, fortsetter Arbeiderpartiet å endre sin politikk i retning restriktiv asyl- og innvandrings politikk i konkurranse med det høyrepopulistiske partiet (FrP). Det er også på sin plass å vurdere nøye

hvilke strategier etablerte partier skal ta i bruk for å risikere minst mulig. Derfor vil jeg kaste lys over velgeres syn på viktigheten av saker for å se hvor viktig var innvandring som sak for norske velgere i følgende del av oppgaven.

4.3 Viktigheten av innvandring som sak

Valgresultater og undersøkelser i fra etterkrigstiden viser hvilke saker som var viktigst for velgere. Helt tilbake til 1981 er den viktigste saken for velgere skatter og avgifter, neste Stortingsvalg var det eldreomsorg som var den viktigste saken med hele 67 prosent oppslutning, dette gikk imidlertid noe ned i 1989 til 46 prosent. Likevel var det den viktigste saken. Først ved Stortingsvalget 1989 var det noen få velgere som begynte å respondere på innvandring som en viktig sak, men det var ikke mer enn 9 prosent som var enige i at det var en viktig sak. Dette tallet gikk ned, og havnet på 6 prosent og forble 6 prosent helt frem til Stortingsvalget i 1997. De viktigste sakene i 1993 Stortingsvalget var EU-saken hvor hele 65 prosent så på det som en viktig sak (Aardal & Waldahl 2004). Ved valget i 1997 viste det seg at det var da igjen eldreomsorg som var den viktigste men i 2001 endret dette seg, ved dette valget var spesielt tre saker viktige.

1. Skatter og avgifter
2. Skole og utdanning
3. Helse

Det var 68 prosent som så på skatter/avgifter og skole/utdanning som en viktig sak, dernest var det helse-saken som var viktigst, med 22 prosent fikk den tredjeplassen blant de viktigste sakene. Det var kun 4 prosent som så på innvandring som en viktig sak i 2001 valget. I 2001 gikk prosenten av de som svarte at innvandring var en viktig sak enda lenger ned fra 9 (1989) til 4 prosent. I følge Aardal & Bergh (2014: 34) kjennetegnes norske valgkamper etter 2001 av at det vanligvis er flere saker som tas opp og diskuteres av velgere. Til tross for fremveksten av FrP i de siste årene var innvandring ikke den viktigste saken i 2013. To andre saker skilte seg ut, den ene var helse og den andre skole- og utdanning (Aardal og Bergh 2014: 34-36). Selv om det viser seg at det er store svingninger i velgeres oppfattet viktighet av en sak fra valg til valg, ser vi at det ikke har vært stor variasjon når det gjelder innvandringssaken siden 1989 og helt frem til Stortingsvalget 2017. Interessen for miljø og innvandring var veldig lav blant velgere inntil de siste årene (Aardal 2003: 17-18).

Avslutningsvis må det påpekes gjennom denne presentasjonen at innvandring ikke var en veldig viktig sak før stortingsvalget i 2017. Ved stortingsvalget 2017 var innvandring den viktigste saken for velgere. Hver fjerde velger hadde innvandring i tankene når de gikk til valglokalene (Statistisk sentralbyrå: 2017). I 2001 svarte fire prosent av velgere at innvandring var en viktig sak. I 2009 var 16 prosent av velgere opptatt av innvandring ved stortingsvalget. Dette gikk ned til 12 prosent i 2013. I 2017 var det hele 28 prosent som var opptatt av innvandring når de stemte. Den høye andelen på 28 prosent begrunnes med to ting, den ene er asyl tilstrømningen til Europa i 2015 hvorav over 31 000 asylsøkere fant veien til Norge i løpet av året 2015. Dette tallet var rekordhøyt og bidro til å skremme velgere. Den andre begrunnelsen er FrP innvandringsfiendtlige retorikk særlig mot innvandrere fra den 'ikke-vestlige' verden som kan ha påvirket velgere. jfr. Frp's utspill før valgene (Jupskås 2009:74). Ordet 'snikislamisering' av Norge og 'snillismen' ble brukt av Siv Jensen for første gang i hennes tale på FrPs landsmøte i 2009. Dette førte til at partiet gikk frem med 8,5 prosentpoeng på meningsmålingene samme år (Jupskås 2009:74 gjengitt i Simonnes 2013: 154). I etterkant av dette så 16 prosent av velgere på innvandring som en viktig sak.

Dette kapitlet har kastet lys over hvilke strategier etablerte partier tar i bruk for å begrense fremgang av nisjepartier. Vi har sett hvordan partier kan opparbeide seg sakseierskap til aktuelle saker. Vi har sett kontrasten mellom velgere og politiske partier som viser at velgere flest ikke er så opptatt av innvandring i samme grad som politikere ofte er.

5 Teori

I følgende del av oppgaven vil teorier som kaster lys over 'etnisk fordommer' presenteres. Deretter vil jeg illustrere teori som forklarer 'sosial avstand'. Dette vil inkludere et spesifikt segment om de etniske gruppene analysen tar for seg. I begge deler vil jeg først gå gjennom viktige segment av teorier før jeg fortsetter en presentasjon av tidligere forskning om innvandring og innvandrere generelt og om nevnte minoritetsgrupper. I neste kapittel, basert på teorier og tidligere forskning og den generelle kunnskapen som foreligger vil oppgavens hoved forventninger og testbare hypoteser bli formulert.

5.1 Etnisk fordommer

Blant teoretikere som har kommet med teorier om holdninger og fordommer, er Gordon Allport den mest siterte.

Gordon W. Allport har skrevet teorier om holdninger og fordommer i 1954 og 1958 boken 'The nature of prejudice' er igjen utgitt i 1979. Allport (1979) konseptualiserer begrepet holdning. Allport starter med definisjonen på fordommer og negative holdninger mot 'de andre' og sier at «thinking ill of others without sufficient warrant» (Allport 1975: 6). Han understreker med dette to forskjellige distinksjoner i beskrivelse av fordommer og holdninger;

1. «thinking ill of others»
2. «Without sufficient warrant»

I følge Blom og Ellingsen (1998) berører holdninger to elementer, og har «både følelsesmessige og kunnskapsmessige sider. I varierende grad danner de utgangspunkt for handlinger» (Blom og Ellingsen 1998: 34). Den følelsesmessige delen beskrives som «feelings of scorn or dislike, of fear and aversion» (Allport 1975: 7). Den kunnskapsmessige delen er ifølge Allport at negative holdninger og fordommer mot andre vanligvis er uten tilstrekkelig bevis. Poenget er at mennesker kan ha negative holdninger og fordommer om andre uten å ha tilstrekkelig grunnlag for det. De samme menneskene har en tendens til å tenke godt om seg selv, uten at de føler behov for å tenke over om de har et tilstrekkelig grunnlag for den gode følelsen de har over for seg selv. Det følelsesmessige kan føre til handlinger som for eksempel å snakke nedsettende om andre, diskriminere dem eller i verste fall å angripe dem fysisk (Allport 1975: 7).

Allport finner at holdninger kan være forbundet både over for mennesker og ting,

«avorable or unfavorable, toward a person or thing, prior to, or not based on, actual experience» (Allport 1975: 6). Siden det er vanskelig å vite alt baserer de med fordommer seg på hva de har hørt om av andre. Dermed fordommer ofte ikke er basert på fakta, hvis oppfatninger er basert på fakta så, er de ikke fordommer. Flere mangler egne erfaringer og kunnskap å basere sine holdninger på. I tillegg mangler de ofte primære kilder som kan ende opp med overgeneraliseringer av alle medlemmer av en nasjon for noe de verken har sett eller opplevd. Allport eksemplifiserer det og sier at, i en tidsperiode hadde de fleste amerikanerne negative holdninger og fordommer overfor tyrkerne. Svært få av dem hadde noensinne sett en tyrker eller kjente en som hadde noensinne sett en tyrker. De baserte seg utelukkende på det de hadde hørt om tyrkere. I dette tilfelle hadde de basert seg på det de hadde hørt om de armenske massakrene og korstogene. Det var nok bevis for dem på å ha negative holdninger og fordommer mot alle tyrkere (Allport 1975: 7).

Det er på sin plass å påpeke her at Allport bruker begrepet holdning og fordommer ofte om hverandre. I følge Allport, holdninger er ikke det samme som fordommer, men holdninger er en del av fordommer (Allport 1979: 13), i denne oppgaven vil disse begrepene bli brukt om hverandre. Allport påpeker at grad av holdninger varierer, noen ganger fører det til at relasjonen mellom majoriteten og innvandrere blir overfladisk. Med hans egne ord «People in Southern States and in certain Northern cities may think they know the negroes, people in New York City may think they know the Jews- because they meet so many of them. But their contacts are likely to be wholly superficial. Where segregation is the custom contact is casual, or else firmly frozen into superordinate- subordinate relationship» (Allport 1979 :263).

Ikke alle generaliseringer slik det ble beskrevet ovenfor er fordommer. Noen ganger dreier det seg om misforståelser eller misoppfatninger. Fordommer og negative holdninger er ofte basert på feilaktig informasjon. Problemet er å skille mellom fordommer feilaktig informasjon. Derfor kan vi ikke vite med sikkerhet hvor utbredt negative holdninger og fordommer er (Allport 1979: 74). Allport utvikler en test som skal hjelpe å skille mellom fordommer og misoppfatninger. I følge Allport dersom personen som har fordommer endrer sin oppfatning etter å ha mottatt nye informasjon og bevis, da dreier det seg om misoppfatninger. Mennesker har en tendens til å reagere følelsesmessig når de har en oppfatning av noe men mottar ny informasjon som beviser det motsatte. Hvis vedkommende ikke endrer sin oppfatning etter å ha mottatt ny informasjon og bevis da er det fordommer det dreier seg om. Den følelsesmessige delen som vil rette opp feil vil ikke fungere hos dem. Misoppfatninger er reversible men ikke fordommer. Når alt av ovennevnte definisjoner er på

plass, så kommer Allport frem til en oppsummering av hva fordommer er, og sier at «ethnic prejudice is an antipathy based upon a faulty and inflexible generalization. It may be felt or expressed. It may be directed toward a group as a whole, or toward an individual because he is a member of that group» (Allport 1975: 9).

Holdninger har også blitt beskrevet som en disposisjon til å reagere på et bestemt fenomen på en bestemt måte, Blom og Ellingsen (1998) påpeker at det må skilles mellom holdninger og rasistiske ideer. Når det gjelder rasistiske holdninger går det ut på meninger som at folk med annen hudfarge eller annen etnisitet er mindreverdige. Dette er lite utbredt i Norge. Negative holdninger og fordommer blir definert på forskjellige måter. Negative holdninger kan forbindes med ‘fremmedfrykt’ som «kan bunne i en uklar angst for det ukjente, en tro på at fremmede kulturer vil skape problemer og konflikter i samfunnet, en forestilling om at ansvar overfor andre mennesker først og fremst gjelder ‘våre egne’, eller en oppfatning om at innvandrere ikke har samme historiske rett til å få del i goder som våre forfedre har bygget opp gjennom generasjoner. Omvendt vil positive holdninger til innvandrere og innvandring kunne henge sammen med en følelse av moralsk ansvar overfor forfulgte i andre land, tro på at vi selv vil kunne ha nytte av innvandreres kunnskaper og erfaringer, en oppfatning om at alle lovlige innbyggere av riket har rett til lik behandling eller en dyptgående overbevisning om alle menneskers likeverd» (Blom og Ellingsen 1998: 34).

I følge Allport, finnes det ulike eksisterende tilnærminger til hvordan eller hvor negative holdninger og fordommer utvikler seg fra, men seks av dem er mest treffende.

1. Den historiske tilnærmingen
2. Sosiokulturell
3. Situasjonsbestemt
4. Personlighet
5. Fenomenologisk tilnærming
6. Tilnærming via stimulus gjenstand

Allport påpeker at det finnes ingen ‘master key’ som skal forklare det hele en gang for alle. Snarere, en ring med nøkler som hver av dem skal kunne hjelpe med å åpne en forståelsesport (Allport 1979: 208). Selv om holdninger og fordommer har opphav i nevnte situasjoner, men den grunnleggende psykologiske mekanismen av negative holdninger og fordommer, i Følge Allport er det samme om det er hinduer, jøder eller amerikanere vi snakker om. Det har eksistert i alle tider og i alle land (Allport 1979: 12). Men at det finnes kun en universell lov

som gjelder for alle og alle samfunn, det er at barn tilhører den «samme rase, familietradisjon, religion, klan, og yrkesstatus» som sin familie, og som en viktig kilde eller opphav til holdninger og fordommer gjennom familien (Allport 1979: 31). Barnet kommer til å tilegne seg samme holdninger og fordommer som sine foreldre, fordi barn er lojal mot sine foreldre. Inntil barnet når en voksen alder hvor vedkommende kan bestemme hvilken sosial gruppe han/ hun vil tilhøre (Allport 1979: 31).

I tillegg finnes direkte og indirekte holdninger rettet mot individer og andre etniske grupper fordi vedkommende tilhører en bestemt sosial gruppe. I følge Strabac og Listhaug (2008) «an openly expressed negative attitude toward a social group, or negative attitude toward an individual that is based on that individual's membership in a social group» (Strabac & Listhaug 2008: 269). I deres tidligere studier har Strabac og Listhaug funnet at fordommer vanligvis blir konseptualisert som en holdning bestående av negative følelser, tro og atferds intensjoner mot andre individer og eller sosialegrupper (Dovidio et al., 2000; Jackman, 1977; Simpson og Yinger, 1985; gjengitt i Strabac & Listhaug 2008: 269). Disse holdninger og fordommer vil ha større negative konsekvenser for samfunnet, særlig når folk med fordommer og negative holdninger ikke holder det for seg sjøl. For å gjøre det tydeligere kommer Allport med et eksempel om to arbeidsgivere som begge misliker en person med en annen etnisk bakgrunn. Den ene holder sine negative holdninger og fordommer for seg i motsetning til den andre. Den ene ansetter vedkommende for å få fordeler og innflytelse i hans/hennes sosiale gruppe. Den andre arbeidsgiveren nekter å ansette vedkommende basert på negative holdninger og fordommer arbeidsgiveren har. Dermed utsetter han arbeidstakeren for diskriminering (Allport 1979: 14). I følge Allport vil de med negative holdninger og fordommer komme til å vise det i form av handling, det er veldig få som kan holde av sine negative holdninger og fordommer for seg selv, det vil komme til uttrykk. Jo sterkere negative holdninger og fordommer er jo kraftigere vil handlingene være (Allport 1979: 14). Jo kraftigere negative holdninger og fordommer er jo større er konsekvenser for individet eller hele gruppen, og for samfunnet så sådan. Handlinger fra mild til mest kraftig introduseres av Allport med en skala som følger;

1. Verbal,
2. Unngåelse
3. Diskriminering
4. Fysisk angrep
5. Utryddelse av en folkegruppe

Problemet forbundet med å ha fordommer er at når man er på det første steget, så blir det vanligvis lettere å gå over til neste steg (Allport 1979: 14).

Allport konseptualiserer begrepet som 'etnisk fordommer'. Kinder & Sears, (1981) og Tarman & Sears, (2005) konseptualiserer begrepet som 'gammeldags' og 'symbolsk' rasisme. Pettigrew og Meertens (1995) forklarer begrepet som 'gammel' og 'ny type' fordommer samt at de bruker begrepene 'subtile' og 'blatante' fordommer som dreier seg om direkte og indirekte holdninger og fordommer. Indirekte fordommer har blitt forklart tidligere, eksempelvis minoriteter med typisk navn fra den muslimske verden har mindre sannsynlighet for å bli innkalt til jobbintervju enn majoritetsgruppen. Dette begrunnes ofte fra arbeidsgiverne sin side med at en bestemt innvandrerguppe føder flere barn og dermed oftere vil bli hjemme med for eks. sykt barn. 'Blatante' fordommer derimot er direkte og åpenbare fordommer, nemlig holdninger og fordommer som er direkte rettet mot innvandrere. Strabac & Listhaug (2008) i sin analyse av fordommer mot muslimer i både vest og østeuropa bruker begrepet 'anti-Muslim prejudice'. Strabac & Listhaug (2008) påpeker at det går an å bruke andre termer slik som 'anti-Muslim prejudice', 'Social distance toward Muslims', eller 'anti-Muslim attitudes' i stedet. Semyonov mfl. (2006) bruker termen 'anti-foreigner sentiment', en annen term for å undersøke grad av holdninger er 'Ethnic intolerance'.

'Ethnic intolerance' eller 'etnisk fordommer' har en lang historisk bakgrunn, og blir definert på forskjellige måter. I kvantitative forskning blir begrepet 'Ethnic intolerance' og 'etnisk fordommer' brukt om hverandre. Dette kommer frem av studiet Eisinga, Billiet og Felling (1999) har gjennomført. Det er bestemte målgrupper etnisk intoleranse blir empirisk forsket på (Ringdal & Simkus 2012: 153). Sekulic', Massey og Hodson (2006) bruker empirisk forskning på 'etnisk intoleranse', av deres studie kommer det frem at det ofte fokuseres på årsaker til intoleranse mot bestemte målgrupper, men ikke så mye på forskjellige grad av intoleranse mot forskjellige etniske grupper. Deres empiriske studier av intoleranse har omfattet variabler som utdanning, yrkesstatus, sosialdemografiske variabler og religion. En viktig side ved empiriske undersøkelser er basert på begrepet 'sosial avstand'.

I den første delen av denne oppgaven vil jeg bruke termen 'etnisk fordommer' for å undersøke eventuell sammenheng mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere. Samt at jeg bygge en skala (Ringdal 2013), med andre ord en indeks, bestående av 5 indikatorer. Alle fem indikatorene er kontinuerlige og har en skala fra 0 til 10 hvor opprinnelig lav verdi indikerer høy grad av skepsis og høy verdi indikerer lav grad av skepsis. Jeg velger å snu denne skala retningen slik at høy verdi skal fremover i denne oppgaven indikere høy grad av skepsis og lav verdi skal indikerer lav grad av skepsis. Dette vil

presenteres ytterligere i metodekapittelet.

Kritikk av teori

Det er allmenn kjent at det ikke er alltid like lett å vite hva sannhet er, derfor går man ut i fra belegg for oppfatninger, som ikke er perseptuelle men abduktive slutninger for å tro på noe. En abduktiv slutning er; når det ikke er primære kilder det man opplever eller ser, da er det en abduktiv slutning man baserer seg på, som er en type tro som ikke er like sterk som perseptuell slutning. Dermed, for å kunne tro på en ting, folk baserer seg på fordommer de hører fra andre som slags belegg, og som kan gi grunnlag for fordommer og negative holdninger, selv om de ikke er like sterke som perseptuelle slutninger (Malnes 2012).

Allport ser seg enig i dette og sier at det er riktig at mennesker kan være rimelig sikker, men aldri helt sikre på at for eksempel solen kommer opp i morgen. Et annet moment er at mennesker kan også ta feil. Derfor er det ofte sannsynligheter det dreier seg om. Mennesker er mye strengere i vurderingen av naturhendelser, men aldri så strenge når det gjelder vurderinger og oppfatninger av andre mennesker. Allport går enda lenger og påstår at «only rarely do our categorical judgments of nations or ethnic groups have a foundation in high probability» (Allport 1975: 8). Vi kan aldri skille en klar linje mellom noe han kaller for 'tilstrekkelig' og 'ikke-tilstrekkelig' sikkerhet. Den tilstrekkelige garantien for eventuelle vurderinger er alltid et spørsmål om sannsynligheter (Allport 1979: 5-7). Det som er sikkert er at når de som på grunn av fordommer ignorerer en out-group kommer de til å ignorere andre out-grupper også. Med andre ord, en anti-jøde har en større sannsynlighet til å være også anti-katolikk eller anti-svart. (Allport 1979: 68). Et kjent eksempel på dette er som følger; i en undersøkelse av høyskolestudenter, plasserer Hartley (1952) tre fiktive etniske grupper blant 32 andre nasjoner og etniske grupper hvor studentene skulle rangere dem etter fordommer de hadde mot disse nasjonene basert på Bogardus 'sosial distanse' skala. Studentene viste sine negative holdninger mot også disse tre gruppene som ikke eksisterte på lik linje med de 32 andre nasjoner og etniske grupper, de hadde til tider sterkere fordommer og negative holdninger til de tre fiktive gruppene enn øvrige grupper (Hartley 1952, gjengitt i Allport 1979: 68). Grad av negative holdninger og fordommer kan variere mellom gruppene, for eksempel svarte personer er mer utsatt for fordommer enn mange andre out-group(er) (Allport 1979: 77), kvinner kan være mer utsatt for negative holdninger og fordommer enn menn (Allport 1979: 79). Dessuten det er svært sjeldent at teorier tilbyr en komplett og enestående forklaring for all type fordommer mennesker har. Meningen med å utvikle teorier er å kaste lys over holdninger og fordommer, med andre ord å være oppmerksom på viktige

årsakssammenhenger, som ingen andre faktorer har denne årsakssammenhengen (Allport 1979: 207).

De teoretiske tilnærmingene som ble omtalt ovenfor gjaldt 'etnisk intoleranse', som går ut på holdninger og fordommer mot innvandring og innvandrere generelt. I følgende del av oppgaven vil jeg utdype teorier som kaster lys over den 'sosiale avstanden' mellom majoriteten (in-group) og minoriteter (out-groups) i samfunnet, kalt for 'Social Distance' blant annet av Bogardus (1925).

5.2 Sosiale avstand

En av de mest innflytelsesrike linjene i forskning på holdning til undergrupper av innvandrere og etniske grupper tar utgangspunkt i begrepet 'sosial distance' (Ringdal & Simkus 2012: 152). Begrepet 'social distance' eller 'sosial avstand', ble for første gang introdusert i midten av 1920-tallet av Parker og senere modifisert av Emory S. Bogardus. Dette var et begrep som ble brukt til å øke grad av forståelse som karakteriserer personlige og sosiale relasjoner generelt. Samtidig for å studere rasemessige, religiøse og etniske inter-gruppe relasjoner.

I følge Bogardus «in social distance studies the center of attention is on the feelings and reactions of persons toward other persons and toward groups of people» (Bogardus, E. S. (1947), Jane & Alan (1977:412) gjengitt i Ringdal & Simkus 2012: 152). Bogardus (1925) definerer social distance som «the grades and degrees of understanding and intimacy which characterize pre-social and social relations generally» (Bogardus 1925: 216). Han utviklet en skala med 7 punkter for å måle den 'sosiale avstanden'. De syv punktene er som følger:

- (1) Villig til å inngå ekteskap
- (2) Villig til å ha dem som nære venner
- (3) Villig til ha dem som naboer på samme gate
- (4) Villig til jobbe sammen med dem på samme arbeidssted/konto
- (5) Villig til ha dem som medborgere i mitt land
- (6) Villig til ha dem som besøkende, men ikke medborgere i mitt land
- (7) Villig til å ekskludere dem til å komme til mitt land

Skalaen var ment å måle respondentenes villighet til å tillate eller ikke tillate forskjellige individer fra forskjellige etniske grupper inn i sine sosiale relasjoner. Graden av

respondentenes aksept skulle bestemme graden av 'social distance'. Ved å være villig til å inngå ekteskap med dem ble målt som ekstrem lav sosial avstand, til å ekskludere dem fra landet som ekstrem høy sosial avstand (Jane & Alan 1977:412, Gjengitt i Ringdal & Simkus 2012: 152, og Allport 1979: 38-39). I studien kom det frem at flest folk ville ha engelskmenn og canadiere som medborger, naboer, eller til å gifte seg i familien. På den andre siden finner han at de med lengst avstand til majoriteten er hinduer, tyrkere og svarte. Det var også noen få grupper som holdt seg konstant (Allport 1979: 39). Det er flere teoretikere som bygger sine studier på den type skala for å vurdere sosial avstand. Blant annet Westie & Howard (1954) som måler statusforskjeller, Duncan & Lieberson (1959) som måler grad av aksept av innvandrere i det amerikanske samfunn. Langworthy (1959) måler grad av kjønnsfordelinger i videregående skole og Jane & Alan (1977: 412) som måler relasjonen mellom sosiale avstand og integrering.

Når jeg skal undersøke hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper i Norge, vil jeg bruke tre separate analysedeler, en for hver minoritetsgruppe. Deretter, basert på analysemodellene, vil jeg måle den 'sosiale avstanden' mellom majoriteten og nevnte minoritetsgruppene.

Indikatorene som blir brukt i analysedelene er ment å måle respondentenes villighet til å tillate eller ikke tillate disse tre minoritetsgrupper i landet. Graden av respondentenes aksept skal bestemme graden av 'social distance'. Ved å være villig til å tillate dem å komme å bosette seg i Norge blir målt som *lav sosial avstand*, til å ekskludere dem fra landet som *høy sosial avstand*. Dette vil bli forklart nærmere i oppgavens metodedel.

5.3 Tidligere forskning og historisk bakgrunn

Mange etniske grupper med bakgrunn fra over 200 land har gjort at Norge har blitt en multietnisk nasjon. Det har vært mye forskning når det gjelder å dokumentere eventuelle sammenhenger, mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere på generelt nivå. Men på grunn av mangel på mikro-nivå data, har det så langt vært lite relevant forskning når det gjelder velgeres partitilhørighet og deres holdning til spesifikke minoritetsgrupper i Norge. Derfor vil utfordringen være å sammenlikne mine funn med tidligere funn for å se om det har kommet endringer over tid.

5.3.1 Tidligere forskning og historisk bakgrunn av innvandrere generelt

Innledningsvis presenterte jeg andelen innvandrere som er bosatt i Norge, i tillegg ble det presentert at innvandrere er forskjellige grupper, og er fra forskjellige verdensdeler med forskjellige tanker og ideologer. Grunnen til denne presentasjonen var at jeg, i den første delen av oppgaven, kommer til å undersøke, hvilken sammenheng kan påvises mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere generelt. Det vil være interessant å se om holdninger til innvandring og innvandrere generelt varierer fra parti til parti eller holdes likt.

I følge Brochmann og Kjeldstadli (2014) var negative holdninger og fordommer følbare i den norske majoritetsbefolkningen tidlig på 1970-tallet overfor de små etniske gruppene som allerede befant seg i Norge. Disse gruppene var, blant annet muslimer, statsløse jøder, samer, kvener, romani/tater og romfolk. Etter at innvandrere fra det Globale-Sør begynte å komme til Norge i slutten av 1960-årene, mistet negative holdninger og fordommer fotfeste i Norge, i og med at majoritetsbefolkningen flest kom i kontakt med mennesker med annen bakgrunn (Brochmann og Kjeldstadli 2014). «Fornorskningspolitikk som tidligere hadde vært ført overfor minoriteter på norsk jord, var i mellomtiden forkastet av myndighetene, i hvert fall på papiret. Velferdsstatens likebehandlingsprinsipp ble en del av de viktigste premissene for denne endringen; (...) ‘de nasjonale fortrinn’ ble snarere forsøkt vendt til noe som kunne brukes positivt overfor nykommere» (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 293). Således negative holdninger og fordommer etniske nordmenn hadde tidligere mot andre etniske minoriteter sank betydelig etter at samfunnet ble mer og mer sammensatt. Endringene ble gjenspeilet også blant store norske politiske partier. Først og fremst Arbeiderpartiet (AP) men også partiet Høyre (H) igangsatte moderniseringsprosessen tidlig på 1980-tallet. «planøkonomi og sosialisme gikk ut av Arbeiderpartiets (AP) vokabular. Likhet og likeverd skulle i stedet fremheves, sammen med de andre slagordene valgfrihet og mangfold» Likevel er sammenhengen mellom den norske patriotismen og holdninger til innvandring ikke helt borte. Dette skaper barrierer for innvandrere som ønsker å integrere seg i det norske samfunn (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 298, 325).

Historisk sett, finner jeg at negative holdninger og fordommer i tiden mellom 1980 og 1990-tallet viste seg å ha noe med klassetilhørighet å gjøre. De som tilhørte middelklassen hadde lite negative holdninger til innvandring og innvandrere. De som tilhørte de lavere klasser var de med mer negative holdninger til innvandrere. Grunnen til negative holdninger blant den lavere klassen ble begrunnet med trusselen om degradering på den sosiale stigen særlig hvis det forekommer høy arbeidsledighet (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 325-355).

Det blir også nevnt at synet på innvandrere var preget av store svingninger, særlig overfor innvandrere fra den 'ikke-vestlige verden'. Blant norske velgere mente en del av befolkningen at innvandrere skapte et positivt mangfold og at innvandrere var arbeidsomme og hyggelige, og at 'arbeidskraften er vår viktigste ressurs' (St. Meld. 2007-2008/18: 11). Andre mente at de ikke er villige til å slippe flere innvandrere inn i landet. Med andre ord har nordmenn vært en splittet nasjon i synet på innvandring og innvandrere. Asyl- og innvandringspolitikken i Norge blir sett på som dobbelt-politikk, den går fra å være veldig streng til å være veldig liberal og omvendt (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 400). Undersøkelser utført av Statistisk Sentralbyrå viser at i 1982 var det bare 10 prosent som ikke ønsket å ha en innvandrer som sin nabo. Samme undersøkelse utført i 1990 viser at andelen har økt med 6 prosent og hadde 16 prosent opplutning (SSBs Samfunnsspeilet 1998: 6).

Undersøkelser Hernes og Knudsen (1990) har utført i løpet av 1990-årene viser at nordmenn i det store og hele ikke var rasistiske eller fremmedfiendtlige, men at det var andre grunner til negative holdninger og fordommer mot innvandrere. For det første, i følge Hernes og Knudsen (1990) var det en reaksjon på urettferdighet de med negative holdninger følte de ble utsatt for. For det andre var det en reaksjon fra de som hadde dårligst styring over sitt egen liv, de hadde det lettest å utvikle negative holdninger mot innvandrere (Hernes og Knudsen 1990).

Rundt 1990-årene ble flere store byer (særlig Oslo) sett på som multikulturelle byer med over 200 nasjoner fra forskjellige land bosatt i. Grunnet så mange forskjellige nasjonaliteter, mange blant de med lav utdanning, lav yrkesstatus og ofte med lite språkkunnskaper, ble underklasser i det norske samfunnet skapt. Innvandrerne ble ofte henvist til lavbetalte servicejobber, slik som rengjøringsjobber, kjøkkenarbeid i restauranter, arbeid i fiskeindustrien og landbruk. Disse jobbene var de jobbene nordmenn ikke ville ha. Likevel var det sammensatte holdninger det dreide seg om rundt tusenårsskiftet mot innvandrere. Det har også blitt påvist at synet på innvandrere generelt var splittet i senere tid, undersøkelser som ble utført i 1999 viser dette. En del av befolkningen mente at «innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn», andre mente at Norge burde minst ta imot like mange asylsøkere og flyktninger (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 355-357).

Statistisk sentralbyrå (SSB) på sin side, har gjennom verdiundersøkelser, og spørsmål om å ha en fra en annen rase som nabo funnet at det var større negative holdninger i 1990 enn i 1982 undersøkelsen, det var færre som ønsket en nabo fra en annen rase i 1990 enn tidligere. Undersøkelser SSB har utført i 1988 og 1993 indikerer også at holdninger til innvandrere går i negativ retning i dette tidsrommet. Det var færre i 1993 som ønsket «innvandrere giftet inn i

sin nærmeste familie», enn i 1988. Nedgangen gjaldt også spørsmålet om «innvandrere var gjennomgående velkvalifiserte mennesker som styrker norsk arbeidsliv» fra 44 prosent i 1988 ned til 35 prosent i 1993. Sist men ikke minst det som bekrefter økt innvandrings skepsis er synet på innvandreres kriminalitet. På spørsmål om «det følger økende kriminalitet og voldsbruk med innvandrere» har 46 prosent vært helt eller delvis enig i 1988. I 1993 var det 67 prosent som var enige i dette utsagnet, med andre ord, andelen hadde økt med hele 21 prosent (SSBs samfunnsspeilet 6/98). Siden 1993 måler SSB holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk årlig ved å stille følgende spørsmål; «Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag», «Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn», «Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn», «Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn» (SSBs samfunnsspeilet 6/98).

Fra 1993 viser funnene hos SSB at nordmenn flest var noe mindre skeptiske til innvandrere. Det rapporteres mindre merkbare endringer i tidsrommet 1993 til 1995. Merkbare endringen var ved to spørsmål og det var i tidsrommet 1993-1994. Det ene spørsmålet var andelen som var mindre skeptiske til å gi «opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag» hadde økt fra 49 prosent i 1993 til 56 prosent i 1994. Det andre spørsmålet var andelen som mente at «innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn» hadde økt fra 40 prosent i 1993 til 48 prosent i 1994 (SSBs samfunnsspeilet 6/98).

Det som var mer merkbart var i 1995-1996 hvor det viste seg at nordmenn var mindre skeptiske mot innvandrere og svarte i retning positivt på alle fire spørsmålene. Det som skilte seg ut fra 1995 til 1996 var andelen som mente at det «bør være lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i minst samme omfang som i dag» som hadde økt med hele 14 prosentpoeng fra 1995 til 1996. Og andelen som mente at «innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn», hadde sunket med hele 11 prosentpoeng fra 1995 til 1996. Det spørsmålet som nordmenn hadde mest positivt holdning til og som holdt seg stabilt var at «innvandrere skal ha samme rett til arbeid som nordmenn» mest i 1998 (SSBs samfunnsspeilet 6/98).

Kritikken ved disse undersøkelsene var at spørsmålet som gjaldt «mottak av flyktninger og asylsøkere», har ikke vært helt i stand til å anslå hvor mange nordmenn som ønsker å liberalisere asylopolitikken. Dette ble løst ved at SSB i 1998 inkluderte spørsmålet «bør Norge etter din mening gi opphold til flere/færre eller omtrent like mange flyktninger og asylsøkere som i dag?» for å måle både andelen som ønsker at flere flyktninger og asylsøkere får opphold og andelen som ønsker å bevare det samme som i dag. På dette spørsmålet har 13

prosent viste seg å være positive til, mot 55 prosent som mente at nivået skal være det samme som i dag. Når det sammenliknes med spørsmålet ble stilt tidligere «bør gi opphold til flere eller omtrent like mange flyktninger og asylsøkere som i dag», ser vi at det er omtrent samme prosent har svart på begge spørsmålene. Dette kan i tillegg betraktes som en kontrollvariabel på det forrige spørsmålet (SSBs samfunnsspeilet 6/98).

I disse undersøkelsene har det videre blitt testet holdningsdimensjonen ved å inkludere flere kontrollvariabler. Blant annet, kjønn, alder, utdanningsnivå, bosted, landsdel og partipreferanse. Det viser seg at kjønn har en betydning, kvinner er mindre skeptiske enn menn. Aldersindikatoren har også hatt betydelige effekter, de eldste (67-79 år), er mest skeptiske i motsetning til de yngste (16-24 år) som er mest positive. De med høyere utdanning er mer positive enn de med lav utdanning. Det er mer positive holdninger i tettbygde enn i spredtbygde bostedsstrøk (SSB). Når det gjelder partipreferanse, viser det seg å ha stor betydning for holdninger til innvandrere. Som kjent og som tidligere undersøkelser har vist, SV og Venstre- velgere er minst skeptiske mot innvandring og innvandrere, mens FrP sympatisører er mest skeptiske til innvandring og innvandrere. Når det gjelder indikatoren som gikk ut på sosialhjelp er det KRF-velgere som skiller seg ut, det er da KrF-velgere som nesten er like skeptiske som FrP-velgere. SSB funn i tidsrommet nevnt ovenpå, viser at i en rekkefølge fra mest liberalt mot innvandrere til mest skeptisk når det gjelder «å gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag» har vi Sosialistisk Venstreparti , Venstre), Kristelig Folkeparti , Arbeiderpartiet , Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet som da er det partiet med mest skeptiske velgere mot innvandrere (SSBs samfunnsspeilet 6/98).

Det ville vært interessant å undersøke holdning til innvandring og innvandrere etter at innvandringsbølgen fant sted i 2015. To grunner har forårsaket til at jeg ville fortsette med å bygge oppgavens analyse på data fra tidligere (2014). Den ene grunnen er det som ble nevnt ovenfor, nemlig at innvandringsbølgen ble sett på som en forbigående bølge, og at nå begynner holdninger å gå mer og mer igjen i positiv og mot det som var normalt før innvandringsbølgen inntraff. Den andre grunnen er at data som ble lagt frem av European Social Survey i 2016 ikke var ment å samle informasjon for å belyse holdning til spesifikke minoritetsgrupper.

5.3.2 Tidligere forskning og historisk bakgrunn av Jøder

I følge Allport (1979) finnes det mange folkegrupper som blir utsatt for negative holdninger og fordommer uten at de kan klassifiseres rasemessig, etnisk, nasjonal, religiøs

eller som en hvilken som helst annen sosiologisk type, jøder er en av de (Allport 1979: 119). Selv om jøder nå har blitt en nasjonal folkegruppe (Allport 1979: 120). Definisjonen av jøde i følge Allport er som følger; «a person who, by and large (with many exceptions), can be socially identified by certain physical or quasi-physical characteristics (gestures, speech, manners, postures, expression of face, etc.); who has grown out in a Jewish family, characterized by specific 'Jewish atmosphere'; who consequently possesses, in the majority of cases, certain specific, even if often elusive, emotional and intellectual characteristics; who is significantly shaped by the fact that he is considered to be a Jew (with all that implies); who, strongly enough, is not clear himself whether his being Jewish means a religious, national, racial, or cultural classification...» (Gjengitt i Allport 1979: 119). Allport skriver videre at jødene ble beskyldt for å holde avstand fra andre medborgere, de holder seg mest for seg selv, og at de er mer lojale mot hverandre (Allport 1979: 195).

Når det gjelder synet på minoriteter med jødisk bakgrunn i Norge, viser undersøkelser at antisemittismen og anti-judaisme var utbredt også i Norge fra tidlig av, til tross for at det var få jøder i Norge. Den såkalte 'Jesuittparagrafen' i fremmedloven ble vedtatt i 1814. Etter at andre verdenskrig tok slutt, samt at Vidkun Quisling ble henrettet for høyforræderi i 1945, begynte forholdet til jødene hos norske myndigheter og opinionen å bli gradvis bedre (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 403). Jesuittparagrafen, paragraf 2 ble ikke opphevet før i 1950. Og når den ble opphevet var det ikke helt uten forbehold. Flere på Stortinget var fortsatt for opprettholdelse av Jesuittparagrafen. Blant de som var i for å opprettholde denne paragrafen var "Stortingerepresentanter fra KrF stemte alle for å opprettholde 'jesuittparagrafen' (Brochmann og Kjeldstadli 2014:211-212). Denne lovparagrafen gikk ut på at;

«Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende seg til den, ere forpligtede til at opdrage sine Børn i samme. Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget» (Grunnlovens § 2).

I de siste årene særlig etter at staten Israel var opprettet, og en sterk stat var et faktum, samt at jødene fikk mye sympati på grunn av jødeforfølgelse under andre verdenskrig, har holdningene mot jøder blitt bedre. Selv om det sies at «den sympati som den jødiske befolkningen ble møtt med etter andre verdenskrig som følge av holocaust fikk bare i liten grad en plass i nasjonale narrativ etter krigen» (Senteret, H. L. 2010-2012: 13), likevel har norske myndigheter et bedre forhold til jøder. Først, «Nasjonale minoriteter, som i Norge er definert som jøder, kvener, rom-Folk , romanifolket (tater/de reisende) og skogfinnere, fikk

først i februar 2001 formalisert sin status gjennom en rekke rettigheter» (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 403). Dette ble gjenspeilet i befolkningen og har dermed ført til bedre holdninger mot jøder i de siste årene. I 1995, innså endelig norske myndigheter urettferdigheten jødene ble utsatt for under andre verdenskrig (Senteret H. L. 2017, NOU 1997: 22). Som kompensasjon ble 450 millioner kroner innvilget til jøder, denne summen skulle fordeles til forskjellige formål som var fordelaktig for jødene. I tillegg ble det lettere for jødene som var forfulgt og fordrevet i Europa å komme til Norge, siden det ble vedtatt på Stortinget at Norge skulle ta i mot fordrevne jøder (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 207-250, Senteret H. L. 2012: 13).

Undersøkelser utført av Senter for Studier av Holocaust (HL-senteret) viser at negative holdninger mot jøder gikk fra 2011 til 2017 noe ned. I 2011 var negative holdninger mot jøder 12,1 prosent i 2011 og i 2017 undersøkelsen var det 8,3 prosent (Senteret H. L. 2017). Videre viser undersøkelsen at andelen som mente at «Verdens jøder arbeider i det skjulte for å fremme jødiske interesser» var 19 prosent i 2011, men gikk ned til 13 prosent i 2017. På spørsmålet om at «Jøder ser på seg selv som bedre enn andre» mente 26 prosent i 2011 at de gjør det. Dette gikk imidlertid ned til 18 prosent i 2017. Det var 9,8 prosent som var motvillige mot jøder i 2011 og 6,7 prosent i 2017, en nedgang på 3,1 prosent. Endelig var det påstanden om å mislike/ikke mislike «å ha jøder som nabo eller i vennekretsen», 8,7 prosent av befolkningen mente at de misliker å ha jøder som nabo eller i vennekretsen. Det gikk imidlertid også noe ned i 2017 til 5,9 prosent (HL-Senteret 2017). I følgende del av oppgaven vil jeg kaste lys over tidligere forskning og historisk fremstilling av minoriteter med muslimsk bakgrunn.

5.3.3 Tidligere forskning og historisk bakgrunn av muslimer

Den muslimske minoritetsgruppen begynte å finne veien til Norge fra begynnelsen av etterkrigstiden. Såkalte 'arbeidsinnvandrere' hovedsakelig var de først innvandrerne med muslimsk bakgrunn som kom først til Norge. Synet på arbeidsinnvandrere har blitt begrunnet litt forskjellig enn over for Jøder og Romfolk.

Fra midten av 1970-tallet begynte negative holdninger og fordommer mot såkalte 'arbeidsinnvandrere' å utvikle seg. Det begrunnes blant annet med at 'Fremmedarbeidere' som var synonymt med muslimer fra 1977 var ufaglærte (NOU 2004/20: 89), og hadde mangel på utdanning og dårlige språkkunnskaper. Derfor måtte de ta dårlig betalte jobber. De hadde ikke nok inntekt til å skaffe seg gode boforhold samtidig som de måtte sende penger hjem til sine familier. I 1970 ble media oppmerksom på økningen av innvandrere fra Asia, de

fleste av dem fra diverse muslimske land. Det ble mye omtalt i media av deres dårlige boforhold og deres utnyttelse på arbeidsmarkedet. I og med at de var mest konsentrert rundt Oslo området var de mest synlige for media. Med andre ord, media spilte en viktig rolle bak negative holdninger og fordommer mot 'fremmedarbeidere' (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 421-450). På den andre siden kom det bekymringsmeldinger fra arbeidsdirektoratet om at mange av fremmedarbeidere hadde søkt om sosialhjelp, og måtte ha pengestøtte for å komme seg hjem (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 421-450). Samtlige partier på Stortinget endret standpunkt, og det var bred enighet om 'midlertidig innvandringsstopp' fra 1975 (St. Meld. 2007-2008/18: 43).

Den politiske Høyre-Venstre aksene ble gjeldende i 1970-årene ved å innføre 'innvandringsstopp', men på litt annen måte. Partiene til venstre, særlig SV, var mest for internasjonal migrasjonsstopp på grunn av både mottakerlandene og opprinnelseslandene. Begrunnelsen for 'innvandringsstopp' var problemene innad, 'fremmedarbeidere' måtte ta i mot de minst attraktive jobber, samt at de ble henvist til de dårligste boforholdene, ble dette sett på som symbol på systemets iboende motsetninger av partiene på venstresiden. Det som var viktig for venstresidenspartier var at man skulle sikre seg at de innvandrerne som kom til Norge skulle behandles mest mulig som norske borgere, og når det viste seg å ikke være tilfelle, var venstresidenspartier derfor mest for innvandringsstopp. Med andre ord, det var mye sosiale problemer fremmedarbeidere opplevde i Norge på slutten av 70-tallet, og frykten for at dette ville medføre klasseforskjeller i samfunnet som ble begrunnet med av politikere. Dette la grunnlaget for innvandringsdebatt, som førte til 'midlertidig innvandringsstopp' som ble vurdert og forlenget et par ganger før den i 1981 ble permanent (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 226-229).

I motsetning til 'Fremmedloven' fra 1927, paragraf 3 tredje ledd, som gikk ut på at «sigøynere og andre omstreifere (...) skal nektes adgang til rike», og i motsetning til 'Jesuittparagrafen' i fremmedloven som ble vedtatt i 1814 mot ekskludering av jøder fungerte 'innvandringsstoppen' ikke helt på samme måte mot muslimer. Innvandring fra muslimske land fortsatte med nye former som familiegjenforening. Grunnen til at 'innvandringsstopp' ikke fungerte på samme måte som tidligere begrunnes blant annet med fremveksten av internasjonale lover og regler etter andre verdenskrig, hvor medlemslandene er forpliktet til å følge. Etter at Norge sluttet seg til FNs verdenserklæring om menneskerettigheter av 1948 har assimilering og ekskluderingspolitikken overfor minoriteter gradvis begynt å endre seg. Denne erklæringen slår fast at «alle mennesker har et iboende menneskeverd, som gir like grunnleggende rettigheter og likheter for loven (...) erklæringen går ut på rettigheter basert på

det å være menneske uavhengig av etnisitet og statsborgerskap» (sitat med mine tilførsler, Brandal mfl. 2017: 16). Politiske målsettinger som gikk ut på assimilering eller ekskludering ble erstattet av ideer om likeverd og mangfold. «Menneskerettigheter og minoritetsvern har satt sitt preg på politikkens mål og har etter hvert ført til endringer også i virkemidler, om en med et tidlig etterslep. De siste tiårene har idealet vært integrering – forstått som en prosess som krever gjensidige tilpasninger» (delvis sitat, Brandal mfl. 2017: 19).

Men etter den kalde krigen har holdninger mot minoriteter med muslimsk bakgrunn hatt en ny vending. Islam, etter at den kalde krigen tok slutt, ble betraktet og sett på med frykt og fiendtlighet. Denne oppfatningen ble av mange begrunnet med en oppfattelse av autoritære forhold, særlig overfor kvinner og barn. Viktigheten av religiøse ledere som bestemmer levesettet til medlemmer ble oppfattet av mange som symbolsk markering av store kulturforskjeller (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 370). Negative holdninger ble forsterket etter at flere oppfattet fundamentalistiske tradisjoner innen islam særlig etter den religiøse lederens Fatwa om dødsdommen over Salman Rushdie og attentat forsøket mot Rushdies norske forlegger William Nygaard i 1973 (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 373). Det ble sett på som en trussel mot vestlige verdier å ha muslimske innvandrere i Norge, dette medførte ytterligere negative holdninger blant majoriteten. Andre ting som også har spilt en større rolle bak negative holdninger mot muslimer er terror angrepet 11.sep.2001 i USA og drapet på filmskaperen (Theo van Gogh) i Nederland i 2002 samt terrorangrep i diverse Vesteuropiske land i de siste årene som hevdes at det er IS som står bak.

I dag, ser vi at den klassiske høyre-venstre-aksen når det gjelder asyl- og innvandringspolitikken er gjeldende på en annen måte. I samsvar med tidligere forskning som viser at det ikke er en automatikk i at alle venstresidens partier, som egentlig er for utjevning av ulikheter i samfunnet er mer vennlige mot innvandring og innvandrere, sentrumpartier er i midten og høyresidens partier er mest skeptiske. Man finner større variasjon i synet på innvandring både blant velgere og partiene. Som eksempel er partier til høyresiden knyttet mest til islamofobi og jødehat (Jupskås 2013: 95), paradoksalt nok, ikke i Norges tilfelle. Det høyrepopulistiske partiet (FrP) som er et parti ytterst til høyre knyttes mest til islamofobi, men ikke så mye til jødehat. Derimot, islamofobi hos det høyrepopulistiske partiets politikere har blitt dokumentert hos alle partiledere, statsråder og stortings representanter, jfr. deres uttalelser om islam og muslimer (Jupskås 2009:74). Med andre ord, FrP- politikere kan være viktige drivkrefter bak negative holdninger mot innvandring og innvandrere eller enkelte minoritetsgrupper. Det vil dermed være interessant å se om FrP-sympatisører kun er negative til innvandrere med muslimsk bakgrunn, eller om de er negative også til andre minoriteter.

Tidligere undersøkelser utført av Senter for Studier av Holocaust (HL-Sentret) i de senere årene viser at negative holdninger mot muslimer fortsatt er utbredt i Norge. Indikatorene HL-sentret har brukt i sin studie av holdning mot muslimer er tilsvarende indikatorene som ble brukt for å måle holdning til jøder i samme periode (2011 og 2017) for at de skal være sammenliknbare. Spørsmålene som angår muslimer i begge undersøkelsene (2011-2017) er som følger; «Muslimer har selv mye av skylden for økende muslimhets», «Muslimer vil ikke integreres i det norske samfunnet», «Muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur», «Muslimer ønsker å ta over Europa». Resultatene viser at samlet sett det er 34.1 prosent som er skeptiske mot muslimer. 48 prosent mener at «muslimene har selv mye av skylden for økende muslim hets». Det er 42 prosent som mener at «muslimene ikke vil integreres i det norske samfunnet». Hele 39 prosent ser på muslimene som en «trussel mot norsk kultur». 31 prosent mener at «muslimene ønsker å ta over Europa» (Senteret H. L. 2017). Resultater av undersøkelsen viser at det er 19.6 prosent som ikke ønsker en muslim som nabo eller i vennekretsen, og 27 prosent er motvillige mot muslimer. Samtidig som undersøkelsene viser at den sosiale avstanden mellom majoriteten og muslimer er betydelig større enn mot jøder. Resultatene viser at den sosiale avstanden mellom muslimer og majoriteten har blitt mindre siden undersøkelsen ble utført av HL-Senteret i 2011 (HL-Senteret 2017).

5.3.4 Tidligere forskning og historisk bakgrunn av Romfolk (Sigøynere)

Historisk sett begynte «både tater og sigøynere som stammer fra folk som begynte utvandring fra Nord-India for 1000 år siden, kanskje noe før (...), på 1800-tallet begynte romfolket i Europa, eller sigøynerne som de oftest ble betegnet som, en ny stor vandring» (Apollon 2001). Selv om romfolk har et blandet opphav er likevel deres selvforståelse og majoritetens forståelse av dem er at de er en særskilt folkegruppe, denne forståelsen bygger på språk, hverdagskulturen og den omreisende livsformen (Bielenberg 2013, Brochmann og Kjeldstadli 2014).

Negative holdninger og fordommer mot romfolk er utbredt, ikke bare i Norge men i hele Europa. Europarådet anerkjente i 2005 at det eksisterer rasisme mot romfolk (European Union: 2004). I andre europeiske land hadde de også merkelapper og nedsettende begreper fra majoriteten mot seg. Denne gruppen har vært den mest stigmatiserte folkegruppen i Europa. De som ble kalt for sigøynere og som hadde påklistrete merkelapper og nedsettende begreper, blir kalt for romfolk i dag (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 157, Bielenberg 2013, Gerd: 2008).

Deres skjebne ble forandret etter industrialisering og modernisering av samfunnet i negativ retning. Det var ikke lenger behov for de tjenestene de kunne tilby. Derfor måtte de gå over til andre yrker for å livnære seg og sin familie. De som ikke klarte seg gikk over til småtyverier og tiggning. Dette medførte negative holdninger og fordommer rettet mot dem, særlig etter at de gikk over til å være sosialklienter. Grunnet dette, ble de beskyldt for asosiale atferd, og på grunn av deres livsførsel var negative holdninger og fordommer rettet mot dem. De gikk gjennom en tvungen assimileringssprosess fra myndigheter og den Norske Kirken (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 157-200).

Tidligere forskning av syv øst-europeiske land foretatt av Europarådet, viser at romfolk har vært utsatt for vold og diskriminering i alle de syv europeiske landene. Men at det er veldig få som rapporterer det de blir utsatt for (ca 1 av 4 rapporterer). De som ikke rapporterer det, begrunner det med at det ikke vil hjelpe å rapportere, «det er ingenting som vil endre seg» ved at de rapporterer det, sier de (*European Union: 2004*).

Når det gjelder undersøkelser i vesteuropeiske land, blant annet i Norge, Sverige og Sveits rapporteres det om misnøye og fordommer blant majoriteten mot 'de andre', særlig romfolk som ble gjenspeilet gjennom politikken. Som eksempel kan man nevne at det ble holdt oppsyn med romfolk gjennom spesielle og klassifiserte registreringslister for første gang i 1845, som myndighetene brukte for sosiale og politiske beslutninger rettet mot romfolk. Det ble ytterligere forsterket fra 1900-tallet og gjaldt til og med statlig innblanding i deres privatliv. De ble sett på som fattige, ytelsesklienter og kriminelle som fortjente straff. Denne holdningen ble gjenspeilet gjennom den strenge politikken som ble innført. 'De andre' særlig denne folkegruppen gjennom statlige tiltak i ferd med å utryddes.

I Norges tilfelle sto det i 'Fremmedloven' fra 1927, paragraf 3, tredje ledd at «Sigøynere og andre omstreifere som ikke kan godtgjøre det å ha norsk statsborgerskap, skal nektes adgang til rike» dette var ikke passende til etterkrigstidens syn på innvandring og minoriteter, og ble revidert flere ganger og til slutt fikk flertall på Stortinget i 1956 og ble opphevet. Men til tross for at denne lovparagrafen var opphevet ble romfolk fortsatt nektet adgang. Grunnen til det var at paragrafen i den nye 'utlendingsloven' som gikk ut på at 'liknende kan avvises' gjaldt fortsatt (NOU 2004/20: 61).

En undersøkelse utført av Eiler Sundt viser at, fra norske hold ble det opplevd at forsøk på å få dem til å bli siviliserte, og integrerte mennesker, den gangen, mislyktes. Eiler Sundt hadde et prosjekt som gikk ut på systematisk endring av deres livsstil. Han ville at de skulle bevares som en egen folkegruppe. Forutsetningen for at de skulle lykkes i denne prosessen var at de skulle få ting som var av stor betydning i hverdagen, et fast sted å bo og

en fast jobb å gå til. Disse måtte skaffes for dem, eller legges til rette for at de kunne skaffe det selv gjennom fast arbeid, særlig jordbruk. Det viste seg at det ikke fungerte for denne folkegruppen. Senere fikk de samme tilbud og muligheter som flere andre etniske grupper slik som samer og kvener fikk. Interessen for romfolk å benytte seg av tilbudet var så godt som null. Grunnen til at det ikke fungerte, kan være at romfolk trives best i den livsstilen de har. Det å være mobile og at de liker å være adskilt fra andre etniske grupper. Når det ikke fungerte, gikk imidlertid både myndigheter og Eilert Sundt for tvangspolitikkk mot dem (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 160-167, Engebrihtsen 2017).

Hendelser som har skjedd under og etter andre verdenskrig påviser at de av romfolkene som flyktet fra Nazi-Tyskland i 1934 var en gruppe på 68 personer. De ble stoppet på grensen til Norge/Danmark og ble nektet adgang til Norge. Dette forårsaket at et fåtall av dem overlevde konsentrasjonsleirene (Council of Europe, 2017: 31). Etter andre verdenskrig ble de som overlevde krigen også nektet adgang til Norge (Sentret H. L. 2012). De senere årene har de svenske, norske og sveitsiske regjeringer foretatt omfattende studier av problemet, særlig etter at romfolk i 1990 begynte å kjempe for å få kompensasjon for urettferdigheter de ble utsatt for. Først var det Sverige som innrømmet urettferdigheten over for romfolk og ga dem kompensasjon (European Commission: 2004: 8-9). Deretter innrømmet Norges statsminister Erna Solberg, i en minneseremoni i 2015 de rasistiske handlinger denne minoritetsgruppen ble utsatt for av norske myndigheter både før, under og etter andre verdenskrig. I tillegg hevder hun «It's time for a moral reckoning with this dark part of our history. The state recognizes its responsibility for the errors that were made and the injustice done to Norwegian Roma» (Council of Europe, 2017: 31). Med dette har de fått en del sympati også fra norske myndigheter i senere tid som gir en forventning om at dette vil gjenspeiles blant opinionen.

5.3.5 Tidligere forskning av 'Etnisk fordommer'

Tidligere forskning av 'etnisk intoleranse' mellom majoritetsbefolkning (in-group) og minoriteter (out-groups) viser at negative holdninger er mest rettet mot utenlandske arbeidere, og innvandrere generelt, men mindre mot andre etniske grupper. (Quillian 1995; Wimmer 1997; Fetzer 2000; Scheepers mfl. 2002 og Hoskin 1991; Semyonov, M. Raijman, R., og Schmidt, P. (2003)) Strabac og Listhaug (2008), på sin side finner at, bildet av negative holdninger og fordommer i Europa er annerledes enn i Norge. Forskning viser at det er blandede resultater av fordommer mot forskjellige etniske grupper i Europa. En del forskere har kommet frem til at effekten av størrelse på innvandrergupper og minoriteter har en lineær

sammenheng med grad av negative holdninger og fordommer mot innvandrere og etniske minoriteter i mange land (se for eks. Strabac & Listhaug 2008: 271). Quillian (1995) er enig i dette, ved hjelp av aggregerte data finner at anti-svarte holdninger er mer utbredt i byer eller regioner med større svart-befolkning. Quillian (1995) hevder samtidig at det er et problem med dataene han brukte som viste at størrelse har noe å si, nemlig at disse studiene lider imidlertid av mangel på individ-data som de kan kontrolleres for i deres analyse for å fjerne tvetydigheten av resultater med hensyn til gruppe- eller individnivå prosesser. Han hevder videre at «the relation between prejudice and discrimination is too complex to draw conclusions about prejudice from studies of discriminatory behavior that do not measure prejudice separately» (Quillian 1995: 590). Schneider (2008) er enig i dette, han konkluderer med at størrelse har en effekt på holdningsdimensjonen, ikke minst at en dårlig økonomisk situasjon forverrer situasjonen. Effekten av negative holdninger øker lineært med innvandrerstørrelse samtidig som en dårlig økonomisk situasjon vil gi en positiv effekt på negative holdninger mot innvandrere (Schneider, S. L. 2008; Semyonov, mfl. 2004).

I USA har det vært mye forskning på 'anti-Black prejudice' der denne gruppen ble sammenliknet med andre grupper, spesifikt asiatiske amerikanere og latinamerikanere kontra majoriteten. Forskere finner stadig at negative holdninger, fordommer og diskriminering mot den svarte minoritetsgruppen forekommer oftere enn mot andre etniske og minoritetsgrupper (se for eks. Dixon and Rosenbaum 2004; Bobo 1998; Bobo & Kluegel 1993; Bobo og & Hutchings 1996). Flere har kommet frem til at diskriminering og fordommer mot Afro-Amerikanere, har vært forankret i den amerikanske kulturen. Historisk sett forbindes det med diskriminering og slaveri av afroamerikanere; «although rooted in American culture as a whole, anti-black prejudice and stereotypes have been and continue to be most firmly rooted in Southern culture, with its remnants of slavery and Jim Crow discrimination» (Dixon and Rosenbaum, 2004: 262). Iceland & Wilkes, (2006) er enig i dette og sier at det er lang tradisjon for diskriminering av svarte-Amerikanere i USA. De skriver at, «the long history of discrimination against African-Americans probably plays an important role in explaining current residential patterns» (Iceland & Wilkes 2006: 250).

Når det gjelder Norge har tidligere forskning påvist over tid at størrelse har lite å si i Norges sammenheng. Etniske minoriteter gjennom tiden har ikke hatt en størrelse av betydning i Norge, likevel ble de utsatt for negative holdninger og fordommer. Som eksempel kan jeg nevne at i undersøkelser blant annet i Norge, Sverige og Sveits, rapporteres det om misnøye og fordommer blant majoriteten mot 'de andre', særlig romfolk som ble gjenspeilet gjennom politikken. Det ble holdt oppsyn med romfolk gjennom spesielle og klassifiserte

registreringslister for første gang helt siden 1845. Det ble ytterligere forsterket fra 1900-tallet og førte til statlig innblanding i deres privatliv. De ble sett på som fattige, ytelsesklinter og kriminelle som fortjente straff. Denne holdningen ble gjenspeilet gjennom den strenge politikken som ble innført. 'De andre', særlig romfolk, gjennom statlige tiltak var i ferd med å utryddes. De opplevde barnebortføring, tvangssterilisering, isolasjon og utvisning (Brockmann mfl. 2014, European Commission 2004: 8). Når det gjelder synet på minoriteter med jødisk bakgrunn i Norge, viser eldre undersøkelser at antisemittismen og anti-judaisme var utbredt også i Norge, til tross for at det var få jøder i Norge (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 403). Bakgrunnen for negative holdninger og fordommer som førte innreisenekt for jøder var at jødene ble anklaget «for å være for dyktige innen handel, for mektige og grådige» (Banik, V. K. 2015: 279). De ble videre anklaget for å være mer lojale mot hverandre enn mot den norske staten, og at deres tro ikke ville forenes med den norske grunnloven (Banik, V. K. 2015: 279). Innledningsvis har jeg presentert antall på 'vestlige' og 'ikke-vestlige' innvandrere med landbakgrunn, hvor det var enkelte vestlige innvandrergupper som var betydelig større i antall enn ikke-vestlige grupper, likevel har innvandrerne med vestlig bakgrunn mye mindre negative holdninger rettet mot seg til tross for størrelsen. For eks. den desidert største innvandrerguppen var arbeidsinnvandrere fra Polen, likevel er det ikke så mye negative holdninger rettet mot dem som for eks. mot somaliere som er mye mindre i antall. Derfor vil forholdet mellom størrelse og holdninger ikke bli undersøkt i denne oppgaven.

5.3.6 Tidligere forskning av 'Sosial avstand'

Når det gjelder tidligere forskning av 'sosial avstand' mellom majoriteter (in-group) og minoriteter (out-groups) i USA kan jeg blant annet vise til Bogardus (1925a) undersøkelser som gjelder graden av sosial avstand mellom forskjellige minoritetsgrupper i USA. I følge Bogardus er det vanlig i multietniske samfunn at etniske hierarkier eksisterer. Han fokuserer mest på den relative sosial avstanden blant etniske grupper som ble nevnt ovenpå. Siber (1997) har gjennomført flere studier av 'sosial avstand' mellom ulike minoritetsgrupper i Kroatia som også er et multietnisk samfunn. I tillegg til nevnte teoretikere finner Hagendoorn (1995) at ulike minoritetsgrupper står overfor ulike nivåer av fordommer og diskrimineringer. Det er da den dominerende gruppen som ligger øverst og minoritetsgrupper ligger forskjellige steder i hierarkiet (Bogardus 1925, Siber 1997, Hagendoorn 1995; Ringdal & Simkus 2012: 152).

I følge Hagendoorn, (1995) samt Strabac & Listhaug (2008:272) har begrepet 'etniske

hierarki' vært brukt i flere forskjellige land: Når det gjelder forskning om etniske fordommer er det ifølge Verkuyten og Kinket, (2000) 'sosial avstand' som fokuseres mest på med hensyn til to forskjellige grupper, (in-group og out-group(s). Dette til tross for at group-situasjoner i det virkelige liv, ofte er preget av samspeillet mellom ulike etniske grupper (Verkuyten & Kinket, 2000; Strabac & Listhaug 2008: 272). For det første, in-group-medlemmer viser ulike nivåer av fordommer mot ulike ut-grupper. For det andre, det er et ganske høyt nivå av konsensus om rangering av forskjellige grupper i 'sosial avstand' eller 'sosial avstand hierarkiet' (Strabac & Listhaug 2008: 272). Selv om årsakene til rangering av etniske grupper imidlertid, ofte ikke er forklart i detalj har Hagendoorn (1995) en forklaring som kan være mest treffende også i Norges tilfelle når det gjelder 'etnisk hierarki'. Hagendoorn (1995) hevder at «fenomenet etnisk hierarki ikke kan forklares med bare et teoretisk aspekt, men at hierarkiet dukker opp som følge av ulike motiver for de ulike grupper som er involvert i rangeringen. De dominerende gruppene er motivert av et ønske om å rettferdiggjøre sin privilegerte posisjon, mens underordnede grupper er motivert av et ønske om å skille seg fra gruppene de oppfatter å være lave i etnisk hierarki» (Gjengitt i Strabac & Listhaug 2008: 272).

I følge (Ringdal & Simkus 2012: 153), har det også vært en del observasjoner i studier av europeiske land med tanke på 'sosial avstand' og 'etnisk hierarki'. Resultater viser at grupper som likner mest på den dominerende gruppen, når det gjelder blant annet kultur, språk og sosioøkonomisk status, befinner seg øverst i hierarkiet, mens de som ligger lengst unna den dominerende gruppen, for eks. ikke-europeere, særlig ikke-europeiske muslimer ligger nederst i rangen av hierarkiet. Dette er noe Hagendoorn (1995) også har kommet frem til i sin studie fra 1995 til 1998 (gjengitt i Ringdal & Simkus 2012: 153).

Eisner og Mcfaul (1981) og Duckitt (1992) har undersøkt 'sosial avstand' og deres stabilitet. Studiene viser at rangering av etniske grupper har vært ganske stabile over tid, men at endring av historiske forhold kan føre til betydelige endringer (Eisner & Mcfaul 1981, Duckitt 1992).

6 Hypoteser

I følgende del av oppgaven vil jeg kort gå gjennom tidligere forskning og historisk bakgrunn for å kaste lys over holdninger majoriteten hadde til minoritetsgrupper henholdsvis jøder, muslimer og romfolk. Først tar jeg for meg tidligere forskning og historisk fremstilling av minoriteter med jødisk bakgrunn. Deretter vil jeg basert på teori, tidligere forskning og den generelle kunnskapen som foreligger på feltet utvikle oppgavens testbare hypoteser.

6.1 Hypoteser om holdning til innvandrere generelt

I den første del av oppgaven vil jeg søke å dokumentere hvorvidt det finnes en sammenheng mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere på generelt nivå. Målet er å undersøke 'etnisk intoleranse' gjennom partipreferanse. Utgangspunktet er å se om velgere til de forskjellige politiske partier er like negative til innvandring og innvandrere eller om det er noen partier som skiller seg ut.

Forventning; gjennom denne oppgaven ble det presentert at det har vært varierte holdninger mot innvandring og innvandrere gjennom historien. Tidligere undersøkelser har påvist at velgermassen har vært delt i synet på innvandring og innvandrere. En del av velgere gir sterkt uttrykk for negative holdninger, andre uttrykker mindre negative holdninger overfor innvandring og innvandrere generelt. I følge Gudmund Hernes og Knud Knudsen (1990), er nordmenn i det store og hele ikke rasistiske, men delt når det gjelder synet på innvandring og innvandrere og at disse holdningene har variert over tid, likevel ble holdningene gjenspeilet ganske godt gjennom politiske prosesser. Til tross for det har det blitt påvist gjennom tidligere forskning at Senterpartiet og Fremskrittspartiet tradisjonelt har vært de med mest negative holdninger mot innvandring og innvandrere sammenlignet med øvrige partier. Dette samsvarer med undersøkelser utført av Statistisk Sentralbyrås (SSB) årlige undersøkelser siden 1982 (se for eks. SSBs Samfunnsspeilet nr. 6, 1998). Brochmann og Kjeldstadli (2014) kommer frem til at, det var ingen av de etablerte politiske partier fra 1980-tallet som ville gi nasjonalismen nytt innhold gjennom fremmedfrykt og hat mot 'de andre' unntatt FrP. De aller fleste partier var opptatt av å vedta mye mindre nasjonalistiske politikk og en mer forsonende tilnærming til minoriteter (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 325). Med utgangspunkt i teori, tidligere forskning og den generelle kunnskapen som foreligger på feltet har jeg utviklet noen testbare hypoteser om hva som vil være forventet resultat.

Hypotese 1: Sosialistisk Venstrepartiets (SV), Venstres (V) og Arbeiderpartiets (AP) velgere er minst skeptisk mot innvandring og innvandrere.

Hypotese 2: Velgere som oppgir tilhørighet til Høyre (H) og Kristelig Folkepartiet (KRF) vil være mer skeptiske til innvandring og innvandrere enn velgere til Sosialistisk Venstreparti (SV), Venstre (V) og Arbeiderpartiet AP), men i mindre grad skeptiske enn Senterpartiet og FrP-velgere.

Hypotese 3: Fremskrittspartiets (FrP) og Senterpartiets (SP)-velgere er mest skeptiske mot innvandring og innvandrere.

6.2 Hypoteser om holdning til minoritetsgrupper, ‘sosial avstand’

I den andre delen av oppgaven, er det utviklet flere analysemodeller med tre avhengige variabler for å undersøke hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper; henholdsvis jøder, muslimer og romfolk i Norge. Til slutt vil jeg måle den ’sosiale avstanden’ mellom majoriteten og hver av de tre nevnte minoritetsgruppene (forholdet mellom inn-group og out-groups). Her er måle å finne ut hvilken av disse minoritetsgruppene ligger øverst, hvilken ligger i midten og hvilken minoritetsgruppe befinner seg nederst i hierarkiet og dermed lengst fra majoritetsbefolkningen.

Forventning; Tidligere forskning i Norge for eks. gjennom HL-sentret og SSB har påvist at grad av negative holdninger mot jøder er lavere enn mot muslimer i Norge (Moe, V., & HL-senteret: 2017, SSB samfunnspeilet: 6/98). Samtidig som det er påvist at det er varierte holdninger mot romfolk. Ut i fra mengden avis og medieoppslag rundt muslimske innvandrere har det gitt en forventning om at denne gruppen (muslimske minoriteter) kommer dårligst ut.

Nå det gjelder ’Sosial avstandshierarki’ har jeg vært inne på med tidligere forskning at grad av aksept fra respondenter bestemmer graden av den sosiale avstanden. Ved å være villig til å tillate dem å bosette seg i Norge blir man målt som ekstrem lav ’sosial avstand’, til å ekskludere dem fra landet som ekstrem høy ’sosial avstand’. Gjennom tidligere studier kom det frem at flest folk ville ha engelskmenn og canadiere som medborgere, naboer, eller til å gifte seg i familien. På den andre siden ble det påvist at de med lengst avstand til majoriteten

er hinduer, tyrkere og svarte (Jane & Alan 1977:412, Gjengitt i Ringdal & Simkus 2012: 152, og Allport 1979: 38-39). Dette har blitt undersøkt og påvist av flere forskere, (se for eks. Allport 1979: 39; Westie & Howard 1954; Duncan & Lieberson 1959; Lang worthy 1959; Jane & Alan 1977: 412).

Hypotese 1: Minoriteter med jødisk bakgrunn er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har minst negative holdninger til.

Hypotese 2: Muslimer er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har mest negative holdninger til.

Hypotese 3: Med tanke på 'sosial avstand' mellom velgere og minoritetsgrupper forventes at jødene ligger nærmest majoritetsbefolkningen. Muslimer vil ligge lengst fra majoritetsbefolkningen. Romfolk forventes å ligge i midten. Hierarkisk rangert, vil vi finne jøder med lavest sosial avstand, romfolk i midten og muslimer høyest sosial avstand.

7 Data, metode og operasjonalisering

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for datasettet som brukes i denne oppgaven. Deretter vil jeg gå gjennom statistiske analyseteknikker som vil bli brukt for å belyse oppgavens problemstilling på best mulig måte. Deretter vil jeg gjøre rede for avhengige variabler, hvor aktuelle variabler vil gå gjennom en Cronbach's Alpha for å teste om de egner seg til å bruke i denne sammenhengen, og for å måle grad av intern konsistens for indikatorene som inkluderes i skalaen (Ringdal 2007: 87), til slutt vil uavhengige variabler og kontrollvariabler med tilhørende hypoteser bli presentert.

7.1 Datasett

Data som vil bli brukt i denne oppgaven er hentet fra European Social Survey (ESS). European Social Survey har som formål å kartlegge flere viktige aspekter som angår både politikk, psykologi og samfunnsmessige problemstillinger. I runde 7 som brukes i denne oppgaven, foreligger data som kartlegger, ikke bare holdninger mot innvandring og innvandrere generelt, men også holdninger mot tre spesifikke minoritetsgrupper. Det vil være nødvendig med ulike variabler knyttet til holdningsspørsmålet, 'etnisk intoleranse' og 'sosial avstand'. Det gjør denne undersøkelsen særlig interessant for oppgavens formål. I tillegg har ESS mange nyttige variabler som kan brukes som kontroll variabler i denne sammenhengen i runde 7. Jeg skulle veldig gjerne brukt data fra 2016 ESS la fram, men dataene fra 2016 hadde ikke relevante variabler som kunne brukes i analyse av holdninger til spesifikke minoritetsgrupper.

Datasettet for 2014 har et netto utvalg på 1436 personer for Norge, hvorav over 90 prosent har deltatt i undersøkelsen. ESS undersøkelsen bygger på en systematisk og strukturert spørreundersøkelse i flere land, deriblant Norge. For å kunne belyse oppgavens problemstilling på en god måte vil jeg bruke individdata for Norge.

Videre bygger dataene på et antall personer som er være representativt for norske velgere. På spørsmål om hvordan deltakere velges i undersøkelser svarer ESS at de velger nye deltakere for hver runde (cross-sectional sampling). For å sikre sammenlignbarhet for alle brukes (random probability sampling). Dette betyr at alle personer fra (15 år og eldre, bosatt privat) må ha sjanse til å bli trukket, og at deres muligheter for å bli trukket er kjent. Når en person er valgt, kan vedkommende ikke erstattes av en annen, selv om valgte personen ikke kunne kontaktes, er syke eller nekter å delta (European Social Survey 2014).

Spørsmålet om vektete data som skal benyttes i denne oppgaven ble drøftet. I følge

ESS bør prinsipielt analyser alltid utføres med vektete data. De fleste forskere vil ha resultater basert på det med estimer som tar hensyn til hvor sannsynlig hver respondent skulle være en del av utvalget, noe som betyr at de mest nøyaktige estimatene kun vil bli oppnådd etter vekting av dataene (European Social Survey 2014: 7).

Det finnes tre forskjellige vektings variabler i ESS sine data, DWEIGHT (designvekter), PSPWGHT (post-stratifiseringsvekter) og PWEIGHT (populasjonsstørrelsesvekter). De mest relevante vektene som vil bli brukt i denne oppgaven er 'Dweight' og 'Pspwght' (European Social Survey 2014: 7).

7.2 Analyseteknikker

Det er utviklet flere analysekapitler i denne oppgaven, i hvert kapittel er det tre analysemodeller. I den første delen av oppgaven, vil analyseteknikken multippel regresjon bli brukt for å kaste lys over partipreferanse og holdning dimensjonen som angår innvandring og innvandrere på generelt nivå. I den første modellen vil assosiasjonen mellom den uavhengige variabelen; *partipreferanse* og den avhengige variabelen *innvandrerskeptiskscore* inkluderes. I den andre modellen, i tillegg til partipreferanse dummyen, inkluderes flere kontrollvariabler i modellen, blant annet for å se om funnene holder. I den tredje modellen inkluderes samspillet knyttet til utdanning og partipreferansevariabelen.

I den andre delen av oppgaven som omhandler spesifikke etniske grupper er det viet en egen analysedel for hver gruppe. Videre vil hver av analysedel ha tre modeller. I den første modellen vil kun assosiasjonen mellom den uavhengige variabelen; *partipreferanse dummyen* og den avhengige variabelen; *innvandrerskepsisscore indeksen* inkluderes i modellen. I den andre modellen, inkluderes flere uavhengige variabler i tillegg til partipreferanse dummyen. I den tredje modellen, i tillegg til nevnte variabler, inkluderes et samspillsledd knyttet til utdanning og partipreferanse-variabelen. Analyse teknikk i alle disse tre analysedeler vil være Logistisk regresjon (binomisk).

7.2.1 Multippel og (OLS)- regresjon

I den første delen av oppgaven brukes multippel lineær regresjon som ble betegnet som en avansert og meget anvendt analyseteknikk av blant annet (Christophersen 2013: 56). I OLS-regresjon er det viktig med modellens forklaringskraft, som gjør det mulig å estimere forholdet mellom en avhengig variabel og flere andre variabler. Justert R^2 viser hvor stor andel av variasjonen de uavhengige variablene forklarer den avhengige variabelen (Skog

2004: 224, 265). Multippel regresjonsanalyse er tilpasset kontinuerlige/metriske variabler der relasjonen kan være lineær eller kurvelineær. I følge Christophersen (2013 er lineær regresjonsanalyse grunnsteinen i mange statistiske metoder (Christophersen 2013: 46). Betingelsen for å bruke OLS-regresjonsanalyse er at variablene skal være minst på intervall nivå. Unntaket er hvis avhengig variabel er dikotom og ikke skjevere fordelt enn ca. ,20 / ,80 vil regresjonsanalysen fungere med et stort utvalg (Christophersen 2013: 46). For å finne svar på oppgavens problemstilling vil jeg i den første del av oppgaven bruke multippel lineær regresjon som analyseteknikk, og OLS-regresjon for estimering i og med at kravene til å bruke OLS-regresjon er oppfylt. OLS-regresjon bruker jeg til å avklare holdninger til innvandring og innvandrere på generelt nivå.

OLS-regresjonskoeffisientene vil være mer intuitivt og lettere å tolke resultater enn logistisk regresjon. I og med at jeg forventer at OLS-regresjonen i oppgaven vil være lineær, vil jeg bruke formelen under for å tolke resultater. Den lineære regresjonsmodell med k forklaringsvariabler:

Lineær modell (OLS)

Rett linje for hovedtendensen er som følger:

$$Y = b_0 + b_1 * X_1 + b_2 * X_2 \dots X_3 X_4 \dots$$

Følgende blir da, med avvik for hver respondent:

$$Y_i = b_0 + b_1 * X_{i1} + b_2 * X_{i2} \dots X_{i3} \dots + e_i$$

Koeffisienten

Konstantledd b_0 : Er punktet der regresjonslinjen skjærer Y-aksen

b-ene/ variabelkoeffisientene: kontrollert relasjon mellom AV og UV

b_0 og b(ene) estimeres på grunnlag av data.

Restledd e_i :

Hver respondents avvik fra den rette regresjonslinjen.

Jo mindre avviket desto bedre passer modellen til data.

Variablene

Y: Avhengig variabel (innvandrings skepsis indeksen)

X-ene: Uavhengige variabler (partipreferanse x_1 , kjønn x_2 , alder x_3 , inntekt x_4 og

religion x₅).

Formelen for Estimering av modellen

Minste kvadratsums metode (OLS)

$$\hat{Y} = \hat{b}_0 + \hat{b}_1 * X_1 + \hat{b}_2 * X_2 \dots + \hat{b}_k * X_k$$

$\hat{Y}$ indikerer forventet Y

$\hat{b}$ -ene, indikerer estimerte b

Estimert modell med hver respondents avvik

I regresjonslikningen, for å regne ut *a* og *b*-ene vil jeg bruke formelen som følger ved hjelp av minste kvadraters metode:

$$y = a + b_1 * x_1 + b_2 * x_2 + \dots + b_3 * x_3$$

Når det er rett linje da blir følgende formel brukt:

$$Y = b_0 + b_1 * X_1 + b_2 * X_2 \dots + b_3 * X_3 \text{ (Field 2013).}$$

Her er kausalitet teoretisk sett ikke relevant derfor skal modellen ikke dekomponeres via endring eller overføringsmetoden (Field 2013).

7.2.2 Logistisk regresjon (Binomisk)

Logistisk regresjon vil bli benyttet i modellene som følger. Logistisk regresjon brukes når jeg skal kaste lys over holdninger velgere uttrykker overfor spesifikke minoritetsgrupper. For å kunne bruke analysemetoden logistisk regresjon må den avhengige variabelen (Y) være dikotom (Christoffersen 2013: 130, Hellevik 2009). I et slikt tilfelle brukes binomisk logistisk regresjon for å belyse problemstillingen best mulig. Dette kravet er oppfylt i de nevnte analysedelene i og med at hver av analysedel har en egen avhengig dikotom variabel.

En av ulempene med å bruke logistisk-regresjon sammenlignet med OLS-regresjon er at regresjonskoeffisientene får en mindre intuitiv tolkning enn OLS-regresjonsmodellens koeffisienter (Christoffersen 2013: 131). Som en løsning på problemet vil jeg oppgi koeffisientene i odds i stedet for logit. Odds vil gjøre det lettere å forstå sannsynligheten for at en befinner seg blant de med negative eller positive holdninger. I og med at nevnte tre avhengige variabler er kodet på følgende måter; Tillatt få/ingen får kode 1, tillatt mange/noen

får kode 0, vil tolkningen være slik; dersom oddsen er mindre enn 1, indikerer det at det er mer vanlig å være blant de positive mot (den minoritetsgruppen modellen gjelder for) å komme og bosetter seg i Norge enn det motsatte. Grunnen til at nevnte tre avhengige variabler er kodet på den måten er at, høy verdi skal fremover i denne oppgaven indikere høy grad av skepsis og lav verdi skal indikere lav grad av skepsis.

Formelen: $OR = OXH / OXL$.

OR = er forholdet mellom oddsen for høy verdi på Y.

Dersom odds ratio er større enn 1, betyr det at oddsen/sannsynligheten for å være mot denne minoritetsgruppen resultatet gjelder for er større i og med at avhengige variablene er kodet slik, (skalaen retningen er på en måte snudd) ($OXH > 1$).

Dersom oddsratio er under 1 vil si at oddsen/sannsynligheten for å være for denne minoritetsgruppen resultatet gjelder for er større ($OXH < 1$).

For å regne ut oddsratio brukes formelen som følger;

$$OR = \exp(b_i),$$

$$\exp(b_i) = \text{antilogarithmen til } b_i,$$

$$(b_i) = \text{ustandardisert regresjonskoeffisient for } X_i.$$

Med denne formelen kan vi også regne ut hvor mye oddsen for å få verdi 1 på den avhengige variabelen forandres, når den uavhengige variabelen forandres fra verdi X_0 til verdi X_1 (Christoffersen 2013).

Samspill. Det vil bli inkludert samspillsledd mellom utdanning og partipreferanse for å undersøke om det eksisterer samspill mellom dem. Samspillsleddet vil bli inkludert i begge deler av oppgaven. Samspillet vil være inkludert når jeg analyserer holdning til innvandrere generelt og ved å analysere holdning til minoritetsgrupper.

For å regne ut samspill mellom utdanning og partipreferanse vil følgende formel bli brukt; $y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_1 * x_2 + e$ (Christoffersen 2013: 131).

Der interaksjonsleddet som beskriver endring av sammenhengen mellom en uavhengig

variabel (Y) og en avhengig variabel (X_1) over en tredje variabel (X_2)

Altså, effekten av X_1 varierer for (er betinget av) ulike verdier av X_2

Tolkning av samspillsleddets ($X_1 * X_2$) koeffisient i logistisk regresjon:

–På logitkalaen: *Absolutt* endring i estimert *effekt* av X_1 (logoddsraten b_1) for en skalaenhets økning på X_2 (som i OLS).

–På oddsskalaen: *Relativ* endring i estimert *effekt* av X_1 (oddsraten $\exp(b_1)$) for en skalaenhets økning på X_2 (Christoffersen 2013).

I tolkning av oppgavens modeller vil den sistnevnte formelen bli brukt.

I analysemodellene kommer jeg til å regne ut og oppgir odds enn logit, fordi odds har en noe mer intuitiv substansiell tolkning enn logit, både for konstantledd og effektestimater.

For å regne ut odds vil følgende formel bli brukt.

Ved å ta antilogarithmen til logitien:

Odds = $e^{\text{logit}} = e^b = \exp(b)$ (Christoffersen 2013).

Omregnet til prosent: $(1 - \exp(b)) * 100$

7.3 Operasjonalisering

I følgende del av oppgaven vil jeg gå gjennom operasjonaliseringer av de variablene som er inkludert i analysen. Når det gjelder analysedelen som går ut på 'etnisk intoleranse', eller holdninger til innvandring og innvandrere generelt, vil den avhengige variabelen bestå av en kombinasjon av fem forskjellige indikatorer som skal måle innvandrings skepsis hos respondenter. Med faktoranalyse av skalaen/indeksen vil innvandrings skepsis bli operasjonalisert.

7.3.1 Avhengig variabel (Innvandrer skepsis indeks)

Den avhengige variabelen som brukes i den første del av oppgaven til å måle sammenheng mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere, har jeg konstruert en indeks eller i følge (Ringdal 2013) en skala. Ringdal (2012) forklarer at

«indekser er som oftest mer begrepsvalide og målereliable enn enkeltindikatorer. De er gjennomgående mindre preget av systematiske og tilfeldige målefeil enn enkeltindikatorer» (Christphersen 2013: 106). Denne skalaen er en kombinasjon av 5 variabler for å fange opp forskjellige aspekter ved holdningsdimensjonen. De fem variablene er som følger:

1 – *Økonomi*: Vil du si at det, alt i alt, er det bra eller dårlig for den norske økonomien at folk kommer fra andre land for å bosette seg her.

2 – *Kultur*: Vil du si at norsk kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her.

3 – *Skatter og velferdsgoder*: Når regnskapet gjøres opp, tror du at folk som bosetter seg får mer tilbake enn de selv bidrar med, eller bidrar de med mer enn de selv får tilbake.

4 – *Jobb*: Vil du si at folk som kommer for å bosette seg her stort sett tar jobber fra norske arbeidstakere, eller at de hjelper til med å skape nye jobber.

5 – *Immigrasjon bra eller dårlig for landet*: Er det blitt verre eller bedre å bo i Norge på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her.

Utgangspunktet er at gjennom faktoranalyse begrepsvalidere skalaen som benyttes for å operasjonalisere innvandrerskepsis begrepet og at alle disse variablene skal kunne måle innvandrings skepsis dimensjonen. Til slutt vil jeg vurdere om indikatorene er substansiell relevante og tilfredsstillende både teoretisk og statistisk. Alle disse fem variablene er kontinuerlige variabler som opprinnelig er kodet på følgende måte; 0 = *mest negativ* til 10 = *mest positive holdninger*.

Imidlertid har jeg valgt å snu skalaretningen til alle disse fem variablene, før det ble laget en indeks av dem som brukes som en avhengig variabel i analyse av holdning til innvandring og innvandrere generelt. Heretter, i analysen vil kode 10 stå for *mest negativ* og 0 for *mest positive holdninger* til innvandring og innvandrere, slik at høy verdi på de uavhengige variablene går med høy grad av innvandrings skepsis indeksen.

Teoretiske grunner for valg av akkurat disse variablene er, at de skal være indikatorer som skal måle grad av skepsis mot innvandring og innvandrere. I følge Küpper e.t. al. (2010), bør en skala minst inneholde både kulturell og økonomiske aspekter for å fange opp skepsisdimensjonen. Andre kriterier som nevnes av (Christphersen 2009: 249) er ved å lage en skala ble tatt hensyn til og vurdert, om indikatorene har en substansiell relevans, skala retning på indikatorene ble vurdert (snudd). I følge Hellevik (2011), er det fordelene å bruke ved skala/indeks sammenlignet med enkelte variabler eller indikatorer at problemet med

feilsvar blir minimalt. For det er alltid mulig at noen av respondentene krysser av feil i spørreskjemaer. Fordelen er at ikke-tilfeldige feilsvar vil kunne utjevne hverandre i en skala/indeks (Hellevik 2011: 309)

Begrepsvalidering

Selv om et begrep kan ha flere enn ett innholdsmessig aspekt synes jeg at begrepet innvandrings skepsis operasjonaliserer holdningsdimensjonen, gjennom de 5 ovennevnte indikatorene på en god måte. Disse indikatorene er relativt like, men ikke identiske, dette indikerer at de har umiddelbar validitet. I følge Christophersen (2013), «indikatorene må nødvendigvis være relativt like, men ikke så like at de er så godt som identiske» (Christophersen 2013: 96). Når det gjelder reliabilitet som viser indre konsistens vil jeg undersøke variablene gjennom faktoranalyse og Cronbach's Alpha.

Cronbach's Alpha

Cronbach's Alpha er et mål på indre konsistens og er en form for reliabilitetstest tilpasset indikatorsetter. Cronbach's Alpha har verdi mellom 0 og 1. Cronbach's Alpha med verdi .70 indikere .70 prosent som indikatorvarians, noe som anses som tilfredsstillende og reliabel varians (Ringdal 2007: 331, Christophersen 2013: 105). Alle variabler som er inkludert i indeksen ble undersøkt med en faktoranalyse for å avdekke en underliggende dimensjon som kan ligge bak resultatet. Jeg mener at disse variablene vil være gode indikatorer til å fange opp innvandrings skepsisen, med andre ord måler de det de skal måle. For alle indikatorene/indikatorsettet er Cronbach's Alpha .807. Dette indikerer svært tilfredsstillende målereliabilitet.

Det vil si ca 80.7 prosent av indikatorsettets varians er reliabel (Christophersen 2013: 105), dette indikerer at indikatorsettet/skalaen jeg har opprettet kan brukes. Dermed kan man si at oppfatning av at indeksen med tilhørende variabler støtter at disse variablene til sammen vil være en god måte å operasjonalisere begrepet innvandrings skepsis på.

7.3.2 Avhengige variabler holdning til spesifikke minoritetsgrupper

Blant forskere, (se for eks. Bogardus 1925: 216, Jane & Alan 1977:412, Ringdal & Simkus 2012: 152, og Allport 1979: 38-39), har brukt termen 'sosiale avstand' som et godt mål på avstand mellom ulike grupper i et samfunn, dette ble presentert gjennom teoridelen. Dermed har jeg utviklet tre avhengige variabler som skal undersøke grad av 'sosial avstand' mellom henholdsvis jøder, muslimer og romfolk. Disse tre variablene er opprinnelig kodet som

dummyvariabler på følgende måte; 1 = tillatt mange 2 = tillatt noen 3= tillatt få 4 = tillatt ingen. Imidlertid blir variablene kodet om til dikotome variabler hvor jeg slår sammen to og to verdier sammen på følgende måte; Tillatt få/ingen får kode 1, tillatt mange/noen får kode 0. Slik at høy verdi skal fremover i denne oppgaven indikere høy grad av skepsis og lav verdi skal indikere lav grad av skepsis. Resten av kategoriene slik som 'Not Applicable', 'Refusal', og 'Dont know' blir rutinemessig kodet som missing i statistikkprogrammet (SPSS) og blir utelukket fra analysen for å ikke påvirke resultater. I alle tre følgende kapitler blir logistisk regresjon benyttet som analyseteknikk, i og med at kravene er oppfylt. De tre avhengige variablene som brukes i analyse av holdning til nevnte minoritetsgrupper i sin opprinnelige form er som følger;

Jøder

Tillatte mange, noen, få eller ingen

- Muslimer

Tillatte mange, noen, få eller ingen

- Romfolk

Tillatte mange, noen, få eller ingen - til å komme å bosette seg i Norge.

På samme måte som årlige undersøkelser av holdning til innvandring og innvandrere utført av Statistisk Sentralbyrå (SSB) inkluderer jeg flere kontrollvariabler i oppgaven. Statistisk Sentralbyrå (SSB) bruker kontrollvariabler som, kjønn, alder, utdanning, bosted, landsdel, og partipreferanse. Der viser det seg at kjønn har en betydning, kvinner er mindre skeptiske enn menn. Aldersindikatoren har også hatt betydelige effekter, de eldre er mest skeptiske i motsetning til de yngste som er mest positive. De med høyere utdanning er mest positive enn de med lav utdanning. Det er mer positive holdninger i tettbygd enn i spredtbygdstrøk. Og partipreferanse, som viser varierte holdninger fra parti til parti (SSBs samfunnspeilet: 6/98). Av hensyn til oppgavens omfang kommer jeg kun til å inkludere følgende kontrollvariabler; alder, kjønn, utdanning, inntekt og religion.

Uavhengig og kontrollvariabler vil være det samme i begge analysedeler av oppgaven. I følgende del av oppgaven kommer jeg til å kaste lys over nevnte kontrollvariabler med tilhørende hypoteser.

7.3.3 Uavhengige og kontrollvariabler med tilhørende hypoteser

Partipreferanse

Partipreferanse-variabelen er den sentrale uavhengige variabelen som skiller seg ut fra alle andre uavhengige variabler i modellen. Partipreferanse er målt med spørsmålet: «hvilket parti har du stemt på ved siste Stortingvalg». Grunnen til at jeg bruker denne variabelen i stedet for variabelen som spør om «hvilket parti respondenten føler seg nærmest», er for å være mest mulig på den sikre siden. Her er det reelle stemmegivning til det bestemte partiet respondentene svarer på.

Utfordringen her er at denne variabelen, på samme måte som variabelen «hvilket parti respondenten føler seg nærmest», kan være preget av taktisk stemmegivning som gjør seg vanligvis gjeldende ved en valgsituasjon, hvor velgere gir sin stemme til et annet parti enn det partiet de føler seg nærmest, kun for å støtte et parti innen for en blokk.

Når det gjelder indikatorer som kan forklare forskjeller i 'sosial avstand' eller 'intoleranse', fokuserer jeg mest på partipreferanse variabelen. Denne variabelen lager jeg et sett dummyvariabler av. Partipreferanse variabelen vil i alle analysemodellene være den viktigste forklaringsvariabelen. Referansekategori vil være FrP i alle analysemodellene i oppgaven. Grunnen til at FrP ble valgt som referansekategori er at FrP er det mest innvandringskritiske partiet i Norge, siden partiet er den tredje største parti i skrivende stund i Norge vil partiet være sammenliknbar med resterende politiske partier inkludert i oppgaven. Det vil være interessant å se om norske-velgere til de forskjellige politiske partier er i stor grad skeptiske mot alle innvandrere, eller om det er noen av gruppene som skiller seg ut.

Utdanning

Utdanning er en variabel som ofte trekkes frem både nasjonalt og internasjonalt som en forklaringsvariabel som påvirker holdning til innvandring og innvandrere. I denne undersøkelsen er denne variabelen en kontinuerlig variabel som teller antall år utdanning.

I følge Coenders og Scheepers (2003) er det de med høyere utdanning som har mindre fordommer og negative holdninger til etniske minoriteter sammenlignet med de med lavere utdanning (Coenders og Scheepers 2003: 313). Dette stemmer både over tid og i forskjellige land (Fuchs, Gerhards, & Roller, 1993; Schuman, Steeh, Bobo, & Krysan, 1997; Smith, 1981, 1985; Taylor, Sheatslev, & Greeley, 1978; Vogt, 1997 Gjengitt i Coenders og Scheepers 2003). Dette stemmer også med Norges tilfelle. Flere undersøkelser kommer frem til at høyt utdannede er mer positive til innvandring og innvandrere (Hernes og Knudsen 1976, 1990). Dette er Allport enig i, han mener at det ofte kommer frem av undersøkelser at utdannede

personer er mer tolerante (Allport 1979: 79-80). Det bekreftes også av den årlige SSB-undersøkelsen som går ut på holdninger til innvandring og innvandrere (se for eks. SSBs Samfunnsspeilet nr. 6, 1998).

De med lav utdanning føler seg mer utsatt i arbeidsmarkedet enn de med høy utdanning. Samtidig som det er den lavutdannede gruppen som havner i konkurranse med innvandrere (Hernes & Knudsen 1979: 99). Grunnen til at lavutdannede havner i konkurranse med innvandrere er blant annet at de fleste innvandrere som kommer fra den 'ikke vestlige' verden til Norge kommer fra lavinntektsland. Vanligvis er de ikke så resurssterke (Næss 1989). For de som har utdanning fra hjemlandet veies ikke denne like tungt i Norge.

Derfor forventes det at de med lav utdanning skal være mer skeptiske til innvandring og innvandrere enn høyt utdannede.

Alder

Aldersindikatoren inkluderes i modellene som en kontinuerlig variabel som måler respondenters alder i antall år.

Begrunnelser av utdanning og alder ofte henger sammen. Når unge og nyutdannede er på jakt etter både jobb og bolig, vil de føle seg i en utsatt situasjon. I denne situasjonen vil de mange de møter i samme situasjon som dem selv være. Derfor skapes det en slags konkurranse mellom den ungaldrende og innvandreren. Neste fasen må være at man er etablert, har evt. både jobb og bolig, da føler man seg mindre utsatt, samt mindre utsatt for konkurranse med innvandreren. Her forventes positive holdninger til innvandring og innvandrere. Den tredje fasen er at man begynner å nærme seg pensjonsalderen, da begynner vanligvis bekymringer relevant med statlige tjenester og det velferdsstaten tilbyr, slik som helsetilbud, gamlehjem og sykehjemsplasser. Her forventes negative holdninger til innvandring og innvandrere (Hernes & Knudsen 1990: 104 med mine tilførsler). Allport (1979) er ikke helt enig i dette, han på sin side føler seg ikke sikker til å estimere relasjonen for verken alder, kjønn, religion eller region (Allport 1979: 80). Jeg på min side velger å forholde meg til undersøkelser utført i Norge, og i samsvar med det forventer jeg at statistiske sjanser for positive holdninger øker kurvelineært med økende alder til et bestemt maksimumpunkt for deretter å synke mot pensjonisttilværelsen for de eldre i utvalget. Dermed vil det bli inkludert andregradspolynom for å teste modellene for kurvelineær sammenheng.

Kjønn

Den opprinnelige kjønnsvariabelen ble kodet om, kvinner fikk verdi 1 og menn fikk verdi 0. Det forventes at holdningseffekten kan slå ulikt ut for menn enn for kvinner.

Tidligere undersøkelser har påvist at kjønn har en effekt på holdningsvariabelen. SSB har siden 1988 i sine årlige undersøkelser, inkludert og testet holdningsdimensjonen ved å inkludere flere kontrollvariabler. Blant annet, kjønn, alder, utdanningsnivå, bosted, landsdel og partipreferanse. Det viser seg at kjønn har en betydning, kvinner er mindre skeptiske til innvandring og innvandrere enn menn. Dette kommer også Knudsen & Hernes (1990) i sin undersøkelse frem til. Allport (1979) på sin side er ikke sikker nok til å estimere relasjonen for kjønn (Allport 1979: 80). Tidligere undersøkelser og teorier gir en forventning om at kvinner også i denne analysen vil være mindre skeptiske til innvandring og innvandrere enn menn.

Inntekt

Variabelen som måler inntekt blir inkludert i begge deler av oppgaven. Som jeg var inne på, undersøkelser har påvist at inntekt har en effekt på holdningsdimensjonen. ESS (runde 7) har brukt 'decile' som går fra P0-P10 (under-125 000), P10-P20(125000-170000), P20-P30 (170000-220000), P30-P40 (220000-270000), P40-Median (270000-325000), Median-P60 (325000-400000), P60-P70 (40000-475000), P70-P80 (475000-550000), P80-P90 (550000-670000), P90-1 (670000-eller mer) (ESS4 - Appendix A5, edition 4.0). Denne indikatoren vil bli brukt i den formen den opprinnelig er i oppgaven.

De som tjener mest er de som vanligvis har minst bekymringer med tanke på jobb og bolig. Da havner de i mindre grad i konkurranse med innvandrere. De med lav inntekt, på samme måte som de med lav utdanning og kvinner, er mest utsatt for å havne i konkurranse med innvandrere. Dermed, de med lav inntekt er mer negative til innvandring og innvandrere enn de med høy inntekt (Allport 1979: 80).

Religion

Denne variabelen er en kontinuerlig variabel som går fra 0 = ikke religiøs i det hele tatt, til 10 = veldig religiøs. Religionen flest religiøse nordmenn har er kristendommen. På den ene siden finner jeg at Bibelen har et positivt syn av fremmede og fremmede religioner, i følge Romarheim mfl. (1983) «..man finner bibelske eksempler på en positiv vurdering av fremmede religioner. Det hevder å være en viss kontinuitet hva angår skapelse, moral og gudsbegrep. Det er vanskelig å se noen kontinuitet hva angår den nye skapelse. Vi har m.a.o.

et begrenset, men reelt ja til religionene» (Romarheim m.fl. 1983: 130). På den andre siden, viser tidligere undersøkelser at jødene ble utsatt for mye negative holdninger og fordommer i Norge som den norske kirken sto bak. Den norske kirken beskyldte jødene blant annet for å stå bak korsfestelsen av Jesus (Brochmann og Kjeldstadli 2014). Samtidig som tidligere undersøkelser har påvist at religiøse er mindre positive til innvandring og innvandrere jfr. (Sekulic, Massey, Hodson (2006) og Strabac, Ringdal & Simkus 2012). Allport på sin side føler seg ikke sikker til å estimere relasjonen mellom religiøse og deres fordommer mot andre (Allport 1979: 80). Jeg på min side vil forholde meg til tidligere forskning som har blitt utført i Norge og Europa for øvrig etter andre verdenskrig, og forventer at jo mer religiøse, jo mer negative til innvandring og innvandrere.

8 Resultater og Analyse

I den første delen av analysen søker jeg å dokumentere eventuelle sammenhenger mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere. Hvorvidt det finnes en slik sammenheng på generelt nivå. Deretter undersøker jeg hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper, jøder, muslimer og romfolk i Norge. Resultatene vil bli presentert i lys av de ulike forklaringene som ble presentert i teoridelen, tidligere forskning og den generelle kunnskapen som foreligger på feltet.

Den avhengige variabelen i den første analysedel består av 5 indikatorer, dette ble forklart i metoddelen. Alle disse fem indikatorene har skalaer som går fra 0 til 10, der 0 er oppgitt som en verdi for mest negative og 10 som en verdi for mest positive syn.

I følgende tabell blir gjennomsnittsverdier for alle 5 indikatorene presentert og diskutert. Dette for å få en oversikt over holdning norske velgere gir uttrykk for overfor innvandring og innvandrere generelt.

Tabell 4 Snittverdier for hver indikator (Innvandrerkepsis indeks)

5. Påstander	Gjennomsnitt	Min	Max	N	Std. Deviation
<i>Er det bra eller dårlig for den norske økonomien at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?</i>	5.67	0	10	1421	2.097
<i>Vil du si at norsk kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her?</i>	5.82	0	10	1428	2.373
<i>Er det blitt verre eller bedre å bo i Norge på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?</i>	5.52	0	10	1418	2.036
<i>Vil du si at folk som kommer for å bosette seg her stort sett</i>	5.95	0	10	1419	1.825

<i>tar jobber fra norske arbeidstakere, eller at de hjelper til med å skape nye jobber?</i>					
<i>Tror du at folk som bosetter seg får mer tilbake i skatter og avgifter enn de selv bidrar med, eller bidrar de med mer enn de selv får tilbake?</i>	5.01	0	10	1416	1.897
Valid N				1383	

Note: Indikatorene i tabell 4 er kodet fra 0-10. Der, Kode = 0 høy grad av skepsis mot innvandring og innvandrere. Kode = 10 representerer høy grad av positive holdninger.

Ut i fra tabellen ser vi at snittverdiene av indikatorene ligger mellom 5 og 6, der verdien 5 er midtpunktet. Det er ingen veldig store forskjeller i gjennomsnittlig verdi av svarene. I dette tilfelle betyr verdi 5 nøytrale holdninger, da alle 5 snittverdiene er noe høyere enn 5. Det ser ut til at holdningene (i snitt) er noe på den positive siden, men ikke altfor mye. Det er en liten overvekt av positive holdninger enn negative.

Ut i fra tabellen kommer det frem at respondentene er mindre skeptiske når det gjelder konkurranse om jobber (snitts verdi 5.95), kulturliv (snitts verdi 5.82) og økonomi (snitts verdi 5.67). Mens de er mer skeptiske når det gjelder påstanden om Norge har blitt et bedre eller dårligere sted å bo i på grunn av innvandring (snitts verdi 5.52), og mest skeptiske når det gjelder påstanden om at innvandrernes bidrag til skatter og avgifter (snitts verdi 5.01).

8.1 Holdning til innvandrere generelt ‘etnisk fordommer’

I følgende analysedel vil resultatet av holdning til innvandring og innvandrere generelt ved hjelp av OLS-regresjonen som estimeringsmetode bli presentert. Her er poenget å se gjennom partipreferanse om velgere til de forskjellige politiske partier er like negative til innvandring og innvandrere eller om det er noen partier som skiller seg ut. Hypotesene som ble utviklet relevant til holdninger til innvandring og innvandrere generelt vil i følgende analysedel av oppgaven bli testet.

Kontrollvariabler som påvirker holdningsdimensjonen og som er brukt i tidligere forskning, slik som, utdanning, inntekt, alder, kjønn og religion, vil bli brukt også i denne analysen.

Partipreferanse ble funnet å ha betydning i tidligere forskning (se for eks. Sibers 1990-1997; Ringdal & Simkus 2012 studier; SSBs årlige undersøkelser om holdning til innvandring og innvandrere). Derfor vil jeg i den første modellen kun se på forholdet mellom partipreferanse og holdningsdimensjonen før jeg inkluderer flere indikatorer i den andre og tredje modellen.

Tabell 5 Multipl-regresjon (OLS) Analyse av holdning til innvandrere generelt

	M 1	M 2	M 3
	B	B	B
Konstantledd	28.844*** (.634)	37.173*** (1.156)	32.546*** (2.878)
<u>Partipreferanse</u>			
SV	-12.552*** (1.214)	-10.790*** (1.212)	-8.817 (5.459)
AP	-8.783*** (.748)	-8.265*** (.733)	-4.365 (3.101)
Venstre	-11.431*** (1.104)	-9.925*** (1.088)	-3.714 (5.143)
KrF	-6.04*** (1.188)	-5.200*** (1.185)	-1.440 (4.979)
SP	-5.516*** (1.136)	-4.914*** (1.099)	-.671 (4.102)
Høyre	-6.119*** (.749)	-5.173*** (.742)	-.813 (3.272)
Andre partier (Rødt, MDG, Kystparti mm)	-10.118*** (1.188)	-8.618*** (1.161)	-9.686* (4861)
Mangler info.	-6.300*** (.746)	-6.279*** (.754)	1.879 (3.181)
<u>Kontrollvariabler</u>			
Utdanning		-.497*** (.055)	-.136 (.213)
Alder		-.021 (.011)	-.019** (.011)
Kjønn; kvinner = 1		.892** (.390)	.885* (.390)
Inntekt		-.182**	-.198**

		(.071)	(.071)
Religiøsitet		-.112	-.121
		(.074)	(.074)
<u>Samspill mellom</u>			
<u>utd Partipreferanse</u>			
utd_SV			-.199
			(.351)
utd_AP			-.310
			(.233)
utd_Venstre			-.459
			(.338)
utd_KrF			-.267
			(.356)
utd_SP			-.333
			(.301)
utd_Høyre			-.342
			(.242)
utd_andre partier			.003
			(.323)
utd_P. mangler info.			-.629*
			(.240)
N	1325	1325	1325
R ²	.135	.205	.212
Justert R ²	.130	.197	.199

Note: Signifikantnivåer *P< .05**P< .01***P< .001

Avhengig variabel (Innvandringsskepsis indeks, scale_snudd); 10 = mest negativ, 0 = minst negativ.

Kjønn: kvinner = 1. alder: fra lav alder til høy alder i antall år. Inntekt: fra lav inntekt til høy inntekt.

Referansekategori: (FrP).

I tabell 5 den avhengige variabelen er konstruert på en måte som ofte brukes i forskningstradisjonen basert på 'etnisk intoleranse' begrepet. I modell 1 er det kun partipreferanse som er inkludert. Det er gitt en dummyvariabel for hvert parti, og referanse kategori er Fremskrittspartiet. I modell 1 undersøkes kun assosiasjonen mellom partipreferanse og holdningsdimensjonen uten at det er kontrollert for andre uavhengige variabler i modellen. OLS- regresjon i tråd med tidligere forskning, viser at partipreferanse

har en signifikant effekt på holdning til innvandring og innvandrere. Respondenter med partitilhørighet til Sosialistisk Venstreparti (SV) og Venstre (V) er minst skeptisk mot innvandring og innvandrere, statistisk signifikant på 1 prosent nivå har SV 12.6 og Venstre 11.4 skalaenheter lavere negative holdninger til innvandring og innvandrere enn Fremskrittspartiet (FrP). Blant partiene inkludert i modellen er Senterpartiets (SP)- velgere mest skeptiske mot innvandring og innvandrere. Statistisk signifikant med 5.52 skalaenheter lavere negative holdninger enn FrP- velgere. Respondenter som oppgir tilhørighet til Arbeidspartiet (AP), Høyre (H) og Kristelig Folkepartiet (KRF), gir ikke uttrykk for like sterke negative holdninger til innvandring og innvandrere som Senterpartiet (SP). Statistisk signifikant på 1 prosent nivå finner jeg Arbeiderpartiet (AP) med 8,8 Kristelig Folkepartiet (KrF) med 6.04, Høyre (H) med 6.12 skalaenheter lavere negative holdninger enn FrP- velgere. Dermed er det ingen av partiene i modellen som har høyere eller lik negative holdninger som referanse kategorien (FrP). Det partiet som kommer nærmest FrP er Senterpartiet (SP) med mest negative holdninger mot innvandring og innvandrere enn øvrige partier i modellen. Dette er i tråd med tidligere forskning, blant annet Statistisk Sentralbyrå (SSB) som siden 1982 årlig har gjennomført undersøkelser (SSB Samfunnsspeilet nr. 6, 1998).

I modell 2 har jeg inkludert flere kontrollvariabler i modellen. Jeg finner at utdanning og inntekt har signifikant og positiv effekt på holdning dimensjonen. Ut i fra regresjonsanalysen ser vi at grad av skepsis mot innvandring og innvandrere, statistisk signifikant, synker med .497 skalaenheter for hvert år i utdanning. For inntekt synker negative holdninger med .182 skalaenheter når vi går et trinn opp i inntekt, når alle de andre variablene i modellen holdes konstant. Effekten av begge kontrollvariablene er statistisk signifikante. De med høyere utdanning og høyere inntekt er mindre skeptiske mot innvandring og innvandrere. Når det gjelder kjønn, finner jeg at effekten er statistisk signifikant, men at kvinner ut i fra modell 2 har mer negative holdninger enn menn mot innvandring og innvandrere. Går vi videre og ser på effekten av alder og religiøsitet, finner jeg ingen statistisk signifikante effekter. Det betyr som regel at det ikke er noen forskjeller mellom eldre og yngre, de religiøse og mindre- religiøse når det gjelder synet på innvandring og innvandrere. Alder indikatoren ble også testet for kurvelineær sammenheng med andregradsleddpolynom, men effekten var ikke statistisk signifikant, derfor ble andregradsledd fjernet fra de endelige modellene. Interessant nok i modell 2 resultatet av partipreferansedummyen etter kontroll holder.

I modell 3 har jeg inkludert et samspilsledd mellom utdanning og partipreferanse i

tillegg til partipreferansedummyen og kontrollvariabler. I denne modellen har kjønn, inntekt og alder statistisk signifikante effekt, men ingen av de relevante samspillsleddene mellom partipreferanse og utdanning. I og med at effekten av samspillet ikke er signifikant på noen av partiene vil jeg anta at utdanning har like stor effekt på holdning til velgere av hvert Parti.

8.2 Holdning til minoritetsgrupper ‘sosial avstand’

Gjennom følgende del av oppgaven vil jeg undersøke, hvorvidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper henholdsvis; jøder, muslimer og romfolk (Sigøynere). Det vil være interessant å se om norske velgere har like mye negative holdninger til hver minoritetsgruppe eller om det er noen av gruppene som skiller seg ut. Til slutt vil jeg basert på resultatet undersøke grad av den sosiale avstanden mellom majoriteten og til disse tre nevnte minoritetsgrupper. Dette vil bli gjort gjennom å sammenlikne resultatet av gruppene med hverandre.

Resultatet vi bli presentert i tre separate analysedeler, en analysedel for hver minoritetsgruppe. Første analysedelen tar for seg analyse av holdninger til jøder, den andre analysedelen tar for seg analyse av holdning til muslimer og den tredje analysedelen tar for seg analyse av holdning til romfolk.

De tre avhengige variabler som brukes i analyse av holdning til nevnte minoritetsgrupper er kodet på følgende måte; tillatt få/ingen får kode 1, tillatt mange/noen får kode 0. Slik at høy verdi skal fremover indikere høy grad av skepsis og lav verdi skal indikere lav grad av skepsis. Analyseteknikk som blir brukt i følgende analysedeler vil være Logistisk regresjon (binomisk), siden kravet for å bruke binomisk logistisk regresjon med dikotome avhengige variabler er oppfylt. Videre, vil jeg oppgi odds enn logit. Grunnen til det er at odds har en noe mer intuitiv substansiell tolkning enn logit (Christophersen 2013: 36).

I modell 1 i hver analysedel presenteres kun assosiasjonen mellom partipreferanse og holdningsdimensjonen uten at det blir kontrollert for andre uavhengige eller kontrollvariabler i modellen. Med mange dummyvariabler i samme modell blir tolkningen komplisert særlig når samspillet kommer i tillegg, men umulig blir det ikke.

I modell 2, i tillegg til partipreferanse dummyer, blir flere kontrollvariabler inkludert, dette for å finne ut om det er andre forhold som påvirker holdningsdimensjonen, og for å se om resultatet av partipreferanse etter kontroll, holder.

I modell 3, i tillegg til partipreferanse dummyene og kontrollvariabler, et

samspillsledd mellom utdanning og partipreferanse blir inkludert. Resultatet av regresjonsanalysen om hvordan koeffisientene endres i det jeg kontrollerer for samspill mellom utdanning og partipreferanse vil bli presentere.

Først og fremst vil jeg presentere andelen som *vil tillate* og andelen som *ikke vil tillate* nevnte minoritetsgrupper å komme og bosette seg i Norge, prosentvis.

Tabell 6 Prosent av negativ og positive holdninger til minoritetsgrupper

	Tillat ingen/få	Tillat Mange/noen	Alle som har svart	N
Jøder	19,4 %	80,6 %	1418	1436
Muslimere	34,3 %	65,7 %	1424	1436
Romfolk	52,4 %	47,6 %	1420	1436

Ut i fra tabell 6 ser vi prosentvis at nordmenn er mest skeptiske til romfolk og minst skeptiske mot jøder, i midten finner vi muslimer. Andelen som er skeptiske mot jøder er kun 19,4 prosent i motsetning til andelen som ikke vil tillate romfolk å komme og bosette seg i Norge, som er nesten 52,5 prosent. Andelen som er skeptiske til at muslimer skal komme og bosette seg i Norge er hele 34,3 prosent.

Sammenlikner vi gruppene med hverandre finner vi at andelen som er skeptiske mot romfolk er hele 33 prosent flere enn andelen som er skeptiske mot jøder. Samtidig som romfolk har en høyre andel på 18,1 prosent høyere enn andelen mot muslimer. Mest grad av skepsis er rettet mot romfolk. Deretter ser vi at andelen som er skeptiske mot muslimer er nesten 15 prosent høyere enn andelen som er skeptiske mot jøder. I en hierarkisk rekkefølge finner jeg at grad av skepsis er minst mot jøder. I midten finne jeg muslimer, og mest grad av skepsis er rettet mot romfolk.

8.2.1 Holdning til Jøder

I følgende del av oppgaven blir resultatet av holdning til jøder presentert.

Tabell 7 Logistisk regresjon (Binomisk) Holdning til Jøder

	Model 1	Model 2	Modell 3
	Exp(b)	Exp(b)	Exp(b)
Konstantledd	.392***	1.484	1.135
	(.191)	(.431)	(.925)
SV	.227**	.341	.624
	(.556)	(.573)	(2.305)
AP	.476**	.519*	.930
	(.243)	(.256)	(1.027)
Venstre	.308**	.466	4.068
	(.444)	(.459)	(1.946)
KrF	.534	.796	.644
	(.414)	(.439)	(1.703)
SP	.972	1.118	3.822
	(.351)	(.367)	(1.422)
Høyre	.653	.849	.594
	(.236)	(.252)	(1.069)
Andre	.567	.771	.795
(Rødt, MDG, Kystp. mm)	(.399)	(.415)	(1.602)
Misspart	.678	.836	1.125
	(.233)	(.254)	(1.041)
<u>Kontrollvariabler</u>			
Utdanning		.895***	.916
		(.022)	(.069)
Alder		1.009*	1.008*
		(.004)	(.004)
Kvinne		1.012	1.006
		(.148)	(.148)
Inntekt		.963	.965
		(.027)	(.027)
Religion		.929*	.930*
		(.431)	(.029)

Samspill mellom

utd Partipreferanse

utd_SV	.956
	(.156)
utd_AP	.954
	(.080)
utd_Venstre	.858
	(.138)
utd_KrF	1.015
	(.127)
utd_SP	.905
	(.112)
utd_Høyre	1.023
	(.081)
utd_andre partier	.995
	(.113)
utd_P. mangler info.	.976
	(.081)

-2Log Likelihood	1374.300	1260.437	1256.617
Cox & Snell R ²	.014	.050	.053
Nagelkerke R ²	.023	.080	.084

Note: * p<0.05, ** p<0.01, ***p<0.001. Estimatenes er oppgitt i odds.

Avhengig variable Anti-Jøde: Dikotom, 1 = tillat ingen eller få, 0 = tillat mange eller noen.

Kjønn: 1 = kvinner. Alder, fra lav alder til høy alder. Inntekt: fra lav inntekt til høy inntekt.

Referansekategori: (FrP).

Når det gjelder analyse av holdning til den jødiske minoritetsgruppen, ut i fra tabell 7, modell 1 kommer det frem at de med minst grad av skepsis og negative holdninger mot jøder er Sosialistisk Venstreparti (SV) og Venstre (V)- velgere. De som har stemt SV har, statistisk signifikant .227 ganger så høy (dvs. 77,3 % lavere) odds for å være negative til at jøder bosetter seg i Norge enn FrP- velgere. For Venstre-velgere, statistisk signifikant, har .308 ganger så høy (dvs. 69.2 % lavere) odds for å være negative til at jøder bosetter seg i Norge enn FrP- velgere. Velgere til Arbeiderpartiet (AP) og Høyre (H) har mindre positive holdninger til jøder enn både SV og Venstre (V). For AP-velgere, statistisk signifikant, har .476 ganger så høy (dvs. 52.4 % lavere) odds for å være negative til at jøder kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-velgere. Velgere til partiet Høyre (H) er enda mer skeptiske mot

jøder, enn de tre ovennevnte partiene. For Høyre (H)- velgere, har .653 ganger så høy (dvs. 34.7 % lavere) odds for å være negative til at jøder bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Når det gjelder KrF, ser vi at KrF har .534 ganger så høy (dvs. 46,6 % lavere) odds for å være negative til at jøder bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Det partiet som ligger tett opp til referanse-kategorien FrP, er Senterpartiet (SP) som har .927 ganger så høy (dvs. kun 7,3 % lavere) odds for å være negative til at jøder kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Det som er viktig å understreke her er at effektene av de tre sistnevnte partiene (Høyre, KrF og SP) ikke er statistisk signifikante, derfor kan jeg ikke hevde å ha påvist sammenhengen.

I modell 2 har jeg inkludert flere kontrollvariabler, henholdsvis utdanning, alder, kjønn, inntekt og religion. Utdanning, alder og religion viser seg å ha signifikant effekt på holdning til jøder. Statistisk signifikant ser vi at ett år høyere utdanning svarer til .895 ganger så høy (dvs. 10.5 % lavere) odds for å være negative til at jøder bosetter seg i Norge, kontrollert for alle de andre uavhengige og kontrollvariabler i modellen. Når vi ser på effekten av alder ser vi at, statistisk signifikant, ett år høyere alder svarer til 1.009 ganger så høy (dvs. 2.9 % høyere) odds for å være negative til at jøder bosetter seg i Norge, kontrollert for de andre uavhengige og kontrollvariabler i modellen, med andre ord negative holdninger øker når alder går opp.

I tillegg har jeg testet andregradsledd for alder i modellen, men effekten var ikke signifikant, derfor ble andregradsledd fjernet fra de endelige modellene. Religion har en liten men statistisk signifikant effekt på holdning til jøder, en skalaenhet i religiøsitet svarer til .929 ganger så høy (dvs. 7,1 % lavere) odds for å være negative til at jøder kommer og bosetter seg i Norge, kontrollert for alle andre variabler i modellen. Når det gjelder kjønn og inntekt, viser det seg å ikke ha signifikante effekter på holdning til jøder. I dette tilfelle ble det ikke påvist at inntekt og kjønn har effekt på holdningsdimensjonen. Det betyr som regel at det ikke er noen forskjeller mellom kvinner og menn og mellom de med høy og lav inntekt når det gjelder holdning til jøder. Og siden det ikke er signifikante effekter, beholdes nullhypotesen.

I modell 3, på samme måte som når det gjaldt undersøkelse av holdning til innvandring og innvandrere generelt, har jeg inkludert et samspillsledd mellom utdanning og partipreferanse for å se om effekten av utdanning er betinget av partipreferanse. Ut i fra resultatet i modell 3 kan jeg ikke bekrefte at dette er tilfellet i og med at effektene av samspillsleddet ikke er signifikant på noen av partiene. Ut ifra det, kan jeg ikke utelukke at utdanning er mindre viktig for det ene partiet enn det andre. Og siden det ikke er signifikante resultater for noen av partiene beholdes nullhypotesen om at utdanning har like stor effekt for alle partiene inkludert i modellen.

8.2.2 Holdning til Muslimer

I følgende del av oppgaven blir resultater av holdning til muslimer analysert. På samme måte som i tabell 7 (analyse av jøder) vil jeg i modell 1 presentere effektestimater til partipreferanse, deretter kontrollvariabler og til slutt samspillet mellom utdanning og partipreferanse i den tredje modellen.

Tabell 8 Logistisk regresjon (Binomisk) Holdning til Muslimer

	Model 1	Model 2	Modell 3
	Exp(b)	Exp(b)	Exp(b)
Konstantledd	1.700** (.178)	3.847** (.380)	.907 (.866)
SV	.052*** (.551)	.092*** (.567)	499 (2.250)
AP	.193*** (.219)	.211*** (.232)	1.585 (.963)
Venstre	.083*** (.417)	.135*** (.344)	4.569 (1.900)
KrF	.331** (.344)	366** (.374)	2.221 (1.562)
SP	.387** (.322)	478* (.030)	5.782 (1.393)
Høyre	.361*** (.212)	510** (.225)	2.421 (1.001)
Andre (Rødt, MDG, Kystp. mm)	.182*** (.364)	.271** (.384)	.241 (1.452)
Misspart		.352*** (.229)	1.639 (.961)
<u>Kontrollvariabler</u>			
Utdanning		.886*** (.019)	.993 (.063)
Alder		1.016*** (.004)	1.016*** (.004)
Kvinne		1.088 (.128)	1.088 (.129)

Inntekt	.966	.965	
	(.023)	(.024)	
Religion	.982	.983*	
	(.024)	(.024)	
<u>Samspill mellom</u>			
<u>utd Partipreferanse</u>			
utd_SV		.879	
		(.150)	
utd_AP		.855*	
		(.073)	
utd_Venstre		.775	
		(.133)	
utd_KrF		.871	
		(.114)	
utd_SP		.825	
		(.105)	
utd_Høyre		.887	
		(.074)	
utd_andre partier		.994	
		(.098)	
utd_P. mangler info.		.911	
		(.072)	
-2Log Likelihood	1729.166	1557.083	1547.646
Cox & Snell R ²	.070	.127	.133
Nagelkerke R ²	.096	.175	.184

Note: * p<0.05, ** p<0.01, ***p<0.001. Estimatene er oppgitt i odds.

Avhengig variable Anti-Muslim; dikotom, 1 = tillat ingen eller få, 0 = tillat mange eller noen.

Kjønn: kvinner = 1. Alder; fra lav alder til høy alder. Inntekt; fra lav inntekt til høy inntekt.

Referansekategori: (FrP).

Ut i fra tabell 8 ser vi at nivået av holdninger mot muslimer varierer fra parti til parti. Fra modell 1 kommer det frem at de med minst grad av skepsis og negative holdninger mot muslimer er Sosialistisk Venstreparti (SV) og Venstres (V)- velgere. SV-ere, statistisk signifikant, har .052 ganger så høy (dvs. 94,8 % lavere) odds for å være negative til at muslimer kommer og bosetter seg i Norge enn FrP- velgere. Venstre- velgere, statistisk

signifikant, har .083 ganger så høy (dvs. 91,7 % lavere) odds for å være negative til at muslimer kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Arbeiderpartiets (AP)- velgere ligger i midten, dette partiet er med litt høyere grad av skepsis mot muslimer enn de to førstnevnte partiene. For AP-velgere har statistisk signifikant .193 ganger så høy (dvs. 80.7 % lavere) odds for å være negative til at muslimer kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Høyre, KrF og SP, ligger ganske jevnt, og statistisk signifikant, har henholdsvis .361 .331 .387 ganger så høy (dvs. H 63,9 %, KrF 66,9 %, SP 61,3 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at muslimer kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. I motsetning til jøder, her er effekten av KRF, SP og Høyre (H) statistisk signifikant.

Går vi videre til modell 2, ser vi at, det er kun utdanning og alder som har statistisk signifikant effekt på holdninger til muslimer, men ikke inntekt, kjønn og religion.

Ett år høyere utdanning svarer til .886 ganger så høy (dvs. 10.5 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at muslimer kommer og bosetter seg i Norge, kontrollert for alle andre uavhengige variabler i modellen. Når det gjelder alder, kommer det frem av modell 2 at, statistisk signifikant, ett år høyere alder svarer til 1.016 ganger så høy (dvs. 1.6 % høyere) odds for å ha negative holdninger til at muslimer bosetter seg i Norge, kontrollert for alle andre uavhengige variabler i modellen. Med andre ord, negative holdninger øker med alder, dette var også tilfelle i analyse av holdning til jøder. Videre ble alder testet for kurvelineær sammenheng ved å inkludere andregradsledd. Ingen av effektene var statistisk signifikant og ble derfor fjernet fra de endelige modellene i analysen. Siden inntekt, kjønn og religion ikke har statistisk signifikante effekter vil det si at inntekt, kjønn og religion ikke har noe å si når det gjelder holdning til muslimer. Med andre ord, jeg kan ikke hevde med sikkerhet at, for eksempel, kvinner er mer eller mindre skeptiske mot at muslimer kommer og bosetter seg i Norge, det samme gjelder for inntekt og religion.

Når det gjelder modell 3, har jeg inkludert et samspillsledd mellom utdanning og partipreferanse. Et signifikant samspillsledd vil peke i retning av forskjellig effekt av partipreferanse i ulike utdanningsnivå. Funnene viser at det er kun effekten av AP som er statistisk signifikant. Dermed kan jeg bekrefte at det er et samspill mellom utdanning og partipreferanse som påvirker holdningsdimensjonen ulikt når det gjelder velgere til Arbeiderpartiet (AP) i og med at effekten av samspillsleddet er signifikant. Med andre ord, utdanning har noe å si for Arbeiderpartiets (AP)- velgere når det gjelder holdning til muslimer. Statistisk signifikant ser vi at ett år høyere utdanning svarer til .855 ganger så høy (dvs. 14.5 % lavere) odds for at grad av skepsis til muslimer synker for Arbeiderpartiets (AP)- velgere, kontrollert for alle andre uavhengige variabler i modellen. Når det gjelder de andre

partiene i modellen, i og med at effekten ikke er statistisk signifikant på noen av de andre partiene, vil jeg anta at utdanning har like stor effekt på dem.

8.2.3 Holdning til Romfolk (Sigøynere)

I følgende del av oppgaven blir resultatet av holdning til romfolk presentert. På samme måte som i de to forrige tabellene, 7 og 8, vil jeg i denne tabellen, i modell 1 presentere effektestimater til partipreferanse, deretter inkludere kontrollvariabler og til slutt samspillet mellom utdanning og partipreferanse i den tredje modellen.

Tabell 9 Logistisk regresjon (Binomisk) Holdning til Romfolk (Sigøynere)

	Model 1	Model 2	Modell 3
	Exp(b)	Exp(b)	Exp(b)
Konstantledd	2.857***	4.575***	3.013
	(.196)	(.364)	(.962)
SV	.068***	.096***	.222
	(.434)	(.448)	(1.924)
AP	.279***	.293***	.782
	(.225)	(.235)	(1.033)
Venstre	.183***	.237***	1.194
	(.328)	(.344)	(1.720)
KrF	.265***	.279**	.152
	(.344)	(.369)	(1.545)
SP	.402**	.465*	1.932
	(.328)	(.341)	(1.412)
Høyre	.660	.829	.720
	(.228)	(.239)	(1.087)
Andre	.223***	.300**	.121
(Rødt, MDG, Kystp. mm)	(.341)	(.355)	(1.426)
Misspart	.369***	.505**	.752
	(.224)	(.239)	(1.044)
<u>Kontrollvariabler</u>			
Utdanning		.923***	.954
		(.017)	(.070)
Alder		1.014***	1.013***
		(.003)	(.004)
Kvinne		1.129	1.123

	(.120)	(.120)	
Inntekt	.084	.984	
	(.022)	(.022)	
Religiositet	.962	.961	
	(.023)	(.023)	
<u>Samspill mellom</u>			
<u>utd Partipreferanse</u>			
utd_SV		.943	
		(.127)	
utd_AP		.929	
		(.077)	
utd_Venstre		.898	
		(.114)	
utd_KrF		1.043	
		(.110)	
utd_SP		.900	
		(.102)	
utd_Høyre		1.006	
		(.079)	
utd_andre partier		1.055	
		(.097)	
utd_P. mangler info.		.970	
		(.078)	
-2Log Likelihood	1865.588	1728.677	1721.470
Cox & Snell R ²	.068	.103	.107
Nagelkerke R ²	.090	.137	.143

Note: * p<0.05, ** p<0.01, ***p<0.001. Estimaten er oppgitt i odds.

Avhengig variable Anti-Romfolk: Dikotom, 1 = tillat ingen eller få, 0 = tillat mange eller noen.

Kjønn: kvinner = 1. Alder, fra lav alder til høy alder. Inntekt: fra lav inntekt til høy inntekt.

Referansekategori: (FrP).

Ut i fra tabell 9 ser vi at nivået av holdninger mot romfolk også varierer fra parti til parti. Ut i fra modell 1 kommer det frem at alle partier unntatt Høyre skiller seg fra FrP (statistisk signifikant). Partiene med minst grad av skepsis og negative holdninger mot romfolk er Sosialistisk Venstres (SV) og Venstres velgere (V). SV-ere, statistisk signifikant,

har .068 ganger så høy (dvs. 93,2 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at romfolk kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Venstre (V)- velgere har statistisk signifikant .183 ganger så høy (dvs. 81,7 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at romfolk kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. I midten finner jeg, statistisk signifikant, AP og KrF- velgere, med henholdsvis .279, og .265 ganger så høy (dvs. 72,1 %, 73,5 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at romfolk kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. På den mest negative siden finner jeg Høyre og SP. Høyre-velgere har .660 og SP-velgere har .402 ganger så høy (dvs. Høyre kun med 34 % og SP 59,8 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at romfolk kommer og bosetter seg i Norge enn FrP-ere. Av de to sistnevnte partiene er det kun SP som har signifikant effekt på holdning til romfolk.

Går vi videre til modell 2, ser vi at utdanning og alder har signifikant effekt på holdningsdimensjonen. Når det gjelder utdanning, statistisk signifikant, ett år høyere utdanning svarer til .923 ganger så høy (dvs. 7,7 % lavere) odds for å ha negative holdninger til at romfolk kommer og bosetter seg i Norge, kontrollert for alle de andre uavhengige variabler i modellen. Når det gjelder alder, statistisk signifikant, finner jeg at et år høyere alder svarer til 1.014 ganger så høy (dvs. 1,4 % høyere) odds for å ha negative holdninger til at romfolk kommer og bosetter seg i Norge, kontrollert for alle andre uavhengige variabler i modellen. Med andre ord det ble påvist at alder har en negativ effekt på holdning til romfolk, muslimer og jøder i og med at effekten var statistisk signifikant. Men det ble ikke påvist i denne analysen at alder har en negativ eller positiv effekt på holdning til innvandring og innvandrere generelt i og med at effekten ikke var statistisk signifikant.

For å fange en evt. kurvelineær sammenheng i analyse av holdning til romfolk ble andregradsledd av alder testet, men ingen av effektene var statistisk signifikante, dermed ble de fjernet fra de endelige modellene.

Ut i fra resultatet i modell 3 viser funnene at det ikke er et samspill mellom utdanning og partipreferanse som påvirker holdningsdimensjonen i ulik grad, i og med at effekten av samspillsleddet ikke er signifikant på noen av partiene inkludert i modellen. Dermed avkrefte det at det er et samspill mellom utdanning og partipreferanse når det gjelder holdning til romfolk. Ut i fra dette, kan jeg ikke hevde at utdanning er mindre viktig for det ene partiet enn det andre. Det ser ut til at utdanning har en like stor effekt for alle partier på holdning til romfolk. Dermed beholdes nullhypotesen om at utdanning har like stor effekt for alle politiske partier i modellen.

8.3 Diskusjon ‘etnisk fordommer’

I den første delen av oppgaven, søker jeg å belyse sammenhengen mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere, hvor vidt det finnes en slik sammenheng på generelt nivå.

Den første hypotesen gikk ut på at Sosialistisk Venstreparti (SV), Venstres (V) og Arbeiderpartiets (AP)- velgere er minst skeptisk mot innvandring og innvandrere. Gjennom analysen har det blitt påvist at dette stemmer overfor SV og Venstre (V), men ikke helt overfor Arbeiderpartiet (AP). Mine funn viser at velgere til Arbeiderpartiet (AP) ikke er like positive til innvandring og innvandrere som velgere til SV og Venstre (V), heller ikke langt unna. Dermed kan jeg hevde at hypotesen delvis bekreftes, og der med beholdes.

Den andre hypotesen gikk ut på at velgere som oppgir tilhørighet til Høyre (H) og Kristelig Folkepartiet (KRF) vil i større grad være skeptiske mot innvandring og innvandrere enn velgere til Sosialistisk Venstreparti (SV), Venstre (V) og Arbeiderpartiets (AP)- velgere, men i mindre grad skeptiske enn Senterpartiet og FrP-velgere. Funnene i analysen viser at dette delvis stemmer. Høyre (H) og KRF- velgere er i større grad skeptiske til innvandring og innvandrere. Det stemmer også at velgere til disse to partiene er i mindre grad skeptiske enn FrP- velgere, men det stemmer ikke helt overens med velgere til Senterpartiet (SP). Funnene viser at velgere til Senterpartiet (SP) er tettere opp til Høyre og Kristelig Folkeparti- velgere enn til FrP-ere. Dermed kan jeg hevde at denne hypotesen delvis beholdes.

Når det gjelder den tredje hypotesen, som gikk ut på at Fremskrittspartiets og Senterpartiets- velgere er mest skeptiske mot innvandring og innvandrere. Det stemmer godt overens med FrP- velgere, men ikke helt overens med Senterpartiets- velgere (SP). Som jeg var inne på i diskusjonen av den andre hypotesen, Senterpartiets (SP)- velgere er nærmest partiet Høyre (H) og KRF i grad av skepsis mot innvandring og innvandrere enn FrP- velgere. Funnene viser at det er ingen av velgere til de 6 partiene inkludert i analysen som er like skeptiske til innvandring og innvandrere som referansekategorien, FrP.

Når det gjelder kontroll-variabler inkludert i denne delen av analysen, finner jeg at utdanning, inntekt og kjønn har signifikant effekt på holdningsdimensjonen i analyse av holdning til innvandring og innvandrere generelt. Det ser ut til at det er en lineær sammenheng mellom utdanning, inntekt og holdningsdimensjonen. Jo høyere inntekt og høyere utdanning jo lavere negative holdninger. Dette samsvarer med mine forventninger og formulert hypotese. Dermed forkastes nullhypotesen om at utdanning og religion har like mye effekt på holdningsdimensjonen. Når det gjelder kjønn, i motsetning til tidligere forskning som ble presentert i denne oppgaven, finner jeg at kvinner er mer skeptiske til innvandring og

innvandrere enn menn. Dermed avkreftes hypotesen om at 'kvinner er mer liberale enn menn' i synet på innvandring og innvandrere.

Når det gjelder koeffisienten til alder og religion, finner jeg ingen signifikant effekt på holdning til innvandring og innvandrere. Dermed beholdes nullhypotesen om at alder og eller religion har like stor effekt på holdning til innvandring og innvandrere generelt.

Ut i fra teori og tidligere forskning forventet jeg en kurvelineær sammenheng når det gjelder alder. Derfor ble alder testet for kurvelineær sammenheng ved å inkludere andregradsledd i modellen. Jeg fant at effekten ikke var signifikant, dermed ble andregradsledd fjernet fra de endelige modellene i analysen.

Samspilsleddet mellom utdanning og partipreferanse ble inkludert i modell 3. Resultater viser ingen statistisk signifikant effekt. Dermed vil jeg anta at utdanning har like stor effekt på alle partiene, og beholder null hypotesen. Jeg utelukker heller ikke teststyrkeproblemet forbundet med dataene. Dersom det skyldes teststyrkeproblemet i og med at jeg ikke har klart å få signifikante resultater på noen av partiene i modellen 3, i så fall er det lite man kan få gjort med.

8.3.1 'Sosiale avstanden'

I denne analysedel undersøkte jeg hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper. Til slutt, basert på resultatet, forsøker jeg å finne den sosiale avstanden mellom majoritetsbefolkningen og hver av nevnte minoritetsgruppene. Partipreferanse ble operasjonalisert med en dikotom variabel for hvert parti (dummyvariabel), som skal predikere holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper. Innvandrerskepsis i denne delen av oppgaven ble operasjonalisert gjennom høy verdi på innvandrings skepsis (ikke tillate = 1), og lav verdi på innvandringsvennlighet (tillate = 0). Målet var å påvise hvordan holdning fra parti til parti i forhold til nevnte tre minoritetsgrupper varierer.

I tillegg ble kontrollvariabler alder, kjønn, utdanning, inntekt og religion. Til slutt ble det undersøkt for samspill mellom utdanning og partipreferanse samt hvordan dette påvirker holdningsdimensjonen.

Hypotesene som skulle testes innebar at minoriteter med jødisk bakgrunn er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har minst negative holdninger til. Muslimer er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har mest negative holdninger til.

Ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse, og ut i fra resultatet i tre analysedeler finner jeg at den første hypotesen får støtte. Færrest respondenter gir uttrykk for negative holdninger

overfor jøder. Den andre hypotesen får ikke støtte. Funnene viser at det ikke er muslimer som den norske majoritetsbefolkningen har mest negative holdninger til. Det er romfolk som er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har mest negative holdninger til.

I teoridelen, og gjennom tidligere forskning ble det kastet lys over 'sosial avstand', der kom det frem at, forskere, (se for eks. Bogardus 1925: 216, Jane & Alan 1977:412, Ringdal & Simkus 2012: 152, og Allport 1979: 38-39), har brukt 'sosial avstand' som et godt mål på avstand mellom ulike grupper i et samfunn. I undersøkelsen av Bogardus, grad av respondentenes aksept skulle bestemme grad av sosial avstanden (Gjengitt i Strabac 2012: 153, Ringdal & Simkus 2012: 152, Jane & Alan 1977:412, Allport 1979: 38-39). Gjennom tidligere studier av sosial avstand kom det også frem at grupper som likner mest den dominerende gruppen når det gjelder blant annet kultur, språk og sosioøkonomisk status, befinner seg øverst i hierarkiet, mens de som ligger mest unna den dominerende gruppen, for eks. ikke-europeere, særlig ikke-europeiske muslimer ligger nederst i rangen av hierarkiet. Dette er noe Hagendoorn også har kommet frem til i sin studie i løpet av 1995 til 1998 årene (gjengitt i Ringdal & Simkus 2012: 153). Funnene i min analyse, i samsvar med tidligere forskning viser at den sosiale avstanden mellom majoritetsbefolkningen og jøder er lavest. I motsetning til tidligere forskning utført i Østeuropeiske land viser mine funn at den 'sosial avstanden' mellom majoritetsbefolkningen og muslimer havner ikke høyest i, avstanden mellom majoritetsbefolkningen og romfolk er høyest. Dette kom som en overraskelse, ikke minst fordi, mengden av negative medieoppmerksomhet omkring innvandrere med muslimsk bakgrunn som gjorde det naturlig å forvente at denne gruppen skulle komme dårligst ut. Hierarkisk ligger jøder øverst i hierarkiet, muslimer ligger i midten og romfolk nederst i hierarkiet. Dermed hypotesen om at 'sosial avstand' mellom velgere og minoritetsgrupper forventes at jødene ligger nærmest majoritetsbefolkningen. Muslimer vil ligge lengst fra majoritetsbefolkningen. Romfolk forventes å ligge i midten. Hierarkisk rangert, vil vi finne jøder med lavest sosial avstand, romfolk i midten og muslimer høyest sosial avstand, delvis bekreftes.

Effekten av kontrollvariabler i alle tre analysedelene er for det meste i samsvar med tidligere forskning. Utdannede personer, og de med høy inntekt har en tendens til å være mer positive, mens kvinner og eldre personer har en tendens til å ha mindre positive holdninger mot etniske minoriteter. Effekten av religion er ikke så sterk, samtidig som effekten er kun statistisk signifikant på holdning til jøder, men ikke på holdning til muslimer og romfolk. Dette er ikke helt i samsvar med funnene fra Sekulic, Massey, Hodson (2006) og Ringdal & Simkus (2012), i deres funn hadde religion sterk effekt. Forskjellen kan være at min analyse

ikke er basert på samme data som deres, samtidig som deres undersøkelser gjaldt religion i øst Europeiske land.

En liten forskjell verdt å nevne i denne analysen er at kontrollvariabler kjønn og inntekt i analyse av holdning til jøder, muslimer og romfolk, har riktig fortegn men ikke statistiske signifikant effekt. Dermed kan jeg hevde at jeg ikke har påvist at det er forskjeller mellom kvinner og menn eller mellom de med høy og de med lav inntekt i synet på etniske minoriteter. I analyse av holdning til innvandring og innvandrere generelt fant jeg at inntekt og kjønn hadde en relativt sterk og statistisk signifikant effekt.

En annen ting som er viktig å legge merke til er at effekten av alder var statistisk signifikant på 1 prosent nivå når det gjaldt holdning til romfolk og muslimer, men denne effekten var signifikant på 5 prosent nivå når det gjaldt holdning til jøder. Med andre ord, med 99 prosent sikkerhet kan jeg hevde at effekten av alder på holdning til muslimer og romfolk er reell og ikke skyldes tilfeldigheter i utvalget. Når det gjelder jøder, går det denne sikkerheten ned til 95 prosent.

På en annen side ble det påvist at alder har en negativ effekt på holdning til romfolk, muslimer og jøder i og med at effekten var statistisk signifikant. Men det ble ikke påvist i denne analysen at alder har en negativ eller positiv effekt på holdning til innvandring og innvandrere generelt i og med at effekten ikke var statistisk signifikant.

Alder ble sjekket for kurvelinear sammenheng ved å inkludere andregradsledd i alle tre analysedelene. Det viste seg at alder kvadrert ikke hadde signifikant effekt på holdningsvariabelen til noen av nevnte grupper, heller ikke på holdning til innvandring og innvandrere generelt. Dermed andregradsledd ble fjernet fra de endelige modellene i analysen.

Når det gjelder samspillet mellom utdanning og partipreferanse inkludert i modell 3, ble det ikke påvist at det er et samspill mellom utdanning og partipreferanse bortsett for Arbeiderpartiets (AP)- velgere. Med andre ord, effekten av samspillet mellom utdanning og partipreferanse var signifikant kun i analyse av holdning til muslimer for Arbeiderpartiet (AP) men ikke for de andre partiene.

Et annet interessant funn i denne analysen er effekten av religion. Funnene viser at religion har signifikant effekt kun på holdning til jøder, men ikke på holdning til muslimer og romfolk. I analyse av holdning til innvandring og innvandrere generelt ble det heller ikke påvist at religion hadde en effekt. Den statistisk signifikante effekten av religion er .929 ganger så høy (dvs. 7,1 % lavere) odds for å være negative til at jøder kommer og bosetter seg i Norge, når vi holder alle andre variablene konstant i modellen. Negative holdninger mot

jøder synker når vi går opp i grad av religiøsitet. Dermed kan jeg konkludere med at negative holdninger blant religiøse er lavere mot jøder, men at religion ikke har noe å si når det gjelder andre innvandringsgrupper. Dette samsvarer ganske godt med min forventning og hypotese der jeg kom frem til at de religiøse har høyere negative holdninger mot innvandring og innvandrere men ikke like høy mot jøder.

Når det gjelder å anvende teori på det som ble analysert, kan jeg hevde at gjennom Allports teori ble det presentert at, det er sikkert at de som på grunn av fordommer ignorerer en 'out-group' kommer til å ignorere også andre 'out-grupper'. Funnene i denne analysen bekrefter dette. Mine funn viser at det er ingen av partiene inkludert i analysen som har like sterke eller høyere negative holdninger til innvandring og innvandrere enn FrP- velgere. Det samme. var tilfellet i analyse av holdning til mine tre spesifikke minoritetsgrupper, nemlig at det var ingen andre partier enn FrP som hadde velgere med like sterke eller sterkere negative holdninger mot at jøder, muslimer eller romfolk kommer og bosetter seg i Norge. Det ble også presentert i oppgaven at det har blitt påvist gjennom tidligere forskning at det var ingen av de etablerte politiske partiene fra 1980-tallet som ville gi nasjonalismen nytt innhold gjennom fremmedfrykt og hat mot 'de andre' unntatt Fremskrittspartiet (FrP). De aller fleste partier var opptatt av å vedta mye mindre nasjonalistiske politikk og en mer forsonende tilnærming til minoriteter (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 325).

9 Avslutning og Konklusjon

Avslutningsvis vil jeg si at, denne Masteroppgaven ble startet med å sette fokus på to ting, den ene delen var å søke å dokumentere eventuelle sammenheng, mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere. Innledningsvis undersøkte jeg hvor vidt det finnes en slik sammenheng på generelt nivå, deretter undersøkte jeg hvor vidt det kan påvises en sammenheng mellom norske velgeres partitilhørighet og deres holdning til tre spesifikke minoritetsgrupper. Oppgavens problemstilling var som følger.

***Partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere;
Hvilken sammenheng kan påvises mellom partipreferanse og holdning til innvandring og innvandrere generelt? Hvordan varierer denne sammenhengen mellom partitilhørighet og spesifikke minoritetsgrupper, henholdsvis jøder, muslimer, romfolk og deres avstand til majoritetsbefolkning?***

Problemstillingen ble besvart ved hjelp av flere kvantitative modeller i to forskjellige deler. Multipl regressjonsanalyse i tråd med tidligere forskning, viser at partipreferanse har en signifikant effekt på holdninger til innvandring og innvandrere generelt. Respondenter med partitilhørighet til Sosialistisk Venstreparti (SV) og Venstre (V) er minst skeptisk mot innvandring og innvandrere. Videre ble det påvist at Fremskrittspartiet (FrP) er det eneste partiet som har velgere med mest negative holdninger både til innvandring og innvandrere generelt samt til de tre minoritetsgrupper henholdsvis jøder, muslimer og romfolk (Sigøynere).

Respondenter som oppgir tilhørighet til Arbeidspartiet (AP), Høyre (H) Senterpartiet (SP) og Kristelig Folkepartiet (KRF), gir ikke uttrykk for like sterke negative holdninger som FrP-ere. I følge Mair (2007) de som plasserer seg til venstresiden politisk er mer for likheter enn forskjeller i samfunnet (Mair 2007: 220). Det ses på som et viktig prinsipp hvis man skal gi innvandrerne mulighet til integrering. «Likhetsorienteringen har vært der både i form av lik tilgang på rettigheter og goder, og i krav til likeartethet. Skulle nykommere ha sjanse til å bli en del av fellesskapet, kunne ikke avvikene være for store. Likebehandlingsprinsippet sikret tilgang til velferdsstatens goder på formelt grunnlag, mens hverdagens realiteter innhentet nye borgere og holdt oppe deres forskjelligartet het» (Brochmann og Kjeldstadli 2014: 280).

Ved hjelp av logistisk regressjonsanalyse viser dataene at romfolk er den gruppen som den norske majoritetsbefolkningen har mest negative holdninger til. Dette var oppgavens mest

overaskende funn. Ut ifra mengden av negative avis og medieoppslag rundt muslimske innvandrere. Særlig terrorangrepet 11.sep.2001 i USA, 'fatwa' om dødsdommen over Salman Rushdie og attentatforsøket mot Rushdies norske forlegger William Nygaard i 1973. Kombinert med drapet på filmskaperen Theo van Gogh i Nederland i 2002 og omtaler om terrorangrepene i diverse vest-europeiske land som hevdes at IS (den islamsk stat) står bak, forventningen om at denne gruppen (muslimer) skulle komme dårligst ut stemte ikke. Færrest respondenter gir uttrykk for negative holdninger overfor jøder.

Forskere, blant annet (Bogardus 1925: 216, Jane & Alan 1977:412, Ringdal & Simkus 2012: 152, og Allport 1979: 38-39, Bobo og Zubrinsky, 1996; Duckitt, 1992, Berry and Kalin, 1979; Kalin and Berry, 1996, Snellman og Ekehammar, 2005, Verkuyten og Kinket, 2000), har brukt 'sosial avstand hierarki' som et godt mål på avstand mellom ulike grupper i et samfunn. Mine funn, delvis i samsvar med tidligere forskning viser at den sosiale avstanden i Norge mellom majoritetsbefolkningen og jøder er lavest. Den 'sosiale avstanden' mellom majoriteten og muslimske innvandrere havner i midten. Avstanden mellom majoriteten og romfolk er høyest.

Videre finner jeg i min analyse at utdanning, kjønn og inntekt har signifikant effekt på hvilken holdning respondentene gir uttrykk for overfor innvandring og innvandrere generelt. Derimot var det ingen signifikant sammenheng mellom respondentenes alder eller religion og deres holdninger til innvandring og innvandrere. Når det gjelder holdning til spesifikke minoritetsgrupper viser analysen at utdanning, alder og religion har signifikant effekt på hvilken holdning respondentene har overfor jøder. Derimot viser analysen at det er kun utdanning og alder her som har signifikant effekt på holdning respondentene gir uttrykk for overfor muslimer og romfolk. Inntekt, kjønn og religion hadde ikke signifikant effekt på holdning til de to sistnevnte gruppene.

I og med at Norge har blitt et flerkulturelt samfunn er det nødvendig med kunnskap og forståelse for å kunne utvikle god asyl- og innvandrings politikk. Jeg håper at denne analysen gir et solid kunnskapsgrunnlag på feltet som angår holdninger til innvandring og innvandrere generelt. Jeg håper at denne masteroppgaven bidrar til økt forståelse og økt kunnskap på dette feltet.

9.1 Veien videre

Forskere har kommet frem til at effekten av størrelse på innvandregrupper har en positiv sammenheng med grad av negative holdninger og fordommer mot innvandrere

generelt i mange land (se for eks. Strabac & Listhaug 2008: 271, Quillian 1995, Schneider, S. L. 2008, Semyonov, M., Raijman, R., Yom Tov, A. and Schmidt, P. 2004, Gallagher, C. A. 2003, Alba, R., Rumbaut, R. G. and Marotz, K. 2005, Wagner, U., Christ, O., Pettigrew, T. F., Stellmacher, J. and Wolf, C. 2006 and Sides, J. M. and Citrin, J. 2007).

Quillian (1995) finner, ved hjelp av aggregerte data ut at anti-svarte holdninger er mer utbredt i byer eller regioner med større svart-befolkning. Når det gjelder Norge har tidligere forskning påvist gjennom tiden at størrelse har ikke så mye å si, romfolk og jødene gjennom tiden har ikke hatt en størrelse av betydning i Norge. Likevel ble romfolk utsatt for barnebortføring, internering, tvangssterilisering av både kvinner og menn, mm. Jøder ble blant annet utsatt for tvangsassimilering, internering og utvisning fra Norge. Var det da holdninger til velgere som ble gjenspeilet gjennom politikken eller var det noen politikere som satt med makt og som hadde svært negative holdninger over for minoriteter og realiserte sine egne ønsker?

Dette kan være svært interessant i dagens politiske situasjon i Norge, særlig når det høyrepopulistiske og innvandringsfiendtlige partiet (FrP) har blitt så pass stor som klarte sammen med partiet Høyre (H) å vinne Regjeringsmakt siden 2013. Resultatet av en slik undersøkelse kan bidra med å hindre at historien gjentar seg i fremtiden overfor en annen, eller flere minoritetsgrupper. Teorier som kan brukes i en slik undersøkelse eller studie kan blant annet nevnes 'Spatial' og 'Salience' teorier.

Litteraturliste

Apollon.uio.no (2001) *En reise i tid og språk*;

<https://web.archive.org/web/20070704021408/http://www.apollon.uio.no/vis/art/2001/2/tatere> (Hentet 21.mai.2018).

Bahus, Vegard Bø & Leraand, Dag. (2018, 17. august). Flyktninger. I Store norske leksikon. (Hentet 21. Mai. 2018 fra <https://snl.no/flyktninger>).

Banik, V. K. (2015). Jødeparagrafen. *Heimen*, 52(3), 279-280.

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014: 4) *Regjeringens mål for integrering* https://www.regjeringen.no/contentassets/a15355e81b7a44f38f981337fe9a44f1/regjeringens-mal-for-integrering_13-3-15.pdf (Hentet 10.05.2018).

Bobo, L. (1988) Group conflict, prejudice, and the paradox of contemporary racial attitudes. In Katz, P. and Taylor, D.A. (eds) *Eliminating Racism: Profiles Controversy*. Plenum Press, New York, pp. 85-116.

Bobo, L. and Hutchings, V.L. (1996) Perception of racial group competition: extending Blumer's theory of group position to multiracial social context. *American Sociological Review*, 61/6, 951-972.

Bobo, L. and Kluegel, J.R. (1993) Opposition to race targeting: self-interest, stratification ideology, or racial attitudes? *American Sociological Review*, 58, 443-464.

Bogardus, E.S. (1925). Social distance and its origins. *Journal of Applied Sociology*, 9, 216-226.

Bogardus, Emory S. (1925). "Measuring social distance." *Journal of applied sociology* 9: 299-308.

Bogardus, E. S. 1947. "Measurement of Personal-Group Relations," *Sociometry*, 10: 4: 306-311.

Bjørklund, T., & Bergh, J. (2013). *Minoritetsbefolkningens møte med det politiske Norge: partivalg, valgdeltakelse, representasjon*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Brandal, Nik. Og Eirik Brazier 2017: *De fremmede og staten*. Brandal m.fl. (red.): *Nasjonale minoriteter og urfolk. Norsk politikk fra 1900 til 2016*, Cappelen Damm Akademisk.

Brochmann, G. (2003). Arbeidsinnvandring og velferdsstatsdilemmaer i en europeisk kontekst. *Søkelys På Arbeidsmarkedet*, 20(2), 265-271.

Brochmann, Grete, & Kjeldstadli, Knut (2014). *Innvandringen til Norge: 900-2010*. Oslo: Pax.

- Brown, M.D., 2000. Conceptualizing racism and Islamophobia. In: Ter Wal, J., Verkuyten, M. (Eds.), *Comparative Perspectives on Racism*. Ashgate Publishing Ltd, Aldershot.
- Christophersen, K. (2013). *Introduksjon til statistisk analyse : Regresjonsbaserte metoder og anvendelser*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christophersen, K. (2009). *Databehandling og statistisk analyse med SPSS (4. utg. ed.)*. Oslo: Unipub.
- Coenders, M. and Scheepers, P. (2003) 'The effect of education on nationalism and ethnic exclusionism: An international comparison', *Political Psychology* 24(2): 313/43.
- Council of Europe, (2017) *Right to Remember: A Handbook for Education with Young People on the Roma Genocide* Second edition, 2017: <https://rm.coe.int/168070309f> (Hentet 22.mai.2018).
- Dixon, J. C., & Rosenbaum, M. S. (2004). Nice to know you? testing contact, cultural, and group threat theories of anti-black and anti-hispanic stereotypes. *Social Science Quarterly*, 85(2), 257-280. Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/37955860?accountid=12870> (Hentet 21.mai.2018).
- Directorate-General for Employment and Social Affairs (2005) *The Situation of Roma in an Enlarged European Union (2004)*. Luxembourg: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b628783f-622a-4e33-9133-141329672d6e/language-en> (Hentet 21.mai.2018).
- European Union: (2000-2009) *Further expansion: https://europa.eu/european-union/about_eu/history/2000-2009_en* (Hentet 13.05.2018).
- Djuve, A., & Friberg, J. (2004). *Innvandring og det flerkulturelle samfunn (Vol. 2004:32, Fafo-notat)*. Oslo: FAFO.
- Dovidio, J.F., Kawakami, K., Gaertner, S.L., 2000. Reducing contemporary prejudice: combating explicit and implicit bias at the individual and intergroup level. In: Oskamp, S. (Ed.), *Reducing Prejudice and Discrimination*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, pp. 137–163.
- Downs, W. (2001). State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe: The Theory of Stein Rokkan (Book Review). *The Journal of Politics*, 63(2), 667-669.
- Downs, W. (2002). Regionalism in the European Union: Key Concepts and Project Overview. *Journal of European Integration*, 24(3), 171-177.
- Duckitt, J. (1992). *The Social Psychology of Prejudice*. New York: Praeger Publishers.
- Duncan, O. D., & Lieberson, S. (1959). Ethnic segregation and assimilation. *American*

- Journal of Sociology*, 64(4), 364-374.
- Eisinga, Rob, Jaak Billiet, and Albert Felling. "Christian religion and ethnic prejudice in cross-national perspective." *International Journal of Comparative Sociology* 40.1 (1999): 375-393.
- Engebrigtsen, Ada (1. februar 2017). <https://sosiologen.no/essay/essay/fantefolk-sigoynere-omstreifere-slaver-nasjonale-minoriteter/>. Sosiologi. (Besøkt 10. mai 2018).
- European Commission (2004) The situation of Roma in an enlarged European Union. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b628783f-622a-4e33-9133-141329672d6e/language-en> (Hentet 10.05.2018).
- European Union (2017) Further expansion https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2000-2009_en (Hentet 13.01.2018).
- European Social Survey (2014) *Frequently Asked Questions*: <http://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html> (Hentet 20.09.2017).
- European Social Survey (2014) *Download datafile*: http://www.europeansocialsurvey.org/download.html?file=ESS7e02_1&y=2014 (Hentet 10.08.2017).
- Fetzer, J.S. (2000) *Public Attitudes toward Immigration in the United States, France, and Germany*. Cambridge University Press, New York.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. sage.
- FNs konvensjon om flyktningenes rettigheter fra 1951 med tillegg av 1967, art 1. A: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/internasjonale-konvensjoner-og-avtaler/1951-07-28/> (Hentet 8.jan.2018).
- Flyktningkonvensjonen (2018) <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Flyktninger/Flyktningkonvensjonen> (Hentet 21.01.2018).
- Forr, Gudleiv. (2009). Anders Lange. I Norsk biografisk leksikon. https://nbl.snl.no/Anders_Lange (Hentet 9. Januar. 2018).
- Gerd, Kathrine (2008) Rom for sigøyner: <https://journalisten.no/node/17994> (Hentet 21.mai.2018).
- Hagendoorn, L., 1995. Intergroup biases in multiple group systems: the perception of Ethnic Hierarchies. In: Stroebe, Wolfgang, Hewstone, Miles (Eds.), *European Review of Social Psychology*. John Wiley & Sons, Chichester, UK, pp. 199–228.
- Hartley, E. L., & Hartley, R. E. (1952). *Fundamentals of social psychology*.
- Heidar, K., Berntzen, E., & Bakke, E. (2008). *Politikk i Europa : Partier, regjeringsmakt, styreform*. Oslo: Universitetsforl.

- Helbling, Marc. 2012. *Islamophobia in the West. An Introduction*. In *Islamophobia in the West: Measuring and Explaining Individual Attitudes*, edited by Marc Helbling, 1–18. London: Routledge.
- Hellevik, Ottar (2011). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, 7.utgave, 5.opplag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, Ottar (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Quality&Quantity*. ISSN 0033-5177. 43(1), 59- 74 . doi: 10.1007/s11135-007-9077-3.
- Hernes, G., & Knudsen, K. (1990). *Svart på hvitt: norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere*. Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon.
- Hernes, G. & Knudsen, K. (1976). *Utdanning og ulikhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hoskin, M. (1991) *New Immigrants and Democratic Society: Minority Integration in Western Democracies*. Praeger, New York.
- Høydahl. (2008). Vestlig og ikke-vestlig - ord som ble for store og gikk ut på dato: Innvandrerbegreper i statistikken.
- Iceland, J. and Rima W. (2006). *Does Socioeconomic Status Matter? Race, Class, and Residential Segregation*. *Social Problems*, vol. 53, no. 2, 2006, pp. 248–273. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/10.1525/sp.2006.53.2.248. (Hentet 24.04.2018).
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2015) *Ord og begreper*: <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/ord-og-begreper/> (Hentet 16.mai.2018).
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2016) *Familieinnvandring til flyktninger*: <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-bosettes-flyktninger/familieinnvandring-til-flyktninger/> (Hentet 05.08.2017).
- Opsal Jan (2005) *Islam, Lydighetens vei*: 2 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Owen, A. O., Eisner, H. C., & McFaul, T. R. (1981). A half-century of social distance research: National replication of the Bogardus studies. *Sociology and Social Research*, 66 (1), 80-98.
- Jane Kidwell, Alan Booth; *Social Distance and Intergenerational Relations*, *The Gerontologist*, Volume 17, Issue 5_Part_1, 1 October 1977, Pages 412–420, https://doi.org/10.1093/geront/17.5_Part_1.412.
- Jupskås, Anders Ravik (2013) *Ekstreme Europa, Ideologi, årsaker og konsekvenser*, Cappelen Damm.
- Jupskås, Anders Ravik (2013) "Mangfoldig mobilisering og velsmurt valgkampmaskineri:"

- Fremskrittspartiet runder 40 år", i Nytt Norsk Tidsskrift, nr. 1, s. 5-16.
- Jupskås, Anders Ravik (2013) "The Progress Party in Norway: A fairly integrated part of the Norwegian party system?" in Grabow, Karsten and Florian Hartleb (red.). *Right-wing and National Populism in Europe*. Brussel: The Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS)/the Centre for European Studies (CES), s. 205-236 (Hentet 10.08.2017).
- Jupskås, Anders (2009). Høyrepopulisme på norsk. Historien om Anders Langes Parti og Fremskrittspartiet; i T. E. Simonsen, A. G. Kjøstvedt og K. Randin (red.) Høyrepopulisme i Vest-Europa, Oslo: Unipub.
- Kidwell, I. J., & Booth, A. (1977). Social distance and intergenerational relations. *The Gerontologist*, 17(5_Part_1), 412-420.
- Kinder, D.R., Sears, D.O., (1981). Prejudice and politics—symbolic racism versus racial threats to the good life. *Journal of Personality and Social Psychology* 40, 414–431.
- Kleven, Ø., Aardal, B., Bergh, J., Hesstvedt, S. & Hindenes, Å. (2015) *Valgundersøkelsen 2013. Dokumentasjonsrapport*.
- Küpper, Beate, Carina Wolf og Andreas Zick (2010). Social Status and Anti-Immigration Attitudes in Europe: An Examination from the Perspective of Social Dominance Theory. *International Journal of Conflict and Violence*, årgang 4(2), s. 205 – 219.
- Langworthy, R. L. (1959). Community status and influence in a high school. *American Sociological Review*, 24(4), 537-539.
- Lipset, S. M., & Rokkan, S. (Eds.). (1967). *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives* (Vol. 7). Free press.
- Malnes, R. (2012). *Kunsten å begrunne*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Mair, P. (2007), *Political Opposition and the European Union. Government and Opposition*.
- Meguid, B. (2005). Competition Between Unequals: The Role of Mainstream Party Strategy in Niche Party Success. *American Political Science Review*, 99(3), 347-359.
- Moe, V., & HL-senteret (2017). *Antisemittisme i Norge? Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter*. Oslo: HL-senteret.
[https://www.hlsenteret.no/aktuelt/2017/hl-rapport_29mai-web-\(2\).pdf](https://www.hlsenteret.no/aktuelt/2017/hl-rapport_29mai-web-(2).pdf) (Hentet 24.03.18).
- Narud, H. M., & Valen, H. (2001). Partikonkurrans og sakseierskap. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 17(4), 395-425.
- Næss, R. (1989). *Flyktninger som ressurs*. Oslo: Kommuneforlaget.
- NOU 1986: 8 Flyktningers tilpasning til det norske samfunn:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-14/id647388/> (Hentet

- 06.04.2018).
- NOU (1997:22) Inndragning av jødisk eiendom i Norge under den 2. verdenskrig. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1997-22/id141043/> (Hentet 06.02.2018).
- NOU 2004: 20 Ny utlendingslov: Norges offentlige utredninger. <https://www.regjeringen.no/contentassets/eadd02d12e6340a581c1a85ab738e987/no/pdfs/nou200420040020000dddpdfs.pdf> (Hentet 10.03.2018).
- NOU (2011: 7) Velferd og migrasjon. Den norske modellens framtid. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-07/id642496/> (Hentet 06.03.2018).
- NUO (2011: 14) Bedre integrering. Mål, strategier og tiltak: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-14/id647388/> (Hentet 06.03.2018).
- Petrocik, J. R., & Doherty, J. (1996). The road to divided government: paved without intention. *Divided government: Change, uncertainty, and the constitutional order*, 85-107.
- Pettigrew, T.F., Meertens, R.W., 1995. Subtle and blatant prejudice in Western Europe. *European Journal of Social Psychology* 25, 57–75.
- Quillian, L., 1995. Prejudice as a response to perceived group threat: population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *American Sociological Review* 60, 586–611.
- Raijman, R., Semyonov, M. and Schmidt, P. (2003) ‘Do foreigners deserve rights? Determinants of public views towards foreigners in Germany and Israel’, *European Sociological Review* 19(4): 379 /92.
- Regjeringen (2015) Hva EØS-avtalen omfatter; <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/eos1/hva-avtalen-omfatter/id685024/> (Hentet 13.03.2018).
- Reuters (2015). «Norway to pay reparations to Roma for racist policies and suffering under Nazis». *The Guardian*. Besøkt 21. mai 2018.
- Ringdal Kristin, Simkus Albert (2012); The Aftermath of War; *The Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Norway*; Ashgate. Chapter 9, Social distance and Ethnic Hierarchies in Croatia, Zan Strabac.
- Ringdal, K. (2013). Enhet og mangfold : Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl..

- Ringdal, Kristen (2009). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold : Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl..
- Romarheim, Arild, 1983: *Kristendommens syn på seg selv i forhold til andre religioner*.
- Sekulić, Duško, Garth Massey, and Randy Hodson (2006): *Ethnic intolerance and ethnic conflict in the dissolution of Yugoslavia*. *Ethnic and Racial Studies*: 29.5 797-827.
- Semyonov, M., Raijman, R., Gorodzeisky, A., 2006. The rise of anti-foreigner sentiment in European societies, 1988–2000. *American Sociological Review* 71, 426–449.
- Semyonov, M., Raijman, R., Yom Tov, A. and Schmidt, P. (2004) 'Population size, perceived threat, and exclusion: A multiple-indicators analysis of attitudes toward foreigners in Germany', *Social Science Research* 33: 681 /701.
- Senteret, H. L. (2012). *Antisemittisme i Norge? Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter*.
https://www.hlsenteret.no/publikasjoner/hl_rapport_2012_web.pdf (Hentet 25.05.2018).
- Senteret H. L. (2012): *Antisiganisme, stereotyper og diskriminering av rom*. Temahefte nr.14
http://www.hlsenteret.no/publikasjoner/digitale-hefter/pdf/hl_temahefte_14_digital.pdf (Hentet 21.mai.2018).
- Senteret, H. L. (2017). *Holdninger til Jøder og Muslimer i Norge*. Befolkningsundersøkelse og minoritetsstudie. [https://www.hlsenteret.no/publikasjoner/hl-rapport_29mai-web-\(2\).pdf](https://www.hlsenteret.no/publikasjoner/hl-rapport_29mai-web-(2).pdf) (Hentet 25.05.2018).
- Schain, Martin A. (2002). The impact of French National Front on the French Political System; i M. Schain, A. Zolberg og P. Hossay (red.) *Shadows over Europe: The Development and Impact of the Extreme Right in Western Europe*, New York: Palgrave Macmillan.
- Schain, M. A. (1987). The National Front in France and the construction of political legitimacy. *West European Politics*, 10(2), 229-252.
- Scheepers, Peer, et al. *Ethnic Exclusionism in European Countries Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat*. *European Sociological Review*, vol. 18, no. 1, 2002, pp. 17–34. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/522912.
- Siber, I. (1997). War and the changes in social distance toward the ethnic minorities in Croatia. *Pliticka Misao*, 34(5), 3-26.
- Simonnes, K. (2013) *I stjålne klær? En analyse av endringer i Høyres, Arbeiderpartiets og*

- Fremskrittspartiets innvandrings- og integreringspolitikk. Norsk statsvitenskapelig tidsskrift (144).
- Schneider, S. L. (2008) 'Anti-immigrant attitudes in Europe: Outgroup size and perceived ethnic threat', *European Sociological Review* 24(1): 53 /67.
- Simpson, G.E., Yinger, J.M., 1985. *Racial and Cultural Minorities. An Analysis of Prejudice and Discrimination*. Plenum Press, NewYork.
- Spanje, J. Van (2010). *Contagious Parties: Anti-Immigration Parties and Their Impact on Other Parties' Immigration Stances in Contemporary Western Europe*. *Party Politics*, 16(5), 563-586.
- SSBs Samfunnsspeilet (6/1998); *Økende toleranse i gode tider? Samfunnsspeilet* 6/98 https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/69914?_ts=137db13ada8 (Hentet 18.02.2018).
- Statistisk sentralbyrå (2018) Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef> (Hentet 19.mai.2018).
- Statistisk sentralbyrå (2018) Innvandring, Landbakgrunn for innvandrere i Norge: <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring> (Hentet 06.01.2018).
- Statistisk sentralbyrå (2018) Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre: <https://www.ssb.no/innvbef> (hentet 06.01.2018).
- Statistisk sentralbyrå (2018) Landene med flest innvandrere i Norge; <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring> (Hentet 24.04.2018).
- Statistisk sentralbyrå (2008) *Nye betegnelser om innvandrere*: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nye-betegnelser-om-innvandrere> (hentet 15.05.2018).
- Statistisk sentralbyrå (2017) Drøyt 1 av 4 tenkte på innvandring da de stemte; <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/droyt-1-av-4-tenkte-pa-innvandring-da-de-stemte> (Hentet 10.05.2018).
- Statistiska Centralbyrån (2008) BEFPAK-Folkmängd: (Sverige)https://www.scb.se/Grupp/Produkter_Tjanster/Skraddarsydd/Regionala_produkter/Paket/BEFPAK/_Dokument/DetailinformationC20K.pdf (Hentet 15.05.2018).
- St. meld. nr. 18 (2007–2008) *Arbeidsinnvandring*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/c9929b2c805741a6b8bfbf6aa2769219/no/p>

- _____ [dfs/stm200720080018000dddpdfs.pdf](#) (Hentet 28.05.2018).
- Strabac, Z. Listhaug, O. (2008); Anti-Muslim prejudice in Europe: A multilevel analysis of survey data from 30 countries; *Social Science Research* 37 (2008) 268–286.
- Tarman, C., Sears, D.O., 2005. The conceptualization and measurement of symbolic racism. *Journal of Politics* 67, 731–761.
- Tore-Jarl Bielenberg (2013): Sigøynere, romá, Gypsies, sinti, manoush, romanichal, kalémen ikke romfolk! (Hentet fra <http://radikalportal.no/2013/02/09/sigoynereroma-gypsies-sinti-manoush-romanichal-kale-men-ikke-romfolk/> 21.mai.2018).
- UNHCR (2011) Handbook and Gguidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/3d58e13b4.pdf> (Hentet 20. Mai. 2018).
- Utlendingsloven/utlendingsrett (2016)
<https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5120/v16/forelesning-i-asylrett.pdf>
_____ (Hentet 26.mai.2018).
- Westie, Frank R., and David H. Howard. "Social status differentials and the race attitudes of Negroes." *American Sociological Review* 19.5 (1954): 584-591.
- Wimmer, A. (1997) Explaining xenophobia and racism: a critical review of current research approaches. *Ethnic and Racial Studies*, 20, 17-41.
- Østby, L. (2017). Arbeidsinnvandrere - fra hovedstadsfenomen til vanlig syn i hele landet ; 50 år med arbeidsinnvandring. *Samfunnsspeilet* [elektronisk Ressurs], (3), 9.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/arbeidsinnvandrere-fra-hovedstadsfenomen-til-vanlig-syn-i-hele-landet> (Hentet 26.05.2018).
- Aardal, Bernt (2003). *Velgere i villrede. En studie av stortingsvalget i 2001.* NKS-forlaget.
- Aardal, B. & Bergh, J. (2015), *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013* (red.) Cappelen Damm Akademisk.
- Aardal, Bernt & Waldahl, Ragnar (2004). *Bestemmer mediene hva vi skal mene, eller bare hva vi skal mene noe om?*, I: Bernt Aardal; Anne Krogstad & Hanne Marthe Narud (red.), *I valgkampens hete.* Universitetsforlaget. ISBN 82-15-00629-9. 12. s 276 – 300
- Aardal, B., Krogstad, A., & Narud, H. M. (Eds.). (2004). *I valgkampens hete: strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet.* Universitetsforlaget.

Appendiks

Vedlegg A - Modellvurdering

I hvilken grad forbedrer modellen evne til å predikere Avhengigvariabelen?

OLS-regresjon

Selv om det diskuteres litt forskjellig om hva de ulike kravene og forutsetningene for OLS regresjon er, likevel kom jeg frem til at hovedsakelig det er minst fem forutsetninger som trekkes fram i forskjellige pensumbøker. 1. At sammenhengen skal være en rett linje. 2. Restleddene skal være homoskedastiske, dvs. normal fordelte. 3. At sammenhengen er fri for bakenforliggende variabler, altså ikke er spuriøs sammenheng. 4. Fravær av autokorrelasjon, dvs. enhetene er uavhengige av hverandre. 5. Uavhengige variablene må ikke være i perfekt korrelasjon.

I OLS er det R^2 som forklarer hvor mye kan modellen forklare, R^2 er mengden av varians i den avhengige variabelen som regnes for eller forklares av den (e) uavhengig(e) variabelen(e). I følge Christoffersen (2013) dersom justert R^2 øker når en variabel inkluderes i modellen, kan det indikere at variabelen er relevant. I tabellen over ser vi verdier for justert R^2 øker betydelig særlig fra 1. Modellen.

Logistisk regresjon

Tre av de gjelder også i logistisk reg. de to som ikke gjelder logistisk reg. er dersom, restleddene er homoskedastiske, restleddene er normal fordelt (Christoffersen 2013: 76). De tre andre forutsetninger blir forklart her.

1. Første forutsetningen er at, i logistisk regresjon kan sammenhengen beskrives med den logistiske funksjonen som da er S-formet på sannsynlighetsskalaen (lineær på logit-skalaen).
2. Den andre forutsetningen er at det er ingen utelatte eller bakenforliggende variabler som påvirker både uavhengig og den avhengige variabelen. Med andre ord at sammenhengen ikke er spuriøs (i OLS reg., at restleddene ikke korrelerer med uavhengigvariabel). Hvis den ikke holder, risikerer man å få skjeve estimater, dvs. misvisende størrelser på koeffisientene hvis sammenhengen er spuriøs, eller delvis spuriøs.
3. Den tredje forutsetningen er at enhetene er uavhengige av hverandre, dvs. fravær av

autokorrelasjon (Christophersen 2013: 76-82), heretter vil modellene bli testet for.

Analyse av Holdning til Jøder, Muslimer og Romfolk

Det finnes flere måter å finne ut om modellene passer godt til data, deriblant, å se på klassifiseringstabeller, omnibus-testen og Husmer-Lemeshow testen, og om modellen endrer seg når man inkluderer nye variabler. I modeller med flere uavhengige variabler tester Husmer-Lemeshow modellens generelle tilpasning til datamaterialet ved å sammenlikne observerte og predikerte verdier for ulike verdikombinasjoner på UV-ene. Det er en streng test og skal *ikke* bli signifikant. Dersom testen ikke blir sig. betyr det at modellen har en tilfredsstillende tilpasning til data. Dersom denne testen blir sig, en av grunnene kan være at mange tomme celler, derfor bør modellen avvises (Christophersen 2013: 152).

Modell 1: Alle tre analysemodellene som tok for seg analyse av jøder, muslimer og romfolk i logistiske regresjonen ble testet for Husmer-Lemeshow (HL-test) og Omnibus-testen. For å gå nærmere inn på den første vurdering og forutsetningen viser Hosmer Lemeshow at sammenhengen er S-formet. Grunnen til at jeg antar at sammenhengen er S-formet er fordi Husmer-Lemeshow testen viser at kjikvadratet i alle steg av 1. modellene *ikke* er signifikante, ($P = 1.000$ for alle tre minoritetsgruppene), dette tyder på at modellen er godt spesifisert. Samtidig som alle 1. Modellene i alle tre tabeller som predikerer holdninger til jøder, muslimer og romfolk, finner jeg at omnibus-testen er signifikante. Noe som betyr at modellene passer godt til data.

Modell 2: På samme måte som i 1. Modellene viser Husmer-Lemeshow at kjikvadrat i alle steg av modellen er *ikke* signifikante, (romfolk $p = .608$, muslimer $p = .384$, jøder $p = .800$) dette tyder på at modellen er godt spesifisert. Det tyder på at indikatorene i 2. modellene har like mye påvirknings kraft som 1. Modellene. Når det gjelder omnibus-testen i 2. modellene for alle tre minoritetsgruppene er signifikante. Noe som betyr at disse modellene også passer godt til data.

På samme måte som 1. Og 2. Modellene ble også 3. Modellene også testet. Her viser det seg også at ting er i orden i og med at Husmer-Lemeshow viser at kjikvadrat ikke er signifikant, henholdsvis romfolk $p = .861$, muslimer $p = .716$, jøder $p = .565$, som tyder på at modellene er godt spesifisert. Det betyr at indikatorene har like mye påvirknings kraft enn de andre modellene. Og at Omnibus-testen i alle 3. modellene er signifikante. Noe som betyr på

at modellene passer godt til data. Ut i fra disse testene kan jeg konkludere med at alle tre modeller i alle tre analysene som predikerer holdning til jøder, muslimer og romfolk ser ut til å predikere på en god måte. Videre, ble det tatt hensyn til uteliggere og ekstreme verdier. I et så stort utvalg som 1436 respondenter, muligheten for at det forekommer enheter med stor verdi er ganske vanlig, uten at det er av stor betydning.

Når det gjelder spuriøse sammenhenger/variabler, får man gjort veldig lite med her, men det har blitt inkludert flere uavhengige variabler og et samspillsledd i modellene for å utelukke spuriøse sammenhenger. I følge skog (2004: 214) fordelen ved å inkludere flere uavhengige variabler er samtidig som man undersøker flere assosiasjoner mellom den avhengige og de uavhengige variablene kan man også undersøke den spuriøse sammenhengen.

På samme måte som i OLS-reg. er det flere forhold man bør ta hensyn til i tillegg til det ovennevnte.

- Multikollinearitet; variablene må ikke korrelere sterkt med hverandre. For hvis de gjør det da blir det umulig å skille effekten av dem, statistisk, fra hverandre. Man får store standard feil. Derfor skal det testes for Vif og toleranse verdiene som viser grad av kollinearitet, større enn ,20 er ok.
- Toleranse skal være over ,20 Vif skal være over 5. (Christophersen 2004).

I modellen uten samspill ligger de standardiserte koeffisientene innfor intervallet fra -1 til 1, slik de skal være. Når det gjelder kjønn viser det seg at toleranseverdien er over ,20 og Når det gjelder alder viser regresjonskoeffisienten (-0,135) til produktleddet er signifikant på ($p < 0,000$) tar dem med videre med i analysen.

Utdanning er den eneste variabelen som var preget av noen få men svært høye verdier, var de andre variablene ikke berørt av samme problematikken. Siden det er vanskelig å si med sikkerhet om dette er reelle verdier eller skuldes målefeil valgte jeg å beholde denne variabelen videre med i analysen.

Likelihood ratio (LR)-tester

I OLS er det R^2 , som forklarer hvor mye kan modellen forklare. Men i logistisk regresjon bruker vi to forskjellige sett med mål henholdsvis log likelihood-verdier (LR-test, Pseudo- R^2) og predikerte versus observerte verdier (HL, klassifikasjonstabell; ROC) for å undersøke hvor godt modellen beskriver datamateriale for å kunne si noe om hvor mye modellen forbedres til å predikere den avhengige variabelen. For Logistiske modellene er det

oppgitt for -2Log likelihood verdien i alle modellene.

Forskjellen i -2LL for den fullstendige modellen og en redusert modell signifikant testes

$$\bullet LR = (-2LL_{red}) - (-2LL_{full}) = -2 * \ln(L_{red}/L_{full}) \quad \text{kjikkvadratfordelt.}$$

Jeg gikk gjennom LR-test i modellene og det viste seg å være sig. og positive. Positiv og signifikant LR-test betyr at den fullstendige modellen er signifikant bedre tilpasset datamaterialet enn den reduserte modellen. Derfor ble det tatt hensyn til signifikant nivået. Men det er også viktig å finne ut hvor bra modellen er (pseudo R² i OLS). Men i logistisk regresjon har vi i logit, som gjør McFaddens pseudo R² noe av det samme med -2LL.

$$PseudoR^2_F = 1 - \frac{-2LL_{full}}{-2LL_0}$$

Nøstede modeller; Pseudo R² består av McFadden, Cox & Snell og Nagelkerke. Disse tolkes ikke på samme måte som R² i OLS, hvor mange prosent av variansen i avhengig variabelen de uavhengige variablene forklarer. Modellen er best når det nærmer seg 1 (men blir aldri 1). Modellen er verst når det nærmer seg 0. Justerte versjoner av pseudo R² er Cox & Snell (Pseudo R²_{CS} og Nagelkerke (Pseudo R²_N). Selv om denne metoden er veldig omdiskutert nytteverdi, likevel brukes det ofte. Følgende tabeller viser verdier at -2LL, Cox & Snell R Square og Nagelkerke R- Square. I følge Christoffersen (2013: 139), dersom -2LL avtar i hierarkiske modeller, etter at flere uavhengige variabler legges til indikerer at modellen forbedres.

Analyse av Holdning til Jøder

-2Log Likelihood	1374.300	1260.4	1256.617
Cox & Snell R ²	.014	37	.053
Nagelkerke R ²	.023	.050	.084
		.080	

Analyse av Holdning til Muslimer

-2Log Likelihood	1729.166	1557.0	1547.646
Cox & Snell R ²	.070	83	.133
Nagelkerke R ²	.096	.127	.184
		.175	

Analyse av Holdning til Romfolk

-2Log Likelihood	1865.588	1728.67	1721.470
Cox & Snell R ²	.068	7	.107
Nagelkerke R ²	.090	.103	.143
		.137	

Vedlegg B – korrelasjon av scale_variabelen, (innvandringskepsis indeksen)

Innvandringskepsis indeksen: Imbgeco, Imueclt, Imwbent, Imtejob, Imbleco

Holdning til spesifikke minoritetsgrupper er som følger:

Aljewlv, Almuslv, Algyplv

Kontroll variabler som blir presentert her er det samme i begge analysedelene og er som følger:

Eduyrs, Agea, Gndr, Hinctnta, Rlgdgr

Correlations

		Immigration bad or good for country's economy	Country's cultural life undermined or enriched by immigrants	Immigrants make country worse or better place to live	Immigrants take jobs away in country or create new jobs
Immigration bad or good for country's economy	Pearson Correlation	1	.568**	.537**	.397**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000
	N	1421	1415	1409	1411

Country's cultural life undermined or enriched by immigrants	Pearson Correlation	.568**	1	.619**	.371**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000	.000
	N	1415	1428	1414	1414
Immigrants make country worse or better place to live	Pearson Correlation	.537**	.619**	1	.337**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.000
	N	1409	1414	1418	1406
Immigrants take jobs away in country or create new jobs	Pearson Correlation	.397**	.371**	.337**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
	N	1411	1414	1406	1419
Taxes and services: immigrants take out more than they put in or less	Pearson Correlation	.445**	.434**	.403**	.382**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
	N	1405	1410	1403	1403

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Før skalaretning ble snudd

Vedlegg C - Deskriptiv statistisk - (Avhengig og kontroll variabler)

Partipreferanse

Party voted for in last national election, Norway

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	The Party Red (RØDT)	11	.8	1.0	1.0
	Socialist Left Party (SV)	49	3.4	4.5	5.5
	Labour Party (A)	339	23.6	31.3	36.8
	Liberal party (V)	65	4.5	6.0	42.8
	Christian Democratic Party (KRF)	52	3.6	4.8	47.6
	Centre Party (SP)	59	4.1	5.4	53.1
	Conservative Party (H)	328	22.8	30.3	83.4
	Progress Party (FRP)	136	9.5	12.6	95.9
	Coastal Party (KYST)	2	.1	.2	96.1
	Green Party (MDG)	27	1.9	2.5	98.6
	Other	15	1.0	1.4	100.0
	Total	1083	75.4	100.0	
Missing	Not applicable	309	21.5		
	Refusal	30	2.1		
	Don't know	14	1.0		
	Total	353	24.6		
Total	1436	100.0			

Utdanning

Years of full-time education completed

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	2	.1	.1	.1
	1	1	.1	.1	.2
	2	2	.1	.1	.3
	3	3	.2	.2	.6
	4	2	.1	.1	.7
	5	2	.1	.1	.8
	6	4	.3	.3	1.1
	7	31	2.2	2.2	3.3
	8	39	2.7	2.7	6.0
	9	77	5.4	5.4	11.4
	10	101	7.0	7.0	18.4
	11	109	7.6	7.6	26.0
	12	178	12.4	12.4	38.4
	13	160	11.1	11.2	49.6
	14	121	8.4	8.4	58.0
	15	121	8.4	8.4	66.5
	16	112	7.8	7.8	74.3
	17	126	8.8	8.8	83.1
	18	104	7.2	7.3	90.3
	19	55	3.8	3.8	94.1
	20	41	2.9	2.9	97.0
	21	11	.8	.8	97.8
	22	10	.7	.7	98.5
	23	9	.6	.6	99.1
	24	7	.5	.5	99.6
	25	5	.3	.3	99.9
30	1	.1	.1	100.0	

	Total	1434	99.9	100.0
Missing	Refusal	1	.1	
	Don't know	1	.1	
	Total	2	.1	
Total		1436	100.0	

Alder

Age of respondent, calculated

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15	22	1.5	1.5	1.5
	16	21	1.5	1.5	3.0
	17	28	1.9	1.9	4.9
	18	25	1.7	1.7	6.7
	19	23	1.6	1.6	8.3
	20	23	1.6	1.6	9.9
	21	24	1.7	1.7	11.6
	22	24	1.7	1.7	13.2
	23	21	1.5	1.5	14.7
	24	21	1.5	1.5	16.2
	25	18	1.3	1.3	17.4
	26	20	1.4	1.4	18.8
	27	14	1.0	1.0	19.8
	28	20	1.4	1.4	21.2
	29	16	1.1	1.1	22.3
	30	12	.8	.8	23.1
	31	16	1.1	1.1	24.2
	32	25	1.7	1.7	26.0
	33	26	1.8	1.8	27.8
34	24	1.7	1.7	29.5	

35	15	1.0	1.0	30.5
36	16	1.1	1.1	31.6
37	23	1.6	1.6	33.2
38	22	1.5	1.5	34.7
39	30	2.1	2.1	36.8
40	21	1.5	1.5	38.3
41	24	1.7	1.7	40.0
42	29	2.0	2.0	42.0
43	31	2.2	2.2	44.2
44	29	2.0	2.0	46.2
45	18	1.3	1.3	47.4
46	27	1.9	1.9	49.3
47	32	2.2	2.2	51.5
48	24	1.7	1.7	53.2
49	26	1.8	1.8	55.0
50	25	1.7	1.7	56.8
51	26	1.8	1.8	58.6
52	26	1.8	1.8	60.4
53	31	2.2	2.2	62.5
54	20	1.4	1.4	63.9
55	27	1.9	1.9	65.8
56	26	1.8	1.8	67.6
57	21	1.5	1.5	69.1
58	24	1.7	1.7	70.8
59	18	1.3	1.3	72.0
60	27	1.9	1.9	73.9
61	16	1.1	1.1	75.0
62	22	1.5	1.5	76.5
63	26	1.8	1.8	78.3
64	18	1.3	1.3	79.6
65	25	1.7	1.7	81.3
66	24	1.7	1.7	83.0

67	27	1.9	1.9	84.9
68	23	1.6	1.6	86.5
69	26	1.8	1.8	88.3
70	14	1.0	1.0	89.3
71	20	1.4	1.4	90.7
72	12	.8	.8	91.5
73	17	1.2	1.2	92.7
74	15	1.0	1.0	93.7
75	12	.8	.8	94.6
76	8	.6	.6	95.1
77	6	.4	.4	95.5
78	7	.5	.5	96.0
79	3	.2	.2	96.2
80	5	.3	.3	96.6
81	8	.6	.6	97.1
82	6	.4	.4	97.6
83	3	.2	.2	97.8
84	4	.3	.3	98.1
85	4	.3	.3	98.3
86	5	.3	.3	98.7
87	4	.3	.3	99.0
88	4	.3	.3	99.2
89	1	.1	.1	99.3
90	2	.1	.1	99.4
91	2	.1	.1	99.6
92	1	.1	.1	99.7
93	1	.1	.1	99.7
94	1	.1	.1	99.8
95	2	.1	.1	99.9
104	1	.1	.1	100.0
Total	1436	100.0	100.0	

Kjønn

		Gender			Cumulative
		Frequency	Percent	Valid Percent	Percent
Valid	Male	764	53.2	53.2	53.2
	Female	672	46.8	46.8	100.0
	Total	1436	100.0	100.0	

Inntekt

		Household's total net income, all sources			Cumulative
		Frequency	Percent	Valid Percent	Percent
Valid	J - 1st decile	124	8.6	9.0	9.0
	R - 2nd decile	158	11.0	11.5	20.6
	C - 3rd decile	150	10.4	10.9	31.5
	M - 4th decile	172	12.0	12.5	44.1
	F - 5th decile	137	9.5	10.0	54.0
	S - 6th decile	135	9.4	9.8	63.9
	K - 7th decile	117	8.1	8.5	72.4
	P - 8th decile	134	9.3	9.8	82.2
	D - 9th decile	108	7.5	7.9	90.1
	H - 10th decile	136	9.5	9.9	100.0
	Total	1371	95.5	100.0	
Missing	Refusal	13	.9		
	Don't know	52	3.6		
	Total	65	4.5		
Total		1436	100.0		

Religion

How religious are you

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Not at all religious	288	20.1	20.1	20.1
	1	128	8.9	8.9	29.1
	2	147	10.2	10.3	39.3
	3	160	11.1	11.2	50.5
	4	116	8.1	8.1	58.6
	5	221	15.4	15.4	74.1
	6	131	9.1	9.2	83.2
	7	104	7.2	7.3	90.5
	8	79	5.5	5.5	96.0
	9	23	1.6	1.6	97.6
	Very religious	34	2.4	2.4	100.0
	Total	1431	99.7	100.0	
Missing	Refusal	1	.1		
	Don't know	4	.3		
	Total	5	.3		
Total		1436	100.0		

Vedlegg D Koding i SPSS

Her vil jeg presentere koding prosessen i statistikkprogrammet SPSS.

Koding; snu skalaretning av variablene i Innvandringskepsis indeksen

1. imbgeco_snudd.

```
RECODE imbgeco (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (ELSE=SYSMIS)
```

```
INTO imbgeco_snudd.
```

```
EXECUTE.
```

2. imueclt_snudd

```
RECODE imueclt (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (ELSE=SYSMIS)
```

```
INTO imueclt_snudd.  
EXECUTE.
```

3.imwbcnt_snudd.

```
RECODE imwbcnt (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (ELSE=SYSMIS)  
INTO mwbcnt_snudd.  
EXECUTE.
```

4. imtcjob_snudd.

```
RECODE imtcjob (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (ELSE=SYSMIS)  
INTO imtcjob_snudd.  
EXECUTE.
```

5. imbleco_snudd.

```
RECODE imbleco (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (ELSE=SYSMIS)  
INTO imbleco_snudd.  
EXECUTE.
```

Scale_snudd, Senere kalt (Innvandringskepsis indeks)

```
COMPUTE Innvandringskepsis=imbgeco_snudd + imueclt_snudd + mwbcnt_snudd + imtcjob_snudd +  
imbleco_snudd.  
EXECUTE.
```

Koding av tre avhengige variabler jøder, muslimer og romfolk

```
RECODE aljewlv (1=0) (2=0) (3=1) (4=1) (ELSE=SYSMIS) INTO anti_jews.  
VARIABLE LABELS antimusl '0 = "Allow many" and "Allow some" 1 = "Allow a few" and "Allow none".  
EXECUTE.  
RECODE almuslv (1=0) (2=0) (3=1) (4=1) (ELSE=SYSMIS) INTO anti_musl.  
VARIABLE LABELS antimusl '0 = "Allow many" and "Allow some" 1 = "Allow a few" and "Allow none".  
EXECUTE.  
RECODE algyplv (1=0) (2=0) (3=1) (4=1) (ELSE=SYSMIS) INTO anti_gypsi.  
VARIABLE LABELS antimusl '0 = "Allow many" and "Allow some" 1 = "Allow a few" and "Allow none".  
EXECUTE.
```

Koding av partipreferansevariabelen til et sett med dummyer

```
RECODE prtvtbno (2=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO SV.  
VARIABLE LABELS SV 'Socialist Left Party'.  
EXECUTE.  
RECODE prtvtbno (4=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO Venstre.
```


VARIABLE LABELS Venstre 'Liberal party'.
EXECUTE.
RECODE prtvtbno (5=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO KRF.
VARIABLE LABELS KrF 'Christian Democratic Party'.
EXECUTE.
RECODE prtvtbno (6=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO SP.
VARIABLE LABELS SP 'Centre Party (SP)'.
EXECUTE.
RECODE prtvtbno (7=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO Høyre.
VARIABLE LABELS H 'Conservative Party (H)'.
EXECUTE.
RECODE prtvtbno (8=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO FrP.
VARIABLE LABELS FrP 'Progress Party'.
EXECUTE.
RECODE prtvtbno (1=1) (9=1) (10=1) (11=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO Other.
VARIABLE LABELS Other 'Rødt, kystparti, MDG og "other"'.
EXECUTE.
RECODE prtvtbno (66=1) (77=1) (88=1) (99=1) (ELSE=0) INTO mispart.
VARIABLE LABELS mispart 'mangler info partipreferanse'.
EXECUTE.
FREQUENCIES sv ap venstre krf sp frp mdg andre andre.
RECODE prtvtbno (1=1) (9=1) (10=1) (11=1) (MISSING=SYSMIS) (ELSE=0) INTO Other.
VARIABLE LABELS Other 'RØDT, KYST, MDG, Other'.
EXECUTE.
Freq sjekket – OK

Koding av kjønn:

RECODE gndr (1=0) (2=1) (ELSE=SYSMIS) INTO gndrkvinnr.
VARIABLE LABELS Kvinne'Kvinner = 1 Menn = 0'.
EXECUTE.

Koding av alder kvadrert (andregradsledd)

Compute agea2=agea**2.
VARIABLE LABELS agea2 'agea kvadrert'.
EXECUTE

Koding av samspill mellom utdanning_partipreferanse

COMPUTE spartiputdAP=eduyrs*AP.
COMPUTE spartiputdSV=eduyrs*SV.
COMPUTE spartiputdV=eduyrs*Venstre.
COMPUTE spartiputdKrF=eduyrs*KrF.

```

COMPUTE spartiputdHøyre=eduyrs*H.
COMPUTE spartiputdSP=eduyrs*SP.
COMPUTE spartiputdFrP=eduyrs*FrP.
COMPUTE spartiputdOther=eduyrs*Other.
COMPUTE spartiputdmispart=eduyrs*mispart.
EXECUTE

```

Vedlegg E – Multippel regresjon (OLS) tabell med 3 modeller.

Holdning til innvandring og innvandrere generelt

Robusthetstester

Modell 1/3. Kun med partipreferanse dummyen.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.368 ^a	.135	.130	7.17453

a. Predictors: (Constant), mangler info partipreferanse, SV, KrF, Rødt, MDG, kystparti og "other", SP, Venstre, Høyre, AP

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11063.663	8	1382.958	26.867	.000 ^b
	Residual	70725.293	1374	51.474		
	Total	81788.957	1382			

a. Dependent Variable: scale_snudd

b. Predictors: (Constant), mangler info partipreferanse, SV, KrF, Rødt, MDG, kystparti og "other", SP, Venstre, Høyre, AP

Modell 2/3. Partipreferanse dummyen og kontrollvariabler

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.452 ^a	.205	.197	6.82070

a. Predictors: (Constant), How religious are you, Høyre, Years of full-time education completed, SP, Rødt, MDG, kystparti og "other", Kvinner = 1 Menn = 0, Venstre, SV, Age of respondent, calculated, KrF, Household's total net income, all sources, AP, mangler info partipreferanse

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	15691.380	13	1207.029	25.945	.000 ^b
	Residual	61036.971	1312	46.522		
	Total	76728.351	1325			

a. Dependent Variable: scale_snudd

b. Predictors: (Constant), How religious are you, Høyre, Years of full-time education completed, SP, Rødt, MDG, kystparti og "other", Kvinner = 1 Menn = 0, Venstre, SV, Age of respondent, calculated, KrF, Household's total net income, all sources, AP, mangler info partipreferanse

Modell 3/3. Partipreferanse dummyen, kontrollvariabler Med samspill

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.460 ^a	.212	.199	6.81139

a. Predictors: (Constant), spartiputdmispart, Years of full-time education completed, How religious are you, SP, Rødt, MDG, kystparti og "other", Venstre, Kvinner = 1 Menn = 0, SV, KrF, Household's total net income, all sources, Age of respondent, calculated, AP, Høyre, spartiputdSP, spartiputdAP, spartiputdandre, spartiputdKrF, mangler info partipreferanse, spartiputdSV, spartiputdV, spartiputdH

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	16229.123	21	772.815	16.657	.000 ^b
	Residual	60499.228	1304	46.395		
	Total	76728.351	1325			

a. Dependent Variable: scale_snudd

b. Predictors: (Constant), spartiputdmispart, Years of full-time education completed, How religious are you, SP, Rødt, MDG, kystparti og "other", Venstre, Kvinner = 1 Menn = 0, SV, KrF, Household's total net income, all sources, Age of respondent, calculated, AP, Høyre, spartiputdSP, spartiputdAP, spartiputdandre, spartiputdKrF, mangler info partipreferanse, spartiputdSV, spartiputdV, spartiputdH

Vedlegg F - Logistisk regresjons tabeller

Holdning til Jøder

Robusthetstester

Modell 1/3. Med kun partipreferanse

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	20.651	8	.008
	Block	20.651	8	.008
	Model	20.651	8	.008

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1374.300 ^a	.014	.023

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	.000	4	1.000

Classification Table^a

		Predicted		
		antijews	1.00	Percentage Correct
Step 1	antijews	.00	1143	100.0
	1.00	275	0	.0
Overall Percentage				80.6

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-1.483	.556	7.123	1	.008	.227
	AP	-.742	.243	9.318	1	.002	.476
	Venstre	-1.177	.444	7.046	1	.008	.308
	KrF	-.627	.414	2.298	1	.130	.534
	SP	-.028	.351	.006	1	.937	.972
	Høyre	-.426	.236	3.263	1	.071	.653
	Rødt, MDG, kystparti og "other"	-.567	.399	2.023	1	.155	.567
	mangler info partipreferanse	-.388	.233	2.781	1	.095	.678
	Constant	-.937	.191	23.980	1	.000	.392

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse.

Modell 2/3. Partipreferanse dummyen med kontrollvariabler

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	69.445	13	.000
	Block	69.445	13	.000
	Model	69.445	13	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1260.437 ^a	.050	.080

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	3.847	8	.871

Classification Table^a

		Predicted			Percentage Correct
		antigypsi			
Observed		.00	1.00		
Step 1 antigypsi	.00	365	280	56.6	
	1.00	214	496	69.9	
Overall Percentage				63.5	

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-2.341	.448	27.278	1	.000	.096
	AP	-1.228	.235	27.408	1	.000	.293
	Venstre	-1.438	.344	17.440	1	.000	.237
	KrF	-1.277	.369	11.980	1	.001	.279
	SP	-.765	.341	5.029	1	.025	.465
	Høyre	-.188	.239	.616	1	.433	.829
	Rødt, MDG, kystparti og "other"	-1.205	.355	11.519	1	.001	.300

mangler info partipreferanse	-.684	.239	8.185	1	.004	.505
Years of full-time education completed	-.081	.017	22.289	1	.000	.923
Age of respondent, calculated	.014	.003	15.489	1	.000	1.014
Kvinner = 1 Menn = 0	.122	.120	1.035	1	.309	1.129
Household's total net income, all sources	-.016	.022	.558	1	.455	.984
How religious are you	-.039	.023	2.978	1	.084	.962
Constant	1.521	.364	17.408	1	.000	4.575

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse, Years of full-time education completed, Age of respondent, calculated, Kvinner = 1 Menn = 0, Household's total net income, all sources, How religious are you.

Modell 3/3. Partipreferanse dummyen, kontrollvariabler med samspill

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	73.265	21	.000
	Block	73.265	21	.000
	Model	73.265	21	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1256.617 ^a	.053	.084

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	4.331	8	.826

Classification Table^a

		Predicted			
		antijews	1.00	Percentage Correct	
Observed		.00	1.00		
Step 1	antijews	.00	1088	3	99.7
		1.00	255	7	2.7
Overall Percentage					80.9

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-.472	2.305	.042	1	.838	.624
	AP	-.073	1.027	.005	1	.943	.930
	Venstre	1.403	1.946	.520	1	.471	4.068
	KrF	-.440	1.703	.067	1	.796	.644
	SP	1.341	1.422	.888	1	.346	3.822
	Høyre	-.521	1.069	.237	1	.626	.594
	Rødt, MDG, kystparti og "other"	-.229	1.602	.020	1	.886	.795
	mangler info partipreferanse	.118	1.041	.013	1	.910	1.125
	Years of full-time education completed	-.088	.069	1.610	1	.205	.916
	Age of respondent, calculated	.008	.004	3.770	1	.052	1.008

Kvinner = 1 Menn = 0	.006	.148	.001	1	.970	1.006
Household's total net income, all sources	-.036	.027	1.729	1	.188	.965
How religious are you	-.072	.029	6.334	1	.012	.930
spartiputdSV	-.045	.156	.082	1	.774	.956
spartiputdAP	-.047	.080	.341	1	.560	.954
spartiputdV	-.153	.138	1.223	1	.269	.858
spartiputdKrF	.015	.127	.014	1	.907	1.015
spartiputdSP	-.100	.112	.792	1	.374	.905
spartiputdH	.023	.081	.080	1	.778	1.023
spartiputdandre	-.005	.113	.002	1	.962	.995
spartiputdmispart	-.025	.081	.091	1	.763	.976
Constant	.126	.925	.019	1	.891	1.135

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse, Years of full-time education completed, Age of respondent, calculated, Kvinner = 1 Menn = 0, Household's total net income, all sources, How religious are you, spartiputdSV, spartiputdAP, spartiputdV, spartiputdKrF, spartiputdSP, spartiputdH, spartiputdandre, spartiputdmispart.

Vedlegg G - Logistisk regresjons tabeller

Holdning til Muslimer

Robusthetstester

Modell 1/3. Kun partipreferanse dummyen

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	102.845	8	.000
	Block	102.845	8	.000
	Model	102.845	8	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1729.166 ^a	.070	.096

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	.000	4	1.000

Classification Table^a

		Predicted		
		antimusl	1.00	Percentage Correct
Step 1	antimusl	.00	885	94.7
	1.00	404	85	17.4
Overall Percentage				68.1

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a SV	-2.951	.551	28.648	1	.000	.052
AP	-1.645	.219	56.666	1	.000	.193
Venstre	-2.494	.417	35.692	1	.000	.083
KrF	-1.106	.344	10.317	1	.001	.331
SP	-.950	.322	8.701	1	.003	.387
Høyre	-1.019	.212	23.172	1	.000	.361
Rødt, MDG, kystparti og "other"	-1.703	.364	21.898	1	.000	.182

mangler info	-1.045	.210	24.816	1	.000	.352
partipreferanse						
Constant	.531	.178	8.864	1	.003	1.700

- a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre,
b. Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse.

Modell 2/3. Partipreferanse dummyen med kontrollvariabler

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	183.836	13	.000
	Block	183.836	13	.000
	Model	183.836	13	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1557.083 ^a	.127	.175

- a. Estimation terminated at iteration number 5
because parameter estimates changed by less than
.001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	5.332	8	.722

Classification Table^a

		Predicted		
		antimusl	1.00	Percentage Correct
Observed		.00	1.00	
Step 1	antimusl	.00	806	92
				89.8

1.00	322	139	30.2
Overall Percentage			69.5

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a SV	-2.385	.567	17.676	1	.000	.092
AP	-1.557	.232	45.033	1	.000	.211
Venstre	-2.006	.434	21.371	1	.000	.135
KrF	-1.006	.374	7.218	1	.007	.366
SP	-.739	.341	4.688	1	.030	.478
Høyre	-.673	.225	8.911	1	.003	.510
Rødt, MDG, kystparti og "other"	-1.304	.384	11.519	1	.001	.271
mangler info partipreferanse	-.703	.229	9.434	1	.002	.495
Years of full-time education completed	-.121	.019	41.753	1	.000	.886
Age of respondent, calculated	.016	.004	20.054	1	.000	1.016
Kvinner = 1 Menn = 0	.085	.128	.438	1	.508	1.088
Household's total net income, all sources	-.034	.023	2.135	1	.144	.966
How religious are you	-.018	.024	.563	1	.453	.982
Constant	1.347	.380	12.562	1	.000	3.847

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse, Years of full-time education completed, Age of respondent, calculated, Kvinner = 1 Menn = 0, Household's total net income, all sources, How religious are you.

Modell 3/3. Partipreferanse dummyen, kontrollvariabler Med samspill

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	193.273	21	.000
	Block	193.273	21	.000
	Model	193.273	21	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1547.646 ^a	.133	.184

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	6.877	8	.550

Classification Table^a

		Predicted		
		antimusl	1.00	Percentage Correct
Step 1	antimusl	.00	794	88.4
	1.00	296	165	35.8
Overall Percentage				70.6

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-.694	2.250	.095	1	.758	.499
	AP	.461	.963	.229	1	.633	1.585
	Venstre	1.519	1.900	.640	1	.424	4.569
	KrF	.798	1.562	.261	1	.609	2.221
	SP	1.755	1.393	1.586	1	.208	5.782
	Høyre	.884	1.001	.779	1	.377	2.421
	Rødt, MDG, kystparti og "other"	-1.423	1.452	.960	1	.327	.241
	mangler info partipreferanse	.494	.961	.265	1	.607	1.639
	Years of full-time education completed	-.007	.063	.012	1	.913	.993
	Age of respondent, calculated	.016	.004	18.024	1	.000	1.016
	Kvinner = 1 Menn = 0	.085	.129	.433	1	.510	1.088
	Household's total net income, all sources	-.035	.024	2.248	1	.134	.965
	How religious are you	-.017	.024	.494	1	.482	.983
	spartiputdSV	-.129	.150	.730	1	.393	.879
	spartiputdAP	-.157	.073	4.558	1	.033	.855
	spartiputdV	-.255	.133	3.673	1	.055	.775
	spartiputdKrF	-.138	.114	1.478	1	.224	.871
	spartiputdSP	-.192	.105	3.367	1	.066	.825
	spartiputdH	-.120	.074	2.632	1	.105	.887
	spartiputdandre	-.006	.098	.004	1	.947	.994
	spartiputdmispart	-.093	.072	1.644	1	.200	.911
	Constant	-.098	.866	.013	1	.910	.907

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse, Years of full-time education completed, Age of respondent, calculated, Kvinner = 1 Menn = 0, Household's total net income, all sources, How religious are you, spartiputdSV, spartiputdAP, spartiputdV, spartiputdKrF, spartiputdSP, spartiputdH, spartiputdandre, spartiputdmispart.

Vedlegg H - Logistisk regresjons tabeller

Holdning til Romfolk

Robusthetstester

Modell 1/3. Kun partipreferanse dummyen

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	99.693	8	.000
	Block	99.693	8	.000
	Model	99.693	8	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1865.588 ^a	.068	.090

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	.000	5	1.000

Classification Table^a

		Predicted		
		antigypsi		Percentage
Observed		.00	1.00	Correct
Step 1	antigypsi .00	332	344	49.1
	1.00	222	522	70.2
Overall Percentage				60.1

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-2.684	.434	38.326	1	.000	.068
	AP	-1.277	.225	32.208	1	.000	.279
	Venstre	-1.696	.328	26.689	1	.000	.183
	KrF	-1.326	.344	14.840	1	.000	.265
	SP	-.912	.328	7.705	1	.006	.402
	Høyre	-.416	.228	3.320	1	.068	.660
	Rødt, MDG, kystparti og "other"	-1.502	.341	19.362	1	.000	.223
	mangler info partipreferanse	-.998	.224	19.876	1	.000	.369
	Constant	1.050	.196	28.574	1	.000	2.857

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse.

Modell 2/3. Partipreferanse dummyen med kontrollvariabler

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	146.634	13	.000
	Block	146.634	13	.000
	Model	146.634	13	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1728.677 ^a	.103	.137

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	7.628	8	.471

Classification Table^a

		Predicted		
		antigypsi		Percentage Correct
Observed		.00	1.00	
Step 1	antigypsi .00	365	280	56.6
	1.00	214	496	69.9
Overall Percentage				63.5

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-2.341	.448	27.278	1	.000	.096
	AP	-1.228	.235	27.408	1	.000	.293
	Venstre	-1.438	.344	17.440	1	.000	.237
	KrF	-1.277	.369	11.980	1	.001	.279
	SP	-.765	.341	5.029	1	.025	.465

Høyre	-.188	.239	.616	1	.433	.829
Rødt, MDG, kystparti og "other"	-1.205	.355	11.519	1	.001	.300
mangler info partipreferanse	-.684	.239	8.185	1	.004	.505
Years of full-time education completed	-.081	.017	22.289	1	.000	.923
Age of respondent, calculated	.014	.003	15.489	1	.000	1.014
Kvinner = 1 Menn = 0	.122	.120	1.035	1	.309	1.129
Household's total net income, all sources	-.016	.022	.558	1	.455	.984
How religious are you	-.039	.023	2.978	1	.084	.962
Constant	1.521	.364	17.408	1	.000	4.575

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse, Years of full-time education completed, Age of respondent, calculated, Kvinner = 1 Menn = 0, Household's total net income, all sources, How religious are you.

Modell 3/3. Partipreferanse dummyen, kontrollvariabler Med samspill

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	153.841	21	.000
	Block	153.841	21	.000
	Model	153.841	21	.000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1721.470 ^a	.107	.143

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	2.064	8	.979

Classification Table^a

		Predicted			Percentage Correct
		antigypsi			
Observed		.00	1.00		
Step 1	antigypsi .00	367	278		56.9
	1.00	210	500		70.4
Overall Percentage					64.0

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	SV	-1.506	1.924	.612	1	.434	.222
	AP	-.246	1.033	.057	1	.812	.782
	Venstre	.177	1.720	.011	1	.918	1.194
	KrF	-1.887	1.545	1.492	1	.222	.152
	SP	.658	1.412	.218	1	.641	1.932
	Høyre	-.328	1.087	.091	1	.763	.720
	Rødt, MDG, kystparti og "other"	-2.113	1.426	2.195	1	.138	.121
	mangler info partipreferanse	-.285	1.044	.074	1	.785	.752

Years of full-time education completed	-.047	.070	.442	1	.506	.954
Age of respondent, calculated	.013	.004	14.113	1	.000	1.013
Kvinner = 1 Menn = 0	.116	.120	.939	1	.332	1.123
Household's total net income, all sources	-.016	.022	.571	1	.450	.984
How religious are you	-.040	.023	3.011	1	.083	.961
spartiputdSV	-.059	.127	.218	1	.641	.943
spartiputdAP	-.073	.077	.911	1	.340	.929
spartiputdV	-.108	.114	.900	1	.343	.898
spartiputdKrF	.042	.110	.145	1	.703	1.043
spartiputdSP	-.105	.102	1.064	1	.302	.900
spartiputdH	.006	.079	.006	1	.940	1.006
spartiputdandre	.054	.097	.310	1	.578	1.055
spartiputdmispart	-.031	.078	.159	1	.690	.970
Constant	1.103	.962	1.314	1	.252	3.013

a. Variable(s) entered on step 1: SV, AP, Venstre, KrF, SP, Høyre, Rødt, MDG, kystparti og "other", mangler info partipreferanse, Years of full-time education completed, Age of respondent, calculated, Kvinner = 1 Menn = 0, Household's total net income, all sources, How religious are you, spartiputdSV, spartiputdAP, spartiputdV, spartiputdKrF, spartiputdSP, spartiputdH, spartiputdandre, spartiputdmispart.

Vedlegg I – Faktoranalyse (innvandrerskepsis indeksen)

Cronbach's Alpha verdien for innvandrings skepsis indeksen, med andre ord, den avhengige variabelen med 5 forskjellige faktorer som er ment å måle grad av holdninger til innvandring og innvandrere på generelt nivå.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.807	5

Vedlegg G – Reliabilitetsanalyse (Fem faktorer til innvandrerskepsis indeksen)

Innvandrerskepsis indeksen ble laget av følgende 5 faktorene (Koding ble forklart i vedlegg D).

Component Matrix^a

	Component 1
Immigration bad or good for country's economy	.798
Country's cultural life undermined or enriched by immigrants	.815
Immigrants make country worse or better place to live	.790
Immigrants take jobs away in country or create new jobs	.640
Taxes and services: immigrants take out more than they put in or less	.700

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.